DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na 5. strani:

V SENCI GIGANTOV

Sobota, 22. decembra 1962
Štev. 49, leto XX

V OKVIRU

Osnutek naše republiške ustave predvideva v razdelku o samoupravljanju v gospodarstvu organe samoupravljanja — delavski svet, upravni odbor in direktor — določa način njihovega postavljanja in njihove funkcije, v 48. in 49. členu pa celo razmejuje nekatere zadeve, ki sodijo v pristojnost delavskega sveta oziroma upravnega odbora gospodarske organizacije. Za nadaljnje pristojnosti osnutek predvideva, da naj bi jih razmejeval zakon oziroma statut gospodarske organizacije.

Enake določbe o razmejevanju pristojnosti med delavskim svetom in upravnim odborom gospodarske organizacije zasledimo tudi v osnutkih občinskih statutov.

Čeprav naštevanje zadev, ki naj bi sodile v pristojnost enega ali drugega organa delavskega samoupravljanja v gospodarskih organizacijah, ni podrobno in taksativno, se mi

Razmejevanje pristojnosti organov samoupravljanja

zdi, da je v nasprotju z načeli, ki jih postavlja predosnutek zvezne ustave o samoupravnih pravicah in dolžnostih delovnih kolektivov. Samoupravljanje delovnih ljudi obsega namreč po osnutku zvezne ustave zlasti pravice in dolžnosti, da kolektiv neposredno organizira in upravlja svojo organizacijo, samostojno organizira produkcijo ali drugo dejavnost in samostojno ureja svoje notranje odnose. To pa pomeni, da delovni kolektiv tudi samostojno razmejuje pristojnosti svojih organov samoupravljanja, tako centralnih kot organov samostojnih enot (ekonomskih), in jih bo tudi moral v svojem statutu razmejiti podrobno po svojih specifičnih pogojih, upoštevajoč pri tem temeljne funkcije posameznega organa.

Kot se ne more s splošnimi predpisi postavljati šablon o obliki organizacije same, tudi ni priporočljivo konkretno predpisovati delo organov samoupravljanja, marveč se morajo tudi ti prilagajati posebnostim posamezne delovne organizacije.

Kolikor pa je treba pri tem upoštevati splošna načela, ki zagotavljajo enotnost sistema in enake pravice delovnih ljudi, je treba to enotno reševati z zakoni in drugimi pozitivnimi predpisi, ne nazadnje tudi z navodili oziroma priporočili, nikakor pa jih ne kaže urejati s temeljnimi akti posameznih politično-teritorialnih enot.

MIRO PAVLICA

UTRINKI IZ RAZPRAV O OSNUTKIH USTAV

RAZPRAVE O USTAVI PREHAJAJO V KONKRETNOST

Zelo številne in široko zasnovane razprave o osnutku nove ustave so v vsej republiki zajele veliko število delovnih ljudi. Tako lahko na splošno ocenjujemo, da toliko konkretnih razprav, ocen in predlogov še ni povzročila nobena družbeno politična akcija po vojni. Množične diskusije, ki se odvijajo v najrazličnejših oblikah in organizacijah, pa že vse bolj tudi prehajajo od splošnega pojasnjevanja temeljnih načel k poglobljenim razpravam, ki zanimajo delovne ljudi, in oblikovanju mnogih stališč, ki naj bi morebiti dopolnila novo ustavo.

Druga značilnost ustavnih razprav pa je, da se zlasti v delovnih kolektivih ob proučevanju ustavnih določil vse bolj odpirajo zelo konkretna vprašanja in problemi v zvezi z upravljanjem in gospodarjenjem, ki jih ustava le nakazuje. Povsem razumljivo je, da proizvajalci iščejo v ustavi predvsem razlago tistih načel in določil, ki jih najbolj neposredno zadevajo. Oni predvsem ocenjujejo in razumevajo ustavna določila skozi lastno prakso ter perspektivo nadaljnjega razvoja in položaja tako v materialnem kot v družbenopolitičnem pogledu. Gre torej predvsem za tista določila, ki pomenijo konkreten napredek in spodbudo ter mobilizacijo vseh ustvarjalnih sil v razvoju družbenih in materialnih odnosov. Čeprav številni razgovori v delovnih kolektivih niso imeli strogega formalno organizacijskega obeležja ustavne kampanje, vendar zaradi intenzivnosti razprav o konkretnih odprtih problemih in tudi že številnih konkretnih rešitev le-teh pomenijo ogromen napredek v razčiščevanju pojmov, vloge mesta pravic in dolžnosti proizvajalcev.

Najbolj pomembna je vsekakor ugotovitev, da ustava uzakonja in razširja pravice samoupravljavcev, da jim v številnih določilih povsem jasno nakazuje take družbene in materialne rešitve, ki bodo nadalje spodbujale vse ustvarjalce za nadaljnji še hitrejši razvoj gospodarjenja in boljših, jasnejših medsebojnih odnosov. To je najbolj jasno razvidno v določilih o družbenoekonomski ureditvi. Ta določila so toliko pomembnejša, ker nekako sankcionirajo — uzakonjujejo doseženo in preizkušeno prakso kolektivnega oz. delavskega samoupravljanja v proizvodnji in družbenih službah, kar hkrati pomeni veliko priznanje delovnim kolektivom, njihovim prizadevanjem, kakor tudi afirmacijo decentraliziranega gospodarjenja. Ustavna določila torej izhajajo in pomenijo objektivno konkretizacijo že pridobljenih in v praksi preizkušenih pravic delovnih ljudi — proizvajalcev.

Razumljivo pa je, da proizvajalci ob tem zelo veliko razpravljajo tudi o spremembi tistih zakonov in drugih družbenih ter ekonomskih administrativnih regulativov, ki so že ali pa bodo čedalje bolj prihajali v nasprotje s težnjami ustavnih določil kakor tudi v nasprotje s težnjami samih proizvajalcev in tempom gospodarskega napredka. Kajti počasno prilagajanje vseh družbenih komponent graditve sistema ne le da zavira tempo rasti realnih gospodarskih uspehov, temveč (kar je izredno važno) povzroča malodušje med samimi proizvajalci. To so predvsem tisti togi in že ne potrebni centralistični regulativi, ki izvirajo in so bili upravičeni ob ekonomski in tehnični zaostalosti v razdobju osnovne graditve materialnih in družbenih temeljev nadaljnjemu razvoju, ki pa sedaj v praksi že dolgo onemogočajo širok še bolj ustvarjalni razvoj proizvodnje, gospodarjenja in delitve po delu. Često govorimo o enotnem gospodarskem področju, kar je popolnoma prav. Vendar pa iz tega izhaja drug zaključek, da je treba skladno s sprejetimi načeli delitve dohodka po delu tudi skladno urejevati vse činitelje, ki lahko vplivajo na hitrejšo rast proizvodnje in maksimalno mobilizacijo vseh družbenih ustvarjalnosti tako, da bodo, ustrezajoč stopnji razvoja in položaja posameznih predelov in delovnih organizacij, maksimalno izkoristile vse možnosti in pogoje nadaljnje ustvarjalnosti. Z drugimi besedami: Z enako odgovornostjo in elanom je treba graditi gospodarski sistem in sistem demokratičnega upravljanja in odločanja in odpravljati ovire na tej poti, kar pomeni stalno odkrivati in aktivirati vse raznotere rezerve na vseh področjih in nivojih enako dosledno. Le tako bo zajamčena realizacija ustvarjalnih pobud vseh družbenih silnic skladno z njihovo materialno in umsko sposobnostjo. To pomeni, da morajo biti družbeni regulativi tako demokratično oblikovani, da mobilizirajo slehernega proizvajalca kakor tudi politično teritorialno skupnost.

Proizvajalci povsem upravičeno ugotavljajo, da je še vse preveliko nepotrebnega subjektivnega odločanja o vrsti materialnih pristojnosti, ki jih bo v bodoče treba odločneje decentralizirati ali natančneje razmejiti v korist uspešnejšega gospodarjenja in samoupravljanja.

Ob tem delovni kolektivi najbolj pogosto opozarjajo na potrebo reforme kreditnega in deviznega sistema, na odgovornost poslovanja teh organov do izvrševanja obvez do delovnih kolektivov itd. Delovne organizacije, ki so se vključile v zunanja tržišča, bi morala v večji meri razpolagati z ustvarjenimi devizami za nabavljanje reprodukcijskega materiala in surovin, kar vse bi omogočilo in pospešilo prodor na tuja tržišča in omogočilo uspešen boj v mednarodni konkurenci. Vse to bi omogočalo tudi stalno modernizacijo naše industrije, kar je prvi pogoj, da v mednarodni menjavi tudi ostanemo. Današnja doba razvoja industrijske tehnike (avtomatizacije) zahteva tako rekoč permanentno investiranje in menjavanje osnovnih sredstev. Za tako permanentno investiranje pa morajo biti delovne organizacije usposobljene tako s tehničnim oz. strokovnim kadrom kakor tudi z materialnimi sredstvi. V tem cilju bo potrebno tudi menjati kreditni sistem, v katerem bomo morali razviti večjo poslovnost bank kot gospodarskih partnerjev delovnih organizacij. Nadalje želijo delovni kolektivi, da bi se vendar že odpravil prispevek od izrednih dohodkov, ki kot izrazito fiskalni instrument ne le da ni dosegel svojega javno izraženega namena, temveč zavira gospodarsko iniciativo. Nadaljnja ovira predvsem v pogojih čimbolj intenzivnega prodora na mednarodni trg je administrativna distribucija različnih reprodukcijskih materialov in surovin, kar onemogoča stalnejšo kvaliteto, ki bi zadovoljevala za daljšo dobo zahtevnejša tržišča in morajo zaradi tega delovni kolektivi često

(Nadaljevanje na 3. strani)

ZANIMIV RAZGOVOR S CELJSKIMI EKONOMISTI

BREZ UGOTAVLJANJA STROŠKOV GOSPODARJENJE NI MOGOČE

Nismo sedeli ne v kupeju niti v gostilni, nismo razpravljali o jugoslovanskem gospodarstvu nasploh (o katerem ima povprečen Jugoslovan vsaj pet rešljivih variant), ampak smo se dobili v pisarni in razpravljali o ekonomskih enotah. Na eni strani mize Aleksander Jezernik, Svetomir Drofenik in Lado Bačak, vsi iz Zavoda za napredek gospodarstva v Celju, na drugi strani jaz, ki sem želel zvedeti čimveč zanimivega za naše bralce. Razgovor je bil zelo oster in se je razvijal nekako takole:

● Kateri so vaši prvi vtisi, ko skušate v delovnih organizacijah izboljšati poslovanje?

Najprej poizkušamo iz značilnosti poslovanja in proizvodnje napraviti ustreznejšo organizacijsko shemo, pri tem pa največkrat ugotovimo, da za uresničitev zamisli običajno ni na razpolago ustreznih kadrov. Izhajamo namreč iz predpostavke, da so za vodstvena mesta v proizvodnji potrebni tehnično, teoretično izobraženi kadri. Le tako je mogoče doseči napredek, modernizirati proizvodnjo in odpraviti škodljivi prakticizem.

● Zakaj vas prakticizem posebno moti?

Zato, ker prakticisti ugotavljajo samo posledice, mi pa bi radi uvedli v proizvodnjo ljudi, ki bodo sposobni ugotavljati tudi vzroke.

● Na katerih področjih? V organizaciji dela, tehnološkem postopku ali v ekonomiki poslovanja?

Na vseh teh področjih! Tu bi še posebej radi opozorili na običajno pomanjkljivo ekonomsko izobrazbo tehnične inteligence, kajti organizacija dela in ekonomičnost poslovanja postajajo v ekonomskih enotah nerazdružljivi pojmi.

● Iz povedanega bi lahko zaključil, da vas decentralizacija navaja na nove poglede pri organizaciji podjetja.

To že, vendar najbrž na tako, kot si vi zamišljate. Predvsem moramo povedati, da nismo prijatelji pretirane decentralizacije. Nismo za decentralizacijo v tem smislu, da se z njo preseka tehnološko zaokrožen proces. Po našem mnenju ekonomske enote niso možne, če ne izpolnjujejo naslednjih treh pogojev:

1. ekonomska enota je lahko tista organizacijska enota, kjer je mogoče zajemati in ugotavljati vse stroške:

2. ki ima zaokroženo lokacijo;

3. ki je organizacijsko in poslovno zaokrožena.

● Se vam ne zdi, da ima takšno izhodišče slabost v tem, da propagira zelo velike delovne skupine z več sto delavci, kjer neposredno upravljanje ne pride do pravega izraza?

Za nas ni primarno število, ampak ekonomski rezultat, ki ga delovna skupina lahko doseže. Formalno je mogoče podjetje razdeliti na zelo majhne, za marsikoga idealne enote. Toda problem je v tem, če proizvajalci res lahko uspešno upravljajo in gospodarijo v takšnih delovnih enotah, kjer ni mogoče zajemati in ugotavljati stroškov proizvodnje. V takih primerih smo tako imenovano obračunsko enoto umetno spremenili v ekonomsko. Iz skupine ljudi, ki so nagrajevani po skupinskem akordu, v bistvu po enotah proizvoda, skušamo ustvariti enoto, kjer ni vseh ekonomskih elementov za gospodarjenje. Brez jasno razmejenih in ekonomskih elementov pa gospodarjenje ni mogoče.

● Toda v velikih skupinah se individualni interes proizvajalca izgubi, ker se mu zdi, da se njegova prizadevanja v množici ne opazijo in zato tudi nepravično nagrajujejo.

● To je samo tako dolgo res, dokler delavcu ni jasno, kako se oblikuje njegov dohodek, kako lahko na njega vpliva. Prav zato mi pri organizaciji podjetja, predvsem pa pri poslovanju težimo k največji možni nazornosti in preprostosti. Ves sistem poslovanja in obveščanja skušamo tako poenostaviti, da bodo

(Nadaljevanje na 2. strani)

Varnostni ukrep

— Dobro, ampak za vsak primer naj vaše atomske izsledke odobri še delavski svet, da ne bo nihče kriv, če bi bilo kaj narobe...

Karikatura: MILAN MAVER

DELITEV IN NAGRAJEVANJE PO DRUŽBENEM DELU

V predosnutku zvezne ustave sta za razmišljanje o iskanju meril za nagrajevanje po delu in delitvijo med delovno organizacijo in družbeno skupnostjo zelo zanimiva prvi in drugi odstavek 10. člena. V njih je zapisano:

»Proizvod družbenega dela, ustvarjen v delovni organizaciji, se deli med delovno organizacijo in delovne ljudi posamično ter med družbeno skupnost po načelu delitve po delu.

Da bi delitev ustvarjene vrednosti proizvoda družbenega dela zares ustrezala delu, določa družbena skupnost zanjo takšna splošna merila, da gre pri delitvi delovni organizaciji in delovnim ljudem delež, ki je sorazmeren produktivnosti dela delovne organizacije in delovnih ljudi in odvisen od poslovnega uspeha delovne organizacije ter zagotavlja delovni organizaciji samostojen razvoj materialne osnove v skladu s splošnimi razmerami in potrebami družbene skupnosti.«

Na prvi pogled se zdi, da so ta načela tako nedvoumna in jasna, da bi bilo vsako razmišljanje o njih le brezplodno ponavljanje in iskanje novih formulacij, si katerimi bi povedali le na drugačen način isto. V resnici pa se v praktičnem izvajanju teh določil pri delitvi in proizvodnih odnosih določajo tudi okviri gospodarjenja in samoupravljanja. S tem, »da gre pri delitvi delovni organizaciji in delovnim ljudem delež, ki je sorazmeren produktivnosti dela...« odstopamo od iskanja regulantov, ki bi na kakršen koli način poskušali iskati za delitev drugačne ključe, kot so produktivnost dela, družbeno potrebno delo in realizacija na tržišču.

Kajti pri delitvi in nagrajevanju se lahko odločimo, da oblikujemo dohodek po družbenih materialnih zmogljivostih ali družbeno potrebnem delu, ki je bilo vloženo v proizvod.

S proizvodom družbenega dela namreč razumemo družbeno potrebni delovni čas, kajti: »Družbeno potrebni delovni čas je delovni čas, ki je potreben za izdelavo kakršnekoli uporabne vrednosti ob danih družbeno normalnih produkcijskih pogojih in ob družbeno povprečni stopnji spretnosti ter intenzivnosti dela.« »Samo količina družbeno potrebnega dela ali za izdelavo kake uporabne vrednosti družbeno potrebni delovni čas določa torej velikost njene vrednosti.« (K. Marx, Kapital I, CZ, stran 48.)

To se pravi, da osemurni delavnik in sredstva za proizvodnjo še nista zanesljiv garant, da smo ustvarili vrednost, ki zadošča pokrivanju družbenih potreb ter za enostavno in razširjeno reprodukcijo. Potemtakem čas na delovnem mestu še ne zagotavlja, da smo ustvarili zadovoljivo vrednost, ampak se vrednost našega dela pokaže šele takrat, ko se proizvod realizira na tržišču. Zato tudi ni vseeno, kako oblikujemo merila. Do povsem različnih rezultatov bomo prišli, če skušamo nagrajevati zaradi dela ali po rezultatih dela.

Prav gotovo je ali bi vsaj moral biti za nami čas, ko smo proizvajali ne glede na ceno, na gospodarski rezultat, ko dohodki proizvajalcev niso bili odvisni od dela, ampak so bili določeni po enotnem ključu, ki je upošteval enačevanje in družbene materialne zmogljivosti.

Prav gotovo želje po enačevanju, zapostavljanju gospodarskih zakonitosti, ki so znane, ne morejo predstavljati niti prave spodbude niti svetle perspektive. Dokler bo naša proizvodnja dražja od mednarodne, dokler bomo porabili za posamezni proizvod več dela, kot je družbeno potrebno, do takrat tudi ne moremo prejeti za porabljeni čas enakih dohodkov kot tam, kjer je proizvodnja racionalnejša.

To so znane stvari, ki pa, žal, v naši stvarnosti še niso prišle v zavest in prakso. Še zmerom ni premagano mnenje, da je nemogoče z raznimi regulativi, s prelivanji sredstev, doseči ekonomsko stabilizacijo. Še vse preveč je različnih subjektivnih, zunanjih vplivov, s katerimi skušamo ustvarjati ekonomska ravnovesja. Ravnovesja resda ustvarjamo, vendar ne na ekonomski osnovi.

Čeprav imamo v nekaterih panogah že občutno predimenzionirane zmogljivosti, ki jih ni mogoče vključiti v proizvodnjo za izvoz, čeprav imamo podjetja, ki po 40 % izkoriščajo svoje proizvodne zmogljivosti, imamo celo podjetja, ki smo jih osnovali iz odpadnih strojev, a začuda, vsa ustvarjajo dohodek. Tistemu, ki ga ustvari več, ga del odvzamemo in prelijemo tja, kjer ga prej ni bilo.

Slabost pa ni v enkratni pomoči, ki naj pomaga zaostalejšemu na noge, ampak je slabost v tem, če zaostalega uspava, če konservira njegove potrebe po napredku, če ga zaziblje v iluzije: Saj mi gre dobro. Ali ni dohodek dokaz, da gospodarimo na ekonomskih osnovah?

Delitev in nagrajevanje po proizvodih družbenega dela pa bo seveda ta nesorazmerja odpravljala. To pa je spričo vse večje zasičenosti notranjega tržišča in zahtev po povečanem izvozu nujna potreba. Niti notranja, še manj pa mednarodna delitev ne priznavata nobenih fiktivnih dohodkov in rentabilnosti. Vsako blago se sreča z drugim blagom, ki mu je pri zamenjavi enako samo po vloženem družbeno potrebnem delu.

Ravno zato kaže pri delitvi in nagrajevanju iskati predvsem takšna merila, ki spodbujajo, ki najbolj pravično nagrajujejo. Najvišjo nagrado zasluži tisto delo, katero ustvarja največjo vrednost. Pri takšnem načelu ne dobi več samo tisti, ki je vrednost ustvaril, ampak po delitvi tudi družba kot celota.

C. M.

ZAKAJ NE BI NAŠA TKALKA STREGLA 100 IN NE LE 24 STATVAM

Drzno vprašanje, kajti v nobeni naši tekstilni tovarni ne upravlja tkalka več ko 24 tkalskih avtomatov. Večinoma pa manj. Strokovnjaki Zveznega centra za inštruktorje tekstilne stroke v Kranju pa so se med specializacijo v angleških, holandskih in zahodnonemških tekstilnih središčih prepričali, da lahko tkalka streže sto in več avtomatiziranim statvam. In da po tisoč vreten nadzorujeta dva ali največ trije predilci, medtem ko pri nas isto delo opravlja pet ali šest delavcev...

Rekli boste: tudi pri nas bi bila storilnost večja, če bi dobivali »bombaž vedno z iste njive« kakor tujci. In če bi zastarele stroje zamenjali z novimi, modernimi.

Toda na ti dve, pri nas zelo udomačeni in razširjeni opravičili odgovarjajo v centru:

»V holandskem središču bombažne industrije blizu Enschedea imajo približno takšne stroje kot pri nas, tudi asortiment je podoben našemu, vendar je produktivnost štirikrat večja in izdelki boljši.«

Ali:

»Ena srednje dobrih holandskih predilnic za bombaž proizvaja ob podobnih proizvodnih pogojih kot so v eni izmed naših boljših predilnic več in bolje s polovico manj delavcev.«

Na splošno tuje tovarne v povprečju niso bolje opremljene kot naše. V znanem manchesterskem industrijskem bazenu, na primer, uporabljajo polovico starih vreten, ki so jih naše predilnice izločile že pred 30 leti.

Kje je torej glavna krivda, da je naša storilnost štirikrat manjša kakor na tujem? Če je ni pri glavnih materialnih faktorjih proizvodnje, potem mora biti pri — delavcih.

Toda zakaj? So mar naši delavci manj prizadevni? Manj vestni?

V Zveznem centru za inštruktorje tekstilne stroke to zanikajo:

»Naši tekstilni delavci se celo bolj trudijo, samo na tujem je delo bolje organizirano. Vsak gib je preštudiran, vsak delavec ve takoj, ko pride k stroju, kako bo dosegel največji učinek. Zato dela lagodneje in več proizvaja kot naš, ki se pravzaprav šele ob delu izuči. Je pa tudi cenejši kot naš, čeprav ima večje osebne dohodke, ker štirikrat več proizvaja.«

Pravzaprav nam niso povedali v centru nič novega, saj vemo, da sta premajhna storilnost in preslaba kakovost naših izdelkov največji slabosti našega gospodarstva, ki ju v aktivnem mednarodnem trgovanju vedno bolj občutimo.

VELIKO RAZUMEVANJE TUJCEV

Od tod tudi dogovor med našimi vladnimi predstavniki, Mednarodnim uradom za delo (ILO) in specialnim skladom OZN, da skupno organizirajo osem zveznih centrov za izobraževanje inštruktorjev, ki naj bi v podjetjih uvajali nove delavce v delo in po potrebi tudi starim povečali strokovnost. Razen tega pa naj bi ti zvezni centri, ki so organizirani za vse pomembnejše panoge našega gospodarstva, dajali delovne napotke tudi organizatorjem in vodjem izobraževalnih centrov po podjetjih, izdelali profile za razne poklice, programe za izobraževanje delavcev po zahtevah in potrebah tekstilne industrije, ustrezne priročnike in tako dalje in tako dalje, skratka na najučinkovitejše načine pospešili strokovno izobraževanje proizvajalcev.

Zvezni center za inštruktorje tekstilne stroke je začel delati že predlanskim. Njegovi strokovnjaki so najprej tri mesece obiskovali tečaj za višje inštruktorje, ki ga je organiziral Zvezni zavod za produktivnost dela v Beogradu, nato pa so se dalj časa specializirali v tujini. Sedaj se doma izpopolnjujejo s pomočjo mednarodnega eksperta ILO ing. Schweizerja iz Holandije.

NEZAUPANJE INDUSTRIJE

Čeprav so dobila tekstilna podjetja hkrati z vabilom, naj prijavijo kandidate za inštruktorski tečaj, tudi obširno obrazložitev, kaj jim bo center nudil in kaj bo imela industrija od tega šolanja, sprva ni bilo zanimanja. Najbrž vodstva niso verjela, da bo kaj koristnega iz tega — zaradi slabih izkušenj z raznimi strokovnimi tečaji, ki večidel niso obiskovalcem dali tistega, kar bi jim koristilo pri delu.

Toda zdaj nezaupanje plahni. Strokovnjaki so ubrali drugo, prepričljivejšo pot: odšli so v Ajdovščino in sami priučevali nove delavce za pravkar zgrajeno predilnico, dalj časa pa so inštruirali tudi mojstre in ljudi, ki delajo v tovarniškem izobraževalnem centru.

Uspeh je bil viden že ob otvoritvi predilnice. Čeprav stroji niso novi, je bila storilnost na ravni slovenskega predilniškega povprečja. Zdaj je predilnica v Ajdovščini glede storilnosti na tretjem mestu v Sloveniji.

Uspešno pa je izvedel center tudi vrsto tečajev za inštruktorje v novih tekstilnih tovarnah na jugu, predvsem stoji ob strani Pamučnemu kombinatu Titograd, tekstilcem iz Prilepa, Banja Luke, Zemuna, Pančeva in Bosanske Dubice, deloma doma, deloma med priučevanjem v naših tovarnah.

Slovenska tekstilna industrija pa večidel še okleva. Morda zato, ker center še ni uredil delavnic, kjer bo teorijo potrdila praksa. Delavnice pa bodo kmalu uporabne. Za okoli 100.000 dolarjev strojev je Mednarodna organizacija dela nabavila iz sredstev Specialnega sklada OZN, nekaj so jih prispevala domača industrijska podjetja, nekaj pa jih je kupil center iz lastnih sredstev. Praktično usposabljanje bo po vsej verjetnosti zgledno.

Sicer pa sodbe prepustimo prihodnosti.

Morda za konec samo še to: Na sedežu Mednarodne organizacije dela v Ženevi štejejo to skupno izobraževalno akcijo delavcev za največjo na svetu in ji tudi posvečajo temu primerno pozornost in skrb.

M. K.

ZAPAŽANJA O GOSPODARJENJU V NOVEM GOSPODARSKEM SISTEMU

Vse težji pogoji gospodarjenja zahtevajo vse večjo sposobnost

V rudarstvu, črni in barvni metalurgiji, kemični industriji in industriji stekla in keramike računajo z ugodnimi gospodarskimi uspehi. Že podatki za devet mesecev letošnjega leta povedo, da je finančna in količinska realizacija proizvodnje večja v primerjavi s proizvodnjo v istem obdobju lanskega leta in da je tudi povečanje izvoza znatneje od povečanja uvoza. To je razveseljivo, vendar nam ne pove vsega, kajti ne govori o tem, da so se prav tako povečali stroški proizvodnje in da je zato dohodek manjši. O teh zapažanjih je spregovoril republiški odbor sindikalnih delavcev navedenih gospodarskih panog v Sloveniji na svojem plenumu.

Ker lani še ni bil v celoti uveljavljen novi gospodarski sistem, vsaj ne za vse leto, podatki o gospodarjenju letošnjega leta niso povsem primerljivi z istim lanskim obdobjem. Če bi na primer obračunali gospodarjenje železarne Jesenice po instrumentih novega gospodarskega sistema za vse lansko leto, bi imeli za poldrugo milijardo manj dohodka, kot so ga izkazali v zaključnem računu. Tako je letos očitno zmanjšanje dohodka in seveda s tem tudi čistega dohodka skoraj v vseh zajetih panogah. Kjer so uspeli obseg proizvodnje znatno povečati, kot je to primer v kemični industriji, je ostal dohodek enak lanskemu in tudi sredstev za sklade bo dovolj. Vse več pa je tudi takšnih gospodarskih organizacij, ki težijo nadomestiti količino proizvodnje s kakovostjo in tako z večanjem finančne realizacije ustvariti ugodnejše pogoje za delitev. Taka prizadevanja imajo še to ugodno posledico, da so uspehi prodaje v tujini večji. Za primer lahko navedemo steklarno v Rogaški Slatini, ki je povečala fizični obseg proizvodnje za 8 %, finančno realizacijo pa za 28 % in proda skoraj vso proizvodnjo v tujino, predvsem v območja s trdno valuto.

Povsem drugače je v primerih, kjer so sicer uspeli znatno povečati obseg proizvodnje, pa je zaradi tržnih razmer ne morejo ugodno prodati in v drugih primerih, kjer je odvisnost od tržišča boleča. Tako npr. precej občuti Rudnik živega srebra v Idriji znižanje svetovnih cen živemu srebru. Tovarno brusov v Mariboru je močno prizadela prenasičenost tržišča, podjetju ARBO je zavrla proizvodnjo nujna preusmeritev, ki je bila posledica izpada proizvodnje nekaterih proizvodov, splošne restrikcije na področju gradbenih in javnih del so podjetju KAMNIK zmanjšale odjem itd.

Občuten vpliv povečanja cen osnovnim surovinam, novega zunanjetrgovinskega režima in povečanja tarif železniškega transporta, kar vse je šele letos nastopilo v celoti, pa je zlasti zadelo naše železarstvo, ki ima razen tega še znatne zaloge. Tako je indeks celotnega dohodka v železarstvu 84,2, dohodek je še za 20 % manjši in čisti dohodek je v primerjavi z lanskim obdobjem pa celo za 60 % manjši. Pa še ta primerjava ni popolna, ker so bili lani še ugodnejši pogoji za delitev. Ob tem pa je pomembno, da se je letos obseg proizvodnje le neznatno povečal, kar pomeni, da tudi od tod ni izgledov za povečanje dohodka. Nasprotno pa porast stroškov zmanjšuje učinek izvoza, kar je pomembno že zato, ker so železarne zelo močno udeležene v skupnem izvozu zajetih panog, saj pomenijo tretjino njihovega obsega proizvodnje.

V vsem tem se kaže potreba po večji komercialni prožnosti, ki jo zahteva zlasti uveljavitev obračuna po plačilni realizaciji. Po dosedanjih ugotovitvah se že jasno odraža različen vpliv tega obračunavanja na posamezne panoge gospodarstva in gospodarske organizacije. Premogovniki na primer nimajo velike potrošnje surovin in materiala, nimajo izvoza in ne pretiranih zalog, zato njihovi stroški niso znatno povečani. Od tod je njihov indeks plačane realizacije v primerjavi s fakturirano 93,8 in zato pri njih dohodek ni padel, temveč se je povečal (za 6,8). Nasprotno je za rudnike barvnih kovin in nekovin indeks plačilne realizacije le 74,4. Na to je zlasti vplival rudnik svinca v Mežici z zelo nizkim indeksom. Vzroki so predvsem v dolgi vezavi kupcev, porastu stanja terjatev od kupcev, v visoki udeležbi delovne sile v celotnem dohodku in v povečanju materialnih stroškov nasploh.

Nedvomno zelo vplivajo na gospodarski uspeh obračuna po plačani realizaciji — nekompenzirane medsebojne terjatve. Ker kompenzacija teh sredstev ni bila ustrezna pričakovanju, je težko verjeti, da bo ta problem rešljiv brez dodatnih vlaganj v gospodarstvo. Ugotovljena pa so že znatna vlaganja v obratna sredstva s kreditiranjem. Povečanje obratnih sredstev s krediti je posledica zvišanja cen surovinam in materialu in uvedbe carin na nekatere surovine. Torej je bilo potrebno povečati obratna sredstva za isti obseg proizvodnje. Ker pa se je povečal tudi obseg proizvodnje, kaže, da je obratnih sredstev še vedno premalo.

Takšen položaj pa nujno sili gospodarske organizacije, da med drugim več mislijo tudi na boljše gospodarjenje z delovno silo. Čeprav so domala povsod povečali obseg proizvodnje, so hkrati zmanjšali število opravljenih delovnih ur, kar je nedvomno ena izmed oblik povečanja storilnosti. Normalna pa je tudi zahteva po vse večji sposobnosti in strokovnosti, ki omogoča še boljši izkoristek proizvodnih zmogljivosti in je pogoj za boljšo organizacijo dela. To pomeni, da je potrebno v bodoče še bolj proučevati gospodarjenje v sleherni gospodarski organizaciji posebej kot tudi v celotni panogi gospodarstva.

VIKTOR ŠIREC

BREZ UGOTAVLJANJA STROŠKOV GOSPODARJENJE NI MOGOČE

(Nadaljevanje s 1. strani)

proizvajalci v najkrajšem času, za dan nazaj, lahko razbrali vse rezultate gospodarjenja.

● Toda kljub vsemu, samoupravljanja niste razvili. Če ima ekonomska enota več sto delavcev, potem je neposredno odločanje nemogoče. Nujno potrebni so predstavniški organi in namesto enega centralnega delavskega sveta ima podjetje še dva ali tri svete ekonomskih enot. Sistem spremljanja dohodkov je sicer nazornejši, razvidnejši, toda odločanje je prepuščeno predstavniškim organom.

To je sicer slabost, toda mi zasledujemo predvsem ekonomske rezultate. Razumeti namreč morate, da ugotavljanje stroškov ni enostavna stvar. Čim bolj nadrobno jih skušamo zajeti, na toliko večje težave naletimo. Ker pa je ravno vpliv na stroške osnovni pogoj gospodarjenja, se nam zdi v dani situaciji najprimernejše, da se poslužimo tega, kar že imamo. V nasprotnem primeru pa imamo »idealno decentralizacijo«, vendar brez potrebnih in nujnih ekonomskih meril. Po našem mnenju v moderni industriji, predvsem še na tekočem traku, individualne norme izgubljajo na pomenu in odstopajo svoje mesto skupinskemu nagrajevanju. Moderna industrija zahteva sinhronizacijo, zahteva čimvečjo skladnost delovnih skupin, čimvečjo individualno kvaliteto. Temu mora biti prilagojeno nagrajevanje. Pri kvantitativnem nagrajevanju pa se dogaja, da posamezne delovne skupine ustvarjajo nova ozka grla, ker so na primer včeraj proizvedli petindevetdeset odstotkov planirane proizvodnje, danes pa morda sto deset. Tako enkrat zmanjkuje proizvodov za nadaljnjo predelavo, drugič jih je preveč. Če pa nagrajevanje te faze poveže, dosežemo večji ekonomski učinek.

● Rekli ste, da individualne norme izgubljajo na pomenu. To velja posebej za tekoči trak. Toda če je tekoči trak samo montaža, kdo pa naj izdeluje elemente za finalizacijo proizvodnje? Ta bo ostala še dolgo domena individualnih proizvajalcev. Pri njih pa je izkoristek strojev in kvaliteta strojev najvažnejši pogoj za gospodarski uspeh.

V tem primeru to drži. Radi bi pa še opozorili, da smatramo ravno izkoriščenost strojev za enega od osnovnih pogojev rentabilnosti. Mi nismo pristaši mnenja, da je vseeno, če je v tovarni veliko ali manj delavcev. Ne moremo se sprijazniti, da je vseeno, če s sorazmerno manj delavci ustvarimo sorazmerno manj proizvodov. Gre namreč za to, da so vsakemu podjetju nujna delovna mesta, kjer pač mora biti nekdo zaposlen. Pri tem je vseeno, ali zaposluje podjetje 300 ali 1000 delavcev. Poleg tega so v podjetju zgradbe, osnovna sredstva, za katere je treba plačevati obresti ne glede na to, koliko so izkoriščeni stroji. V nekem podjetju, kjer uvajamo našo organizacijo poslovanja, se ogrevamo za zamisel, da bi k osmim strojem namestili še enega delavca in bi tako z deljenimi malicami prihranili eno in polurni dnevni zastoj. V tem primeru bi se to zelo rentiralo. Pripravljamo tudi predlog, da bi za enkratno nedeljsko delo na recimo dva meseca plačevali ne stopetdeset, ampak dvesto petdeset odstotni progres. Tudi za to govori rentabilni izračun.

■ Skratka, vi bi radi do kraja zekonomizirali gospodarjenje. Ali pri tem ne pozabljate na človeka?

Vse, kar uvajamo, skušamo kar najbolj prilagoditi njegovemu interesu. Več bo prigospodaril, več bo lahko razdeljeval.

VINKO TRINKAUS

RAZPRAVE O USTAVI PREHAJAJO V KONKRETNOST

(Nadaljevanje s 1. strani)

plačevati denarne kazni, ker ne uspevajo zadovoljevati inozemskih kupcev z dogovorjeno kvaliteto, in tako izpadejo kot neenakopravni partnerji iz mednarodne konkurence, često ne po svoji krivdi. Temu je treba dodati še nefunkcionalno vlogo amortizacije, ki onemogoča pravočasno zamenjavo raznih strojev, kar bi edino omogočalo stalnost konkurenčne sposobnosti na mednarodnem tržišču, večjo izkoriščenost osnovnih sredstev in s tem tudi večji narodni dohodek. Da pa bi lahko ostali na mednarodnem trgu trajneje, je seveda potrebna čimvečja stalnost in dolgoročnost raznih predpisov, ki urejajo ekonomske odnose med delovnimi organizacijami in družbo, kar bo omogočalo izvajanje smotrnejših investicij, večje zaupanje v delitev dela, pospeševalo kooperacijo in specializacijo na veliko serijsko proizvodnjo.

Poleg teh slabosti, ki so za sedaj izven dosega in moči delovnih organizacij, a proizvajalci razumljivo veliko razpravljajo tudi o slabostih, ki ovirajo doslednejše izvajanje ustavnih določil, razpravljajo o slabostih svojih notranjih zakonodajnih predpisov, o slabostih nagrajevanja, ki včasih zaradi posplošenosti in površnosti tudi ne dajejo vseh možnosti za spodbudno delitev dohodka in uspešno gospodarjenje znotraj gospodarskih organizacij. Marsikje so šele sedaj spoznali, kakšna morajo biti konkretna in premišljena določila v statutih in drugih predpisih, da bi z njim zagotovili čimbolj natančno razmejitev pravic in dolžnosti proizvajalca. Nekateri spori, ki so se pojavili med ekonomskimi enotami in centralnimi delavskimi sveti in upravnim aparatom prav v dobi intenzivnega proučevanja ustavnih določil, so pokazali, da v takih primerih ni mogoče pravično in nedvoumno razsojati, če so pravila podjetja ohlapna, deklarativna in pomanjkljiva.

Vse to nedvomno kaže, da številne razprave in razgovori o osnutkih zvezne in republiške ustave kakor tudi razprave o občinskih statutih in statutih podjetij prehajajo v končno in kvalitetnejše obdobje, ko bo potrebno od splošnejših razlag in prvih vtisov preiti na podrobnejše obravnavanje in razčiščevanje ključnih vprašanj na posameznih delovnih mestih. Prehajamo torej v obdobje, ko bo potrebno čimveč splošnih določil iz osnutka zvezne ustave preko republiške prenašati in čimbolj neposredno kvalitetno uveljaviti v statutih občin in delovnih organizacij.

Tako bodo razprave o osnutkih ustav dobivale v bodoče še bolj konkretno vsebino in materialno realizacijo.

LEOPOLD KRESE

● ZAGORJE:

Napačna podlaga za planiranje

Plenum občinskega sindikalnega sveta v Zagorju ob Savi je na razširjeni seji (udeležili so se je tudi predsedniki sindikalnih podružnic in predsedniki delavskih svetov gospodarskih organizacij), opozoril na vrsto slabosti, ki se pojavljajo v gospodarskem razvoju v občini. Te tudi onemogočajo, da bi posamezne gospodarske organizacije in gospodarstvo občine kot celota, dosegli večji gospodarski napredek.

Ob sprejemanju letošnjih proizvodnih načrtov je bilo namreč (tako kot vselej) ugotovljeno, da pomenijo postavke družbenega plana realna predvidevanja, vendar kažejo sedanji podatki o izpolnjevanju teh planov prav nasprotno. Vse prevečkrat se tudi dogaja, da so plani izdelani na podlagi želja in potreb, ne pa na podlagi podrobnih analiz vsake posamezne gospodarske organizacije.

Družbeni bruto dohodek občine je na primer v prvih desetih mesecih letos pod okrajnim povprečjem in je realizacija le za 2,5 % večja kot lani. To da marsikaj misliti, zlasti še ob podatku, da je porasel v razdobju 1957—1961 bruto dohodek v komuni za 55,7 % in narodni dohodek za 54,3 %, v istem razdobju pa so se povečali proračunski izdatki za 200 odstotkov.

Občinski sindikalni svet bo svoje ugotovitve in predloge sporočil zboroma in svetom občinskega ljudskega odbora. —k

RAZMIŠLJANJE OB CELJSKEM POSVETU O DECENTRALIZACIJI SAMOUPRAVLJANJA V TRGOVINI:

USPEHI NEKATERIH zavračajo nezaupanje drugih

Pred dnevi je Republiški odbor sindikata delavcev v trgovini, gostinstvu in turizmu povabil predstavnike nekaterih večjih podjetij na posvet o nadaljnji decentralizaciji samoupravljanja v trgovini z živili. Decentralizacija samoupravljanja in s tem gospodarjenje neposrednih proizvajalcev v delovnih organizacijah sta namreč letos malce opešala. Pravzaprav bi bilo treba reči, nista se razvijala tako, kot bi se lahko in kot bi se morala, da bi povzročila bistvenejše prevrednotenje ekonomskih in družbenih odnosov. Toda bolj kot ta ugotovitev, bi bil zanimiv odgovor na vprašanje, zakaj sta opešala?

Vzrokov za tako zastavljeno vprašanje se ponuja obilo. Kot pravimo — objektivnih in subjektivnih. Objektivnih zavoljo tega, ker naš novi gospodarski mehanizem še vedno ni začel delovati povsem ekonomsko, ker je med sedanjimi instrumenti še vedno precej takih, katerih delovanje je še najbolj podobno zaskočeni zavori. A da ne bi ponavljali, naj samo spomnimo... na prispevek od izrednih dohodkov, na administrativno določene marže, na nekatera določila v zakonu o registraciji trgovinske dejavnosti, v lanskem decembru »omrtvičene« cene... Načelo dohodka se tako počasi uveljavlja — in treba si je priznati, tako postopoma in prav tako počasno tudi novi ekonomski in z njimi družbeni odnosi.

ŠE VEDNO AKTUALNA BOJAZEN

Vsi ti, lahko bi jim upravičeno rekli, zaviralni momenti v razvoju trgovine vplivajo na njeno stopnjo akumulativnosti in tako zmanjšujejo tisto materialno osnovo, ki bi ji omogočala normalen in neodvisen razvoj. Toda če na eni strani priznavamo to »družbeno nezaupanje« do trgovine, ali ni zavoljo tega po drugi strani povsem logično — s tem pa še ni rečeno, da tudi upravičeno — nezaupanje trgovine same, da je možno še kako drugače gospodariti in se razvijati, kot samo s politiko »močne roke« in z »vrha navzdol«?

Torej nekaj tega, kar bi lahko še najbolj točno označili z besedico: nezaupanje v decentralizacijo samoupravljanja. To, o čemer so pripovedovali predstavniki ljubljanske »Prehrane«: »Pojem čiste ekonomske enote je ostal samo na papirju. Vsaka poslovalnica ne more postati ekonomska enota v popolnem pomenu besede že zato, ker ne moremo v celoti obračunavati dohodek po enotah. Stroški poslovanja so tako različni, da nekatere poslovalnice ustvarjajo dohodek, druge pa izkazujejo zgubo. In če bi dosledno uveljavili načelo delitve dohodka po ekonomskih enotah, bi bržčas morali zapreti nekaj poslovalnic. Zato smo se tudi odločili za prelivanje sredstev in smo nekatere stroške procentualno porazdelili med vse poslovalnice. Posamezne trgovine so tako samo obračunske enote, medtem ko ima podjetje dve ekonomski enoti: enoto klasičnega tipa trgovin in enoto samopostrežnih trgovin.«

Sicer pa je treba pripomniti, da ne gre samo za »Prehrano« in da bi takih odgovorov, seveda v najrazličnejših inačicah, zasledili še veliko. Toda tudi povsem nasprotnih, ki v celoti zanikajo pomisleke in teze, da v trgovini ni možno uveljavljati načela dohodka in decentralizacije samoupravljanja dlje od formalnosti. O tem govore v kočevskem podjetju »Trgopromet«, celjskih podjetjih »Merx« in »Center«. In »čez cesto« pri ljubljanskem »Mercatorju« pripovedujejo: »Vsaka poslovalnica je samostojna ekonomska enota s celotnim obračunom dohodka in stroškov poslovanja. V poslovanju navzven in v poslovanju med enotami in službami podjetja so se uveljavili ekonomski odnosi. S tem pa še ni rečeno, da bi bilo zaradi tega podjetje kaj manj homogena celota.«

TEORIJA ENAKIH STARTNIH POGOJEV

Debata o tem, ali naj bo poslovalnica ekonomska ali samo obračunska enota, nas ne bi privedla daleč. Vsekakor pa ne bi mogli po tej poti priti do odgovora na vprašanje, kako kljub nekaterim objektivnim težavam vendarle poglobiti decentralizacijo samoupravljanja in tudi v internem poslovanju uveljaviti načelo dohodka.

Glavni pomislek, ki spremlja decentralizacijo samoupravljanja in uveljavljanje ekonomskih odnosov v internem poslovanju trgovskih podjetij, velja temu, da »poslovalnice ne poslujejo v enakih pogojih«, kar povzroča občutne razlike v akumulativnosti posameznih trgovin. Ali drugače povedano: kopica vzrokov vpliva, da niso vse trgovine rentabilne in da bi ob dosledni uveljavitvi formiranja in delitve dohodka po posameznih poslovalnicah ostale nekatere med njimi brez dohodka.

Ob tem pomisleku pa se vsiljujeta dva nova, lahko bi rekli protipomisleka. Najprej: ali je sploh možno v popolnosti izenačiti startne pogoje? In potlej: ali jih sploh velja za vsako ceno izenačevati?

Na prvo in drugo vprašanje pa je odgovor kategoričen ne.

Je pač tako, da so nekatere trgovine bolj, druge manj in nekatere sploh niso rentabilne. S tem pa seveda še ni rečeno, da bi morale prav te slednje, torej nerentabilne, tudi v prihodnje poslovati. Prelivanje dohodka iz akumulativnih v neakumulativne je bržčas precej dvomljiva ekonomika in kaj malo gospodarno ravnanje. Decentralizacija samoupravljanja in dosledna uveljavitev formiranja in delitve dohodka v internem poslovanju pa naj bi prav te doslej zamegljene odnose razčistila. Zato: ali ne bi kazalo v prihodnje bolj razmišljati o tem, kako se znebiti teh nerentabilnih poslovalnic — ali pa jih narediti rentabilne — kot pa razpravljati o tem, kako umetno izenačevati pogoje poslovanja in kako zaradi tega ni moč dosledno uveljaviti načela dohodka v internem poslovanju?

V celoti pa ne kaže zavreči prelivanja sredstev znotraj trgovinskih podjetij. Toda le-to mora sloneti na ekonomskih temeljih. Posamezna poslovalnica je namreč lahko zaradi zelo objektivnih pogojev premalo akumulativna — ljubljanski Supermarket med drugim tudi zaradi visoke stopnje odplačila anuitet — toda če vse analize izpričujejo, da taka poslovalnica v prihodnje lahko postane rentabilna, da je za podjetje tudi sicer zanimiva, potem je bržčas res smotrno nekaj časa pokrivati razliko iz skupnih skladov podjetja. S pogojem seveda, da pozneje taka poslovalnica prispeva v sklade tudi večji odstotek ustvarjenih sredstev. Skratka, ti odnosi bi morali sloneti na načelih medsebojnega kreditiranja. O tem je tudi že nekaj izkušenj, ki jih ne kaže omalovaževati.

Poglavje zase pa so poslovalnice v manjših zaselkih, kjer so stroški poslovanja stalno večji od ustvarjenega prometa. V večini primerov podjetja zanje nimajo ekonomskega interesa, po drugi strani pa spet trgovino prebivalci zahtevajo. V vseh teh primerih bo bržčas treba zdaj v prihodnje dokončno razčistiti vprašanja, ali mora res podjetje kriti primanjkljaj ali pa ne bi vendar primanjkljaj krili interesenti sami.

In slednjič, ali ne bi kazalo pogojev za povečanje akumulativnosti trgovine iskati tudi v nekaterih drugih rešitvah? V večji specializaciji — in s tem tudi večji izbiri blaga — tudi v trgovini z živili? V trgovinah, ki bi imele posebno izbrano in kvalitetno blago — zato pa nekoliko višje cene? V trgovinah, kjer bi si lahko potrošnik nakupil vsa živila, ki jih potrebuje, kjer bi bil izredno pester izbor in seveda spet nekoliko višje cene?

BISTVO JE INTERES PROIZVAJALCEV

Toda tudi vse to iskanje pogojev za povečanje akumulativnosti trgovine je po svojem bistvu šele drugotnega pomena. Predpogoj za boljše poslovanje posameznih poslovalnic je namreč v tem, da bodo lahko v trgovini zaposleni delavci čimbolj neposredno vplivali na gibanje dohodka in da bo po drugi strani prav to gibanje čimbolj neposredno vplivalo na interese posameznika in kolektiva kot celote. To pa je pravzaprav možno doseči v najbolj popolni obliki prav v poslovalnici, torej tam, kjer trgovinski delavci najbolj vplivajo na ustvarjeni promet in s tem tudi na dohodek.

Ugotavljanje dohodka, spremljanje stroškov poslovanja po posameznih poslovalnicah — vse to pa je premalo, če njuno naraščanje in upadanje sploh ni ali pa je premalo neposredno povezano z interesi tistih, ki ustvarjajo promet in od katerih je nazadnje odvisno njuno nihanje. Če bi bili na primer v ljubljanskem »Supermarketu« zagotovljeni prav ti pogoji, potem se bržčas ne bi moglo pripetiti to, kar se je ob zadnjih letošnjih praznikih. Ob pol deveti je stala pred hladilnimi omarami za meso kar lepa vrsta, mesarji pa so ga šele razsekavali. Je pač tako, v »Supermarketu« manj prodanega mesa, bo pa zato katera druga samopostrežna trgovina več prodala. Navsezadnje se stvari tako ali tako izenačijo. — Samo da ima ta teorija svojo šibko točko: nekateri so raje poiskali odprte mesnice.

In da je prav osnovni pogoj ta možno uresničiti, se lahko prepričamo ob izkušnjah v nekaterih drugih gospodarskih organizacijah. V kočevskem »Trgoprometu« na primer pripovedujejo: »Vsaka trgovina in vsak prodajalec ima normativ prometa in kolikor večjega dosežejo, toliko višji je njihov osebni dohodek. Ekonomske enote imajo tako čiste račune, kdaj se jim splača in kdaj ne zaposliti nove delavce. Odtlej tudi nimamo težav z nadurnim delom, ker ga sploh ni.« In v ljubljanskem »Mercatorju« pristavljajo: »Vsak v trgovini zaposlen delavec je nagrajen po treh načelih: najprej po višini opravljenega prometa, nato po uspehu ekonomske enote in slednjič še po uspehu podjetja kot celote. Prišli smo namreč do spoznanja, da lahko le v tem primeru zagotovimo čimbolj neposreden interes delavcev tako za razvoj poslovalnice in s tem tudi celotnega podjetja.«

BOJAN SAMARIN

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942. List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gašperšič, Milan Maver, Miro Pavlica, Janez Voljč. Tehnični urednik Janez Suster.

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani štev NB 600-11/1-365 — posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska ČZP »Ljudska pravica« — Poštnina plačana v gotovini

TURISTIČNI PROMET IN PROPAGANDA

DOKLER JE ČAS

Ni treba posebnih dokazov, da bi ugotovili, kako malo skrbi in sredstev posvečamo pri nas propagandi za turizem, čeprav je od tega precej odvisno, koliko domačih in tujih gostov bodo pritegnili naši bolj in manj znani turistični kraji. Spomnimo se samo tega, da inozemski gost na naših predstavništvih v inozemstvu dostikrat zaman povprašuje po prospektih, brošuricah in vsem drugem, kar bi mu podrobneje predstavilo posamezne turistične kraje v naši deželi. Ko pa že pride k nam, bo na obmejnem prehodu in v turističnih uradih v najboljšem primeru dobil le gradivo o najvažnejših letoviščih na tistem območju, zaman pa bo povpraševal po prospektih o turističnih krajih na drugih območjih naše države. Nič boljše se ne godi domačim gostom, ki jim prospekte in drugo propagandno gradivo, kolikor sploh je na razpolago, neredkokdaj celo zaračunajo!

Težje pa bi bilo dokazati, zakaj je tako. Splošni vzroki so sicer znani in jih turistični delavci, ki se posebej ukvarjajo s propagando, stresajo kar iz rokava. Predvsem gre za to, da naša družbena skupnost v primerjavi z drugimi državami za turistično propagando troši neprimerno manjša sredstva. S propagando za posamezna območja se po najboljših močeh, kolikor pač imajo sredstev, ukvarjajo turistična podjetja in društva, komercialno gostinstvo, turistične organizacije in drugi. Nihče izmed njih pa nima dovolj sredstev, da bi poskrbel za učinkovito propagando, se pravi visoko naklado prospektov in drugega propagandnega gradiva, s čimer bi lahko predstavil turistične znamenitosti svojega območja. Če pomislimo, da lahko stane barvni prospekt tudi 80 dinarjev, je njihova pripomba utemeljena, ker sredstva za propagando bremenijo čisti dohodek turističnih podjetij oziroma se oblikujejo iz dotacij in raznih priložnostnih dohodkov.

Take, najbolj na kratko rečeno, so razmere glede propagande za turizem. Približno enake vzroke in posledice, raje neprijetne pripetljaje kot pa razveseljive novice, ugotavljamo že nekaj let. Razlika, ki jo prinaša s seboj čas, je samo v tem, da vsako leto znova poudarjamo, da smo storili več kot minulo leto, vendar ne vsega tistega, kar bi lahko in kar bi morali.

In kako je za drugo leto?

Gostinske organizacije so že razposlale cenike storitev za prihodnje leto. Nekaj novih prospektov tudi že čaka, nekaj jih še pripravljajo. Priprave na novo sezono so, na splošno rečeno, dosti bolj zgodnje kot minula leta. Vendar se v bistvu ni nič spremenilo. S propagandnim gradivom razpolagajo območne turistične organizacije, vendar predvsem za lastne potrebe. In potem se dogaja, da mora turistično podjetje, vseeno katero, ki bi inozemskim gostom rado predstavilo razen Slovenije (zanjo ima lastne prospekte) tudi Dalmacijo z Dubrovnikom, srednjeveške kulturne spomenike v Srbiji ali kaj drugega, tiste prospekte plačati. Taka praksa se je zdaj na splošno uveljavila.

Prav gotovo je skrb za financiranje turistične propagande dolžnost vseh, ki se ukvarjajo s turizmom. Od uspeha te propagande je predvsem odvisno, koliko domačih in tujih gostov bo obiskalo naše turistične in letoviške kraje ter kakšen gospodarski učinek bo s tem dosežen, bodisi za družbo kot celoto ali zgolj za posamezne organizacije.

Zato je zlasti še letos, ko smo napredovali vsaj s pripravami za propagiranje naslednje turistične sezone, čas, da se turistične organizacije, društva, ljudski odbori in vsi drugi skupno dogovorijo, kako bi razpoložljiva sredstva čimbolje izkoristili, ter, kar je še posebej važno, kako bi zagotovili še več sredstev za te namene. S tem bi se izognili vsakoletnim nevšečnostim in precej več časa bi ostalo za urejanje vseh drugih problemov našega turizma. —mG

KONSTITUIRAN JE ZAČASNI PLENUM OSS LJUBLJANA

OKREPITI SINDIKATE V OBČINI

Skladno z reorganizacijo okrajev se je v začetku tega tedna konstituiral tudi začasni plenum Okrajnega sindikalnega sveta v Ljubljani. Kljub sedaj bistveno večjemu okraju pa je bil sprejet sklep, da se število članov plenuma ne bo povečalo, kajti v nasprotnem primeru bi večje število vsekakor zmanjševalo efektnost dela v tem forumu. V začasnem plenumu je nekdanji ljubljanski okraj zastopan z 39 predstavniki, kranjski s 16 in novomeški z 8 predstavniki. Za predsednika novega OSS Ljubljana je bil izvoljen tov. Andrej Verbič, za podpredsednika tovariša Slavko Zalokar in Lojze Erbežnik, za tajnika pa Jože Marolt.

Ena izmed osrednjih ugotovitev, ki se je izoblikovala na ustanovnem plenumu — če mu že lahko tako rečemo — novega okrajnega sindikalnega sveta, pa je bila, da ta teritorialna spremembna ne pomeni samo formalnosti, samo formalne organizacijske spremembe in da bo treba vzporedno s tem uskladiti tudi vsebino in oblike dela novega sindikalnega sveta. Predvsem ne sme postati okrajni sindikalni svet posredniški organ med sindikati v komuni, med sindikalnimi organizacijami v delovnih kolektivih in občinskimi sindikalnimi sveti na eni strani ter republiškimi sindikalnimi forumi na drugi. Dejavnost okrajnega sindikalnega sveta naj bo zaradi tega usmerjena predvsem na reševanje vse tiste problematike, ki je skupna več občinam, usmerjena predvsem v poglobljeno idejno in družbeno ekonomsko analizo v družbenem življenju okraja.

In da bi bilo to delo čimbolj smotrno in poglobljeno, je plenum formiral šest odborov, ki naj bi spremljali in analizirali problematiko, to so odbor za gospodarska vprašanja, za ideološko delo in vzgojo kadrov, za delovna razmerja in standard, za družbene in javne službe ter odbor za oddih in rekreacijo. Razen tega pa so člani plenuma poudarili, da bo treba v prihodnje okrepiti predvsem delo občinskih sindikatov, da bo zaradi tega treba posvetiti več pozornosti predvsem kadrovanju v sindikalna vodstva in vzgoji sindikalnih delavcev. To sta namreč dva izmed najpomembnejših pogojev, da se bo delo občinskih sindikatov poglobilo in povečala njihova vplivnost v družbeno-političnem življenju delovnih kolektivov in občin nasploh.

Med nalogami okvirnega programa, ki so ga sprejeli člani začasnega plenuma OSS Ljubljana, pa je tudi intenzivna akcija za pripravo novih statutov delovnih organizacij, krajevnih skupnosti in občin. Člani plenuma so namreč poudarili, da je to delo doslej nekoliko zastalo. Opozorili pa so tudi na to, da se priprava statutov ne sme sprevreči v enkratno akcijo, temveč da mora postati stalna in intenzivna analiza ekonomskih in družbenih odnosov v delovnih kolektivih, krajevnih skupnostih in občinah. Prav tako pa bo potrebno v prihodnje posvetiti vso skrb v sindikatih tudi gibanju produktivnosti in osebnih dohodkov. Nekateri pokazatelji namreč razkrivajo, da se osebni dohodki v gospodarstvu ne gibljejo skladno z doseženimi gospodarskimi rezultati, s povečano storilnostjo in slednjič tudi z naraščajočimi življenjskimi stroški in da bi zaradi tega lahko pomenili v prihodnjem letu zaviralni moment v nadaljnjem oživljanju gospodarstva in v njegovem vključevanju v mednarodno delitev dela.

KALEIDOSKOP

Brezplačen predlog

Priznam, da tale predlog ni plod čistega altruizma, ampak tudi skromne osebne želje, da bi naša industrijska podjetja vseh vrst prešla s tirnic konservativnosti in — če smem tako reči — nesolidnosti — na moderne tire. Lahko bi ga pa vseeno zaračunala, glede na to, da želim z njim pomagati vsem potrošnikom.

Predlagam torej, da vsa industrijska podjetja sorodne stroke osnujejo poslovna združenja in v okviru teh skupne trgovske hiše. Vsako podjetje naj prodaja svoje izdelke ločeno, torej na svojih pultih in policah, in naj potrošnika na to opozori z velikimi napisi.

Predloga nisem zasnovala ad hoc, denimo med dolgočasenjem za pisalno mizo, ampak se mi je porodil v eni izmed tako zasnovanih trgovin.

Takrat, ko so se šele pogovarjali o njej, so tekstilci in konfekcionarji zahtevali: prodajati mora vse, kar ji bomo dali.

Toda, verjemite ali ne, trgovska hiša, ki so jo proizvajalci skupno uredili, ne prodaja vsega, kar proizvajajo, ampak samo — najboljše. Pa ničesar ne zavrne, kar ji pošiljajo v prodajo.

Le tekstilna konfekcijska podjetja oziroma njihovi ljudje so se začeli zanimati, kako gredo njihovi izdelki v prodajo in kako izdelki sorodnih podjetij, razen tega

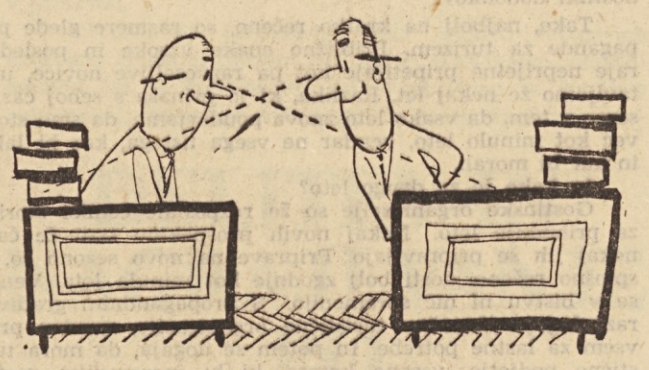

pa si morda šele tu dodobra ogledajo, kaj drugi proizvajajo in pri tem marsikaj ugotove, kar smo jim kupci že kdo ve kolikokrat povedali, toda brez uspeha...

Ni še dolgo tega, ko je neka tovarna pletenin poslala v trgovino pet lepih modelov. Trgovci so jih razstavili na vidnem mestu. Že naslednji teden pošlje druga tovarna pletenin prav tako pet modelov in zahteva: »Razstavite jih na istem mestu, kot ste razstavili modele te in te tovarne.«

Tekmovanje za prestiž?

Imenujte ga kakorkoli hočete. Vsekakor usmerja vodo na potrošniški mlin.

Upam, da zdaj razumete, zakaj se navdušujem za specializirane trgovine, ki bi jih odprla poslovna združenja vseh industrijskih panog od čevljarske do kemične, ki izdeluje glavnike in lake za nohte...

Presenečenje

Pravijo, da je integrirana velezadruga v Vipavski dolini nastala zelo premišljeno in demokratično.

V vseh zadrugah, ki naj bi se združile, so člani na dolgo in široko razpravljali, kakšne koristi bodo imeli od te reorganizacije, kako bodo ekonomizirali odkup in prodajo in si povečevali dohodek...

Da, še celo na zadružne domove niso pozabili. Skoraj v vsaki drugi vasi ga imajo še iz tistih časov, ko je imela vsaka druga vas svojo kmetijsko zadrugo. Zdaj so večidel prazni. Za šole jih ne morejo uporabiti, ker jih je že dovolj, pisarn ne potrebujejo, ker po vaseh ni birokracije, za domove kulture pa nekako manjka posluha ali kaj... Skratka, ti zadružni domovi so postali cokla zadružništva na višji razvojni stopnji. Najraje bi jih obesili občinskim ljudskim odborom na vrat in z njimi vred amortizacijo in

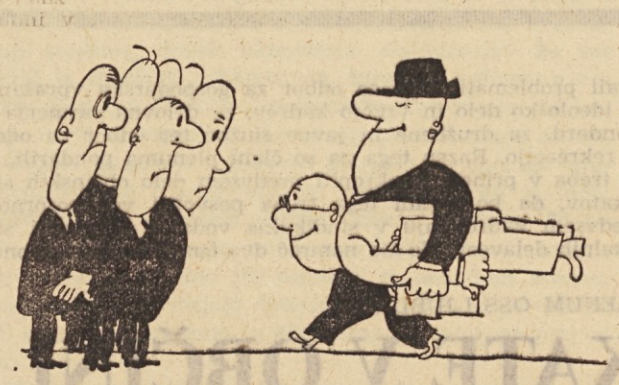

anuitete, ki jih morajo plačevati zanje oziroma jih plačujemo mi, potrošniki, pri vsaki kili krompirja, solate in drugih kmetijskih dobrin, če pridejo iz kmetijskih zadrug.

Samo o nečem se niso pogovorili, namreč o kadrovskih vprašanjih. Morda hote ne, da bi se vseh osem direktorjev prejšnjih zadrug bolj zavzelo za integracijo. Vsakdo od njih je zato upravičen, da zasede veledirektorski stolček, če vloži kar največ truda v novo reorganizacijo.

Ob združitvi je torej velezadruga imela kar osem direktorjev in osem veledirektorskih kandidatov. Ravno ko so se začeli med seboj boriti za vodilno mesto v velezadrugi, pa jih je občinski ljudski odbor neprijetno presenetil s sporočilom, da je za direktorja imenovan ta in ta, ki doslej ni imel nobene zveze z zadrugami...?

Salomonsko rešitev, da ne bi bilo ribarij med nekdanjimi kandidati ali...?

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Modna hiša, Ljubljana — MARIOLA KOBAL

2. Kmetijske zadruge na Vipavskem, Občinski ljudski odbor Ajdovščina — MARIOLA KOBAL

GENIALNA IDEJA

Jaka Špekulant je hodil po pisarni gor in dol in ugibal, kaj naj napravi. Pravkar ga je zavarovalnica obvestila, da mu ne povrne stroškov za popravilo osebnega avtomobila, ker so organi Ljudske milice ugotovili, da je bil ob prometni nesreči vinjen.

Mehanični servis pa je zahteval za popravilo vozila pol milijona in mu zagrozil, da ga preda sodišču, če v enem mesecu ne poravna računa. Kje naj si izposodi denar?

V mislih je po abecedi prerešetaval prijatelje in znance... Drnač... Ne pride v poštev, je preveč zadolžen... Novljan... ta kupuje avto, z njim ni nič... O... R... Ra... Re... Ri... Ro... Rotacija... Saj res! Kako, da se tega ni prej spomnil?

Sedel je k pisalni mizi in začel računati: petmesečni osebni dohodki pol milijona, štirimesečna odpravnina 400.000 dinarjev, skupaj 900.0000 dinarjev.

Iz bifeja je vzel steklenico s konjakom, nalil dva kozarčka in potem naročil svoji tajnici, naj pokliče glavnega računovodjo.

»Pijva, prijatelj, na mojo odhodnico,« mu je rekel otožno. »Ti boš dosegel, da me odslovijo.«

Glavnemu računovodji se je zaletelo od presenečenja.

»Porečeš, da se podjetje zaradi moje nesposobnosti ne razvija in v trimesečni bilanci prikažeš, se razume, obdolžiš mene. Drži?«

»Zakaj?« je stežka izjecljal glavni računovodja.

»Kriv sem, pa amen. In ti osebno mi izpodkoplješ tla, če si moj prijatelj. Ne boj se, ne boš imel posebnih težav. Metodo sem že uspešno preskusil.«

In potem mu je povedal o polmilijonskem dolgu in o sodišču, ki mu preti, nakar sta se skupaj razjokala nad njegovo nesrečo in od žalosti popila ves konjak.

Na naslednji seji delavskega sveta so obravnavali trimesečno bilanco.

Glavni računovodja je počasi pribil: »Izguba, tovariši, znaša pet milijonov dinarjev. Proizvodni načrt je izpolnjen samo 80 %. Nad gospodarjenjem v našem podjetju se moramo globoko zamisliti. Podjetje je stagniralo. Kdo je tega kriv?«

Člani delavskega sveta so izpod čela pogledovali tovariša direktorja.

»Vprašam vas, kdo je tega kriv,« je ponovil računovodja.

Delavski svet je napadel hud kašelj, med katerim je direktor odšel s sklonjeno glavo.

Takoj, ko so se vrata zaprla za njim, se je začela burna razprava.

»Riba smrdi pri glavi...«

»Tako je... Zakaj je tovariš direktor odšel s seje, ha?«

»In s sklonjeno glavo...«

Čez dobro uro je delavski svet sklenil, da je treba tovariša direktorja odsloviti.

Medtem je Jaka Špekulant telefoniral direktorju tovarne prešitih odej: »Živio, Jože. Kako si kaj? Premajhna plača? Pridi na moje mesto. Sto tisoč dobiš na mesec... Ne boj se zame... Sem že preskrbljen. Za direktorja novega industrijskega kombinata pojdem. Pravkar sem se zmenil... Da, da, sošolca imam na okraju, obljubil mi je to mesto... Kaj? Saj ni res. Sto štirideset tisoč dobim na mesec... Torej, domenjeno? Javi se takoj na razpis. Z glavnim računovodjem ti že prej sondirava teren.«

Prvega je bil Jaka Špekulant odstavljen in takoj razrešen službenih dolžnosti. In kuverta, v kateri je bilo natanko 900.000 dinarjev.

Poravnal je račun za popravilo osebnega avtomobila ter se z ženo odpeljal najprej za mesec dni na morje in potem še za mesec dni k sorodnikom v Italijo. Po vrnitvi domov se je še en mesec oddihal za uspešen start v kmetijskem kombinatu, kjer so mu rezervirali direktorsko mesto.

Naslednjega prvega so v tovarni izvijačev odslovili s takojšnjo razrešitvijo tudi glavnega računovodjo. Občinska komisija za pregled zaključnih računov je namreč ugotovila, da prikazani primanjkljaj, zaradi katerega je bil odpuščen bivši direktor, sploh ni bil primanjkljaj. Pri tem odkritju ji je pomagal sam glavni računovodja. In zaradi te grobe napake v bilanci so ga odpustili.

Podjetje mu je dalo ob slovesu kuverto s 700.000 dinarji. S petmesečnimi osebnimi dohodki in s štirimesečno odpravnino.

Od doma je telefoniral v kmetijski kombinat:

»Najin dogovor se je v celoti posrečil. Zdaj rotiram še jaz. Si mi preskrbel mesto? Imenitno. Torej gre v pokoj sedanji računovodja? Pa res sreča, še odpravnine mu ni treba izplačati. Da, da... stoodstotno pokojnino dobi, se razume, saj je delal petintrideset let v podjetju. Nič drugega... Oprosti, skoraj bi se ti pozabil zahvaliti za genialno idejo. Hvala ti, prijatelj. Čez pet let jo lahko spet uporabiva...«

»Pozabljaš, da pojdeva takrat v pokoj.«

Glavni računovodja, ki ima dober pregled nad predpisi, je bil včeraj optimist!

»V petih letih se bodo zakoni vsaj desetkrat spremenili. Če podaljšajo starostno dobo na šestdeset let, si lahko še enkrat privoščiva takšnole donosno rotacijo. Torej, čez pet mesecev na svidenje!«

Oba sta se zasmejala v telefonsko slušalko, zadovoljna nad skupno zmago in velikim petletnim načrtom.

M. K.

Administrativna poema

Delovni predsednik je vstal in sporočil: »Zahvaljujem se za odlično udeležbo in tako živahno, bogato in plodno diskusijo ter predlagam, da izvolimo komisijo, ki bo formirala sklepe, ker smo tako že zelo prekoračili čas, namenjen konferenci.«

In so soglasno izvolili tričlansko komisijo.

Čez tri tedne se je komisija sestala in prebrala zapisnik, da bi na njegovi osnovi sestavila sklepe. Predsednik komisije je čital:

»Tovariš A: Želeti je, da bi nekateri predstavniki dali kontrolne predloge, kako bi zboljšali stanje in ne da bi zagovarjali. Odborniki premalo poročajo o svoji gospodarski organizaciji. Ta razprava je bila pomanjkljiva in ni izvršila nalog, ki smo si jih zadali.

Tovariši B: Vprašanje je tudi, kako se posluje v gospodarstvu. Kako poslujejo v kmetijstvu (npr. krompir in čebula). To vprašanje nas zelo zanima. Ogromno je primerov, ki zagovarjajo to kmetijsko politiko. Tudi pri trgovcih ni tako, kot bi moralo biti. Tudi nekateri gostinski obrati slabše poslujejo kot lani. Nastajajo problemi, pri katerih bomo morali govoriti bolj odprto. Mi vsi smo odgovorni za dejansko stanje. Marsikateri problem bi se lahko rešil, če ne bi bilo samoglavosti in gluhih ušes nekaterih birokratov. O tem mora družba govoriti.

Tovariš C: Šli smo korak naprej. Korak je prevelik ali premajhen. Situacija govori, da je korak prevelik in zato nismo več vešči, da bi jim sledili. Že četrtič poskušamo rešiti to problematiko iz tovarne. Vedno enako. Delavski svet se ne more boriti, da bo prišel do resnice. Izkušnje govorijo marsikaj. Doba enega leta je minimalna. Naš proizvajalec se ne znajde s svojim lastnim delom, kako šele s problematiko. Tudi stanovanja naj se gradijo na račun družbe. Da bi šli proizvodi, naj kolektivu pomaga tudi družba, saj je to interes družbe...

Pravila podjetja so daleč zadaj, zlasti sedaj, ko je zunaj ustava...

Tovariš D: Kritika je dobra, ne podcenjevati kritike. Kruh ni več tako dober, kot je bil. Do nedavnega smo ga oplemenjevali. Dajali smo v kruh C vitamin in druge razne vitamine. Kritika v feljtonu — tožim kot podjetje in oseba. Kritika v nekvaliteti je prav. Kolektiv bi se vsaj malo zdramil. Ker je bilo preveč kritike, zato škoduje podjetju.

Tovariš E:... Družba nas terja, da moramo imeti živino. Problem je s skladi, izgube ne moremo prikazati. Pravilnikov nismo realizirali. Obračunati ne moremo. Družbena evidenca pravi, dokler ni vse pokrito, ne morete dajati v sklade. Delavci v boljših ekonomskih enotah nas napadajo, zakaj ne dobijo več, če ustvarjajo več. Imamo 18 ekonomskih enot. Ekonomska enota lahko diskutira, toda banka zahteva sklep delavskega sveta, da lahko gradi, da bodo lahko vrnili. EE pa imajo v rokah disciplinske stvari, nameščanje in odpuščanje. Pravila so spet stara. Statut bomo delali. Tri ljudi bi potrebovali, da bi delali te stvari. Večji postajaš, večji aparat rabiš.

Tovariš F: V decentralizacijo sindikatov in delavskega samoupravljanja nismo prešli sistematično. Nismo dovolj posvetiti kadrovanju. Ene ljudi preveč obremenjujemo. Dobri sposobni kadri so angažirani v večjih društvih. Aktivnost je upadla. Novi tovariši bi se morali izobraževati. Kolektiv bi moral dajati pripombe. Premajhen je interes za upravljanje.«

Predsednik komisije za sestavo sklepov je odložil zapisnik. Trije tovariši so se v zadregi spogledali. Potem je predsednik malodušno pripomnil:

»Na koncu zapisnika piše, da bo komisija pripravila na osnovi razprav in priporočil konkretne zaključke, ki bodo dostavljeni vsem podružnicam.«

Sledile so minute molka. Nato je predsednik vprašal, ali se kdo dobro spomni razprave in česarkoli, kar bi lahko vsaj po spominu oblikovali v konkreten sklep. Žal se nobeden ni spominjal kaj takšnega. Pa je predsednik našel idealno rešitev.

»Pepi,« je rekel. »Ti hodiš na razne okrajne in republiške plenume. Gotovo imaš kakšne sklepe od tam. Priredi jih našim razmeram!«

In komisija se je razšla. Čez tri dni so se znova sestali in prečitali sklepe. Pepe je napisal trinajst sklepov o nadaljnji borbi za produktivnost, izkoriščanje notranjih rezerv, za realni standard, za pravočasno pristopanje k izdelavi statutov, za nadaljnje razvijanje nagrajevanja itd.

Naslednjega dne je administratorka Mara teh trinajst novih sklepov priložila k 137 starim sklepom letošnjega leta.

S tem je bila uspešno opravljena še ena občinska konferenca.

VIKTOR ŠIREC

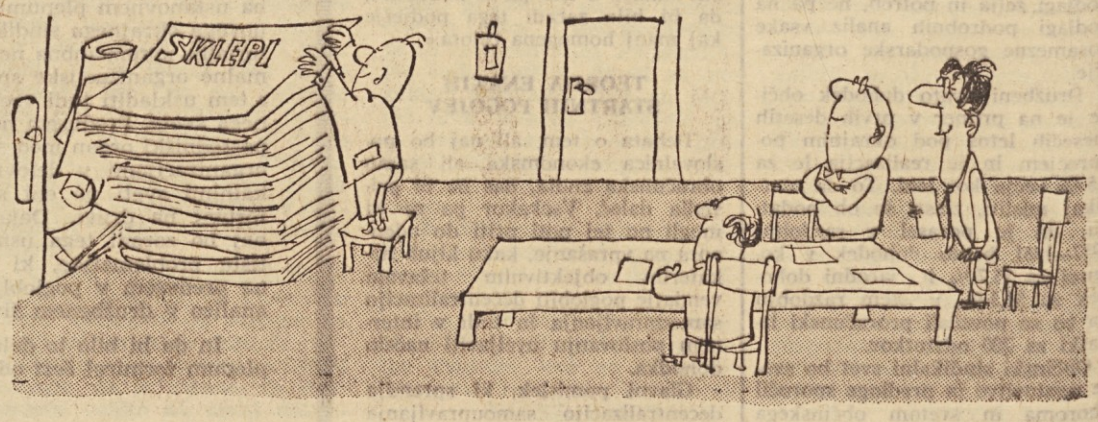

V SENCI GIGANTOV

ŠKODA, DA SE NISO URESNIČILE NAPOVEDI O BOGATIH NAFTNIH LEŽIŠČIH V PREKMURJU IN DA JE ŠE ZEMELJSKI PLIN, KI JE TAM UHAJAL, NA LEPEM USAHNIL. POTEM BI NAJBRŽ TUDI V SLOVENIJI ZRASEL VSAJ GIGANTEK, ČE NE GIGANT BAZNE KEMIČNE INDUSTRIJE, KI SE V DRUGIH REPUBLIKAH BUJNO RAZVIJAJO PRAV ZARADI TEGA, KER IMAJO ZANJE SUROVINE: ZEMELJSKI PLIN IN NAFTO. V ZAGREBU RASTE PRAVCATO MESTO KEMIJE. GIGANT ZA IZDELAVO PLASTIČNIH MAS, KI BO POŽIVIL PROIZVODNI RITEM OBSTOJEČI IN BODOČI PREDELOVALNI KEMIČNI INDUSTRIJI... PRAHOVO JE DOBILO TOVARNO ŽVEPLENE KISLINE... V SKOPJU BODO ODPRLI ELEKTROKEMIČNI KOMBINAT ZA PROIZVODNJO DETERGENTOV... V PANČEVEM IMAJO ŽE KOMBINAT UMETNIH GNOJIL... V KOSOVSKI MITROVICI BODO ZGRADILI TOVARNO UMETNIH GNOJIL... ČLOVEKA V RESNICI PREVZAME PONOS NAD NAŠO KEMIČNO INDUSTRIJO, KI SKUŠA UJETI KORAK INDUSTRIJSKO NAJBOLJ RAZVITIH DRŽAV. ZA ZDAJ ŠELE V IZGRADNJI. IN ČEZ ČAS?

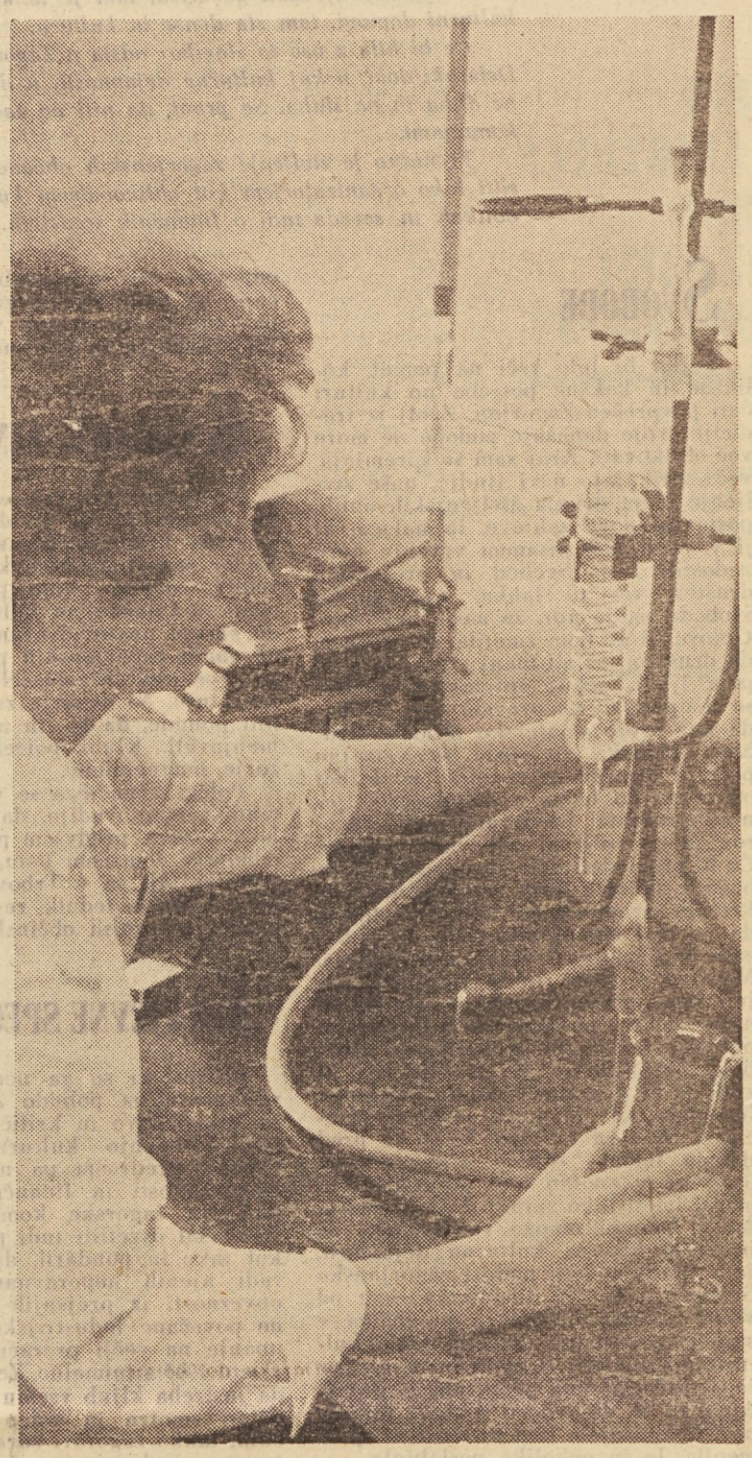

In v senci teh velikih uspehov živimo mi s svojimi štiriindvajsetimi kemičnimi tovarnami, ki morda niti ne zaslužijo povsem tega imena. Saj dajo od sebe, kar morejo, toda s starimi stroji in z več ali manj obrtniškim načinom proizvodnje ni mogoče napraviti več, kot napravijo. Sicer pa so po vojni štirikrat povečale proizvodnjo. Njihove zasluge zato niso nič manjše, če je jugoslovanski porast desetkraten.

Pa vendar se je le težko sprijazniti, da bi ostali pri tem, kjer smo. No, letos smo si že malce opomogli: dobili smo pet manjših obratov in tovarn, tako da je proizvodnja porasla za 20 % v primerjavi s 1961. letom. To pa pomeni največji uspeh naše kemične industrije po osvoboditvi. Toda še vedno ustvarja samo 17 % družbenega dohodka, medtem ko je v prvih povojnih letih prispevala s 23 %.

Ni pa seveda rečeno, da je tega krivo samo majhno investiranje v kemično industrijo. Mimogrede sem na primer ujela, da so odšli predstavniki Tovarne organskih barvil, ki so jo v Celju odprli pred trinajstimi leti, zdaj na Poljsko po pametne sugestije za sestavo proizvodnega programa, čeprav se s tem ubadajo že ves čas, odkar obstoji tovarna...

Vezane roke

Lamentiranje nad zastarelostjo slovenske kemične industrije seveda nič ne pomaga. S tem je ne bomo modernizirali, ne razvili.

Ali pa lahko to sama izvede? Z lastnimi sredstvi? Z integracijo v republiških mejah?

Ta vprašanja sem postavila uglednim kemikom, ki imajo morda najboljši pregled nad našo kemično industrijo in njenim gospodarskim položajem.

»Ne more,« so rekli, »premalo denarja jim ostaja v te namene. Skupno za bruto investicije samo 4 odstotke celotnega dohodka. Če na primer znaša ta 43 milijard v vseh naših kemičnih tovarnah, imajo za nove gradnje, adaptacije, obnovo strojev in za znanstveno raziskovalno delo (!) skupno na razpolago samo milijardo 700.000 milijonov dinarjev. Pa še anuitete morajo odplačevati iz bruto investicij.«

Ob tej izjavi sem pomislila na gradnjo zagrebškega giganta, ki bo — podatka mi niso dali v Zagrebu, čeprav sem ga poskušala dobiti iz prvega vira informacij — veljal najmanj trideset milijard, nekateri pa trdijo celo, da petdeset...

In odgovor na drugo vprašanje:

»Integracija samo zaradi tega, da bi združili sredstva, ne bi imela pomena. Morda bi imelo pomen združiti samo tri večje tovarne bazne industrije: celjsko cinkarno, ruško tovarno dušika in hrastniško steklarno. Tovarno paste za čevlje, tovarno barvil in morda tovarno mila pa res ne kaže integrirati. Koristna bi pa bila vertikalna integracija, toda ne samo v republiških mejah. Tu je tudi zelo malo možnosti, ker se predelovalna industrija ne oskrbuje s proizvodi bazne. Pač pa bi bila zelo pomembna integracija nekaterih naših tovarn s tovarnami v drugih republikah.«

»Kaj če zvedo v drugih republikah?«

Verjetno bo do tega združevanja sčasoma prišlo, ker mora priti že glede na sam značaj kemične industrije. V svetu se združujejo kemične tovarne v velike koncerne in še celo koncerni med seboj, ker ima veliko proizvodov isto surovinsko bazo ali temelji na istih stranskih produktih, ker izredno nagel razvoj kemične industrije zahteva hitro menjavanje proizvodnega procesa, hitro gradnjo in zato čimvečjo koncentracijo sredstev, da proizvodna preusmeritev ne povzroči gospodarskega problema in da je mogoče tudi s cenami konkurirati sotekmecem na tržiščih.

Kako naj bo majhna kemična tovarna kos tem proizvodnim velesilam?

Načelno se s tem pri nas vsi strinjajo. Toda, glejte, ko sem poskušala v Zagrebu govoriti s strokovnjaki o proizvodnji novega kombinata, o tem, kaj bi lahko še proizvajal za predelovalno kemično industrijo, so me pošiljali vsi k šefu prodaje, češ da samo on sme dati podatke o novi tovarni, njenih proizvodnih možnostih (poleg tistega, kar je že fiksirano) in o integraciji.

Videlo se mi je, ko da se je letnica pomaknila za štirinajst let nazaj. Pokopala sem upanje, da bom prišla do zaželenih podatkov, vendar se srečanja s »prodajnim« nisem odrekla. Dal mi je samo šop propagandnega materiala za njihove bodoče izdelke — kar sem tudi pričakovala.

Načelno se pa vsi strinjamo, da je treba kemično industrijo integrirati, če je mogoče, neogibno pa da mora vskladiti razvojne programe. No, to zadnje ni nič novega.

In vendar...

Podobne primere kakor v lesni industriji, ki je od lanskega decembra do letošnje spomladi zgradila okoli **trinajst** tovarn ivernih plošč, najdemo v malce blažji obliki tudi v kemični industriji. Istočasno so pri isti banki dobili prosilci investicijsko posojilo za dve tovarni metanola. V Lendavi in v Goraždah. Obe sta majhni... Naša tovarna Teol skuša prav tako razvijati proizvodnjo tekstilnih in usnjarskih pomožnih sredstev kot zagrebški Chromos... Tovarne zdravil, ki jih imajo vse republike, konfekcionirajo tudi po petnajst vrst dražejev zoper glavobol in podobne manjše težave... Slojaste plošče tipa ultrapas utegnejo povzročiti proizvajalcem problem, ker jih bo zdaj zdaj preveč za domači trg, na tujega pa bo po vsej verjetnosti težko prodreti, ker je že zasičen z njimi, hkrati pa smo odprli kar štiri elektrolize za sol, da starih ne omenjam, namesto da bi imeli dve ali tri, in te večje. Podobno je s proizvodnjo žveplene kisline...

In mi v novih tokovih?

Velika surovinska baza petrokemije bo, vsaj tako pričakujemo, razširila obzorja tudi kemični industriji v Sloveniji. Sedanjih tovarn se ne bi splačalo občutno povečevati, ker bi po večini stežka prodale veliko večje količine izdelkov. S tem seveda ni rečeno, da naj jih ne moderniziramo in, če kaže, preusmerimo od konfekcioniranja k proizvodnji.

Pač pa ima prav predelava plastičnih surovin pri nas velike perspektive. Nekaj tovarn jih že uporablja, seveda uvožene. Te bodo nedvomno veliko več predelovale, ko jih ne bo treba plačevati z devizami. Že pet let pa imamo načrtovano novo tovarno umetnih vlaken v Ljubljani in celo zbrana dinarska sredstva zanjo, le do deviz ne pridemo. Brez teh pa ne gre. Koprski Iplas se bo verjetno potlej laže razvijal... Če že to uresničimo, bomo veliko dosegli. Ni pa rečeno, da ni možnosti še za kaj drugega, novega.

Je štab avantgardistov dovolj močan?

Na vprašanje naj bi odgovorili — znanstveniki.

Po svetu je znanstveno raziskovalno delo na področju kemije najbolj razvito ravno zaradi nenehne modernizacije, uvajanja novih proizvodov oziroma izboljševanja starih. Odkupovanje tujih licenc, kakorkoli pospešuje razvoj zaostalejše industrije, ima tudi senčno stran: po navadi nihče ne proda licence, dokler sam ne osvoji boljšega načina proizvodnje in si ohrani s tem konkurenčnost.

Industrijsko razvitim državam pa gre za primat! Zato dajejo 5 do 10 % skupnega dohodka samo za znanstveno-raziskovalno delo. Za temeljne, razvojne in aplikativne raziskave. Združene države so 1960. leta vložile v raziskave več ko milijardo, to je dvakrat več ko 1956. leta, da bi do 1975. leta povečale proizvodnjo kemične industrije za 30 do 50 %. S samimi novimi proizvodi!

Pri nas porabimo prav tako razmeroma veliko za raziskave. Samo Zvezni znanstveni sklad je od 1960. do 1962. leta prispeval več ko milijardo dinarjev samo za raziskave, ki naj bi koristile kemiji, kemični tehnologiji in metalurgiji. Finansirali pa so jih še republiški skladi in deloma tudi skladi samostojnih znanstveno raziskovalnih inštitutov in malenkostno industrija. Zakaj samo malenkostno? Znanstveniki so malce drugačnega mnenja kakor delovni kolektivi kemičnih tovarn. V precejšnji meri pripisujejo »skopost« premajhni zavesti, da je znanstveno raziskovalno delo temelj proizvodnega razvoja.

»Skopuhi« pa postrežejo z bolj konkretnimi in prepričljivimi protidokazi. Kakor že rečeno, ostane kemični industriji samo 4 % celotnega dohodka za bruto investicije. Iz teh sredstev morajo podjetja finansirati poleg novih gradenj in rekonstrukcij še raziskovalno delo. Skoraj vse malo večje tovarne imajo lastne razvojne oddelke, ki deloma rešujejo tehnološke probleme. In te je treba plačati.

Drugo opravičilo »skopuštva« in premajhnega razumevanja za znanstvene raziskave pa je morda še boljše:

Kdo lahko podjetjem, ki bi bila pripravljena plačati raziskave, zagotovi, da bodo dobila tudi posojila za gradnjo obratov, kjer naj bi te raziskave koristila?

Pred nedavnim so n. pr. na Republiški gospodarski zbornici predstavniki industrije rekli:

»Ruška tovarna dušika je porabila že 200 milijonov za raziskave na področju fosfora in fosfornih spojin, še vedno pa je v zraku, ali bo novi obrat kdaj stal, ker je odvisna gradnja od tujih kreditov.«

Pač pa se obračajo na znanstveno raziskovalne zavode, da dobe pregled nad novimi tehnološkimi področji, zanimivimi za perspektivni razvoj proizvodnje, naročajo investicijske elaborate, analize ter ekspertize. Torej le niso brezbrižni do razvoja. Razen tega — aplikativne in razvojne raziskave so večinoma celo dražje kakor temeljne. (Izum penicilina — kot veste, to ni bilo pri nas — je stal morda nekaj deset milijonov dinarjev, izdelava proizvodnega postopka pa nekaj deset milijard.)

Raziskave pa so seveda odvisne tudi od delovnih pogojev v znanstveno raziskovalnih inštitutih, od števila in sposobnosti raziskovalcev ter od raziskovalnih načrtov.

Ko sem se pozanimala še za to, so mi dali na Univerzi poročilo z datumom: november 1961. Kasneje so mi kopijo istega poročila ponudili še na nekem znanstvenem forumu. Podatki, stari trinajst mesecev, so torej še zmeraj aktualni.

Naj jih v odlomkih citiram:

... Raziskovalnih organizacij, ki se ukvarjajo s kemijskimi ali kemijsko tehnološkimi problemi, imamo razmeroma veliko. Pomembnejše raziskovalno delo je imelo do zdaj večinoma značaj osnovnih raziskav. Aplikativno in razvojno raziskovalno delo je šele na začetku... Komaj bi lahko navedli kak primer, kjer so bili rezultati znanstvenega dela uporabljeni v industrijski praksi.

... Inštitut za kemijo, ustanovljen v začetku 1961. leta pri Univerzi, nima lastnih osnovnih sredstev ne posebnih sodelavcev. Z raziskavami se ukvarjajo fakultetni učitelji in sodelavci, ki se poslužujejo osnovnih sredstev raznih fakultet.

... Glavne ovire pri delu so velika obremenitev učnega osebja na fakultetah, na drugem mestu so premajhni prostori, še težje je vprašanje aparativne opreme in instrumentarija.

Potem govori poročilo o specializaciji Kemičnega inštituta Borisa Kidriča za razvojne in aplikativne raziskave, ki naj bi koristile industriji, preusmerjanje pa gre (to ne piše v poročilu, ampak je nova novica) počasi, ker inštitut še ni dobil opreme iz tujine, ki je zagotovljena iz sredstev za tehnično pomoč.

Zanimive ugotovitve.

Za zdaj samo to.

V novem mestu kemije, v Zagrebu, pa bo štab avantgardistov štel okoli šestdeset ljudi. In bo imel najmodernejšo aparaturo na razpolago za kontrolo proizvodnje, za raziskave in celo za proučevanje pogojev, ki so potrebni za najbolj optimalno predelavo njihovih polfabrikatov.

Da, toda Organska kemična industrija je prehitela čas.

MARIOLA KOBAL

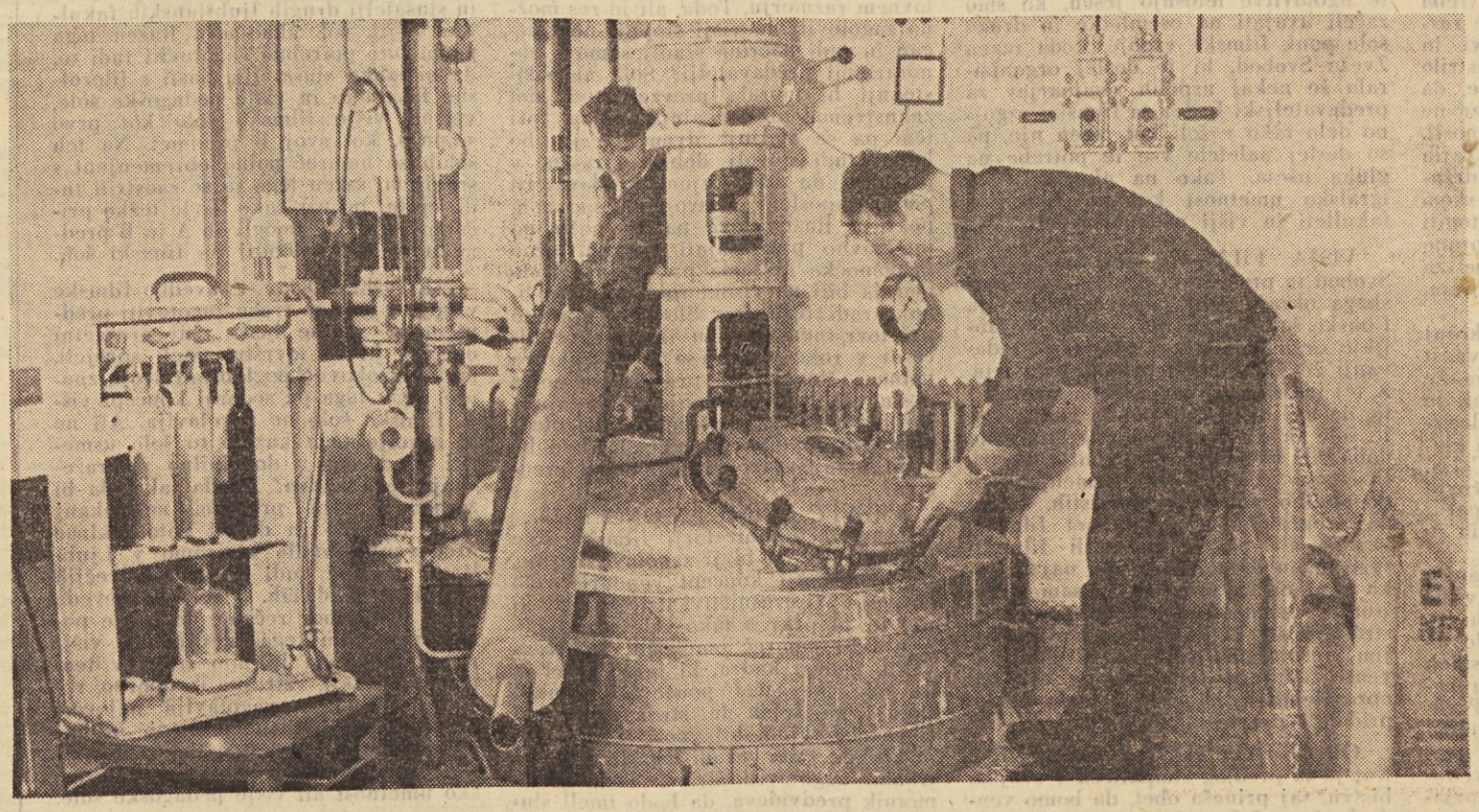

ZAGORJANE BOLI GLAVA

Kadar človek potuje po Savski dolini in se skozi okno vlaka ozira na sivkaste kraje, stisnjene med hribe, mora hote ali nehote misliti na rudnike. In kjer je industrija ali pa rudokop, tam se nam navadno že zdi, da vohamo denar, ki se steka v občinske sklade. In kjer je denar, pravi današnja ljudska govorica, tam je lahko tudi kultura. Ali: kjer so nova naselja in novi kulturni domovi, tam sta denar in kultura.

Če bi bila z vso to »logiko« odšla v Zagorje, ne vem, kaj bi z njo. Zakaj Zagorje ima nov Delavski dom, nekaj kulturne dejavnosti, o denarju pa, ki bi ji naj bil namenjen, malodane ni ne duha in ne sluha. Se pravi, da niti ne zaostaja, niti ne prednjači za mnogimi slovenskimi komunami.

Trenutno je življenje zagorjanskih občanov razgibano; osnutek občinskega statuta daje misliti tako organizatorjem kot oblikovalcem kulturnega življenja. Razpravljajo o njegovi vsebini, oblikah in seveda tudi o finančnih sredstvih.

SVOBODE

Težko bi bilo reči na pamet, kolikšne in kakšne potrebe po kulturi čuti povprečen Zagorjan. Zgolj iz tradicije svoje današnje podobe ne more več oblikovati. Kraj sam se spreminja, veča, prihajajo novi ljudje, naše življenje terja drugih življenjskih oblik, postavlja nove zahteve. In naloga, ki ji v vsem tem pisanem vrvenju hoče zadostiti Svet Svobod in prosvetnih društev, res ni lahka. Zagorjanska Svoboda pa je npr. že našla neko pot. Gotovo se ne bom zmotila, če zapišem, da društvo več ali manj »tera« le skupina ljudi, nekaj optimistov, vendar so ti optimisti na pravem tiru. Svoboda ima svojo amatersko igralsko družino, klubsko življenje se vztrajno prebija (čeprav ne z veliko udeležbo) od tedna do tedna z dobro sestavljenimi programi predavanj in razgovorov in pestrejšimi zabavnimi večeri. Če bi pregledali delo zagorjanske Svobode v zadnjih dveh sezonah na konkretnih primerih, bi lahko ugotovili, da je svoj obstoj upravičila in pokazala, kaj zmore. Nečesa pa ji manjka. Moralne podpore, ki bi ji jo naj dajali samoupravni organi in sindikalne organizacije posameznih ustanov in podjetij ter druge politične in družbene organizacije, če že čas sam ni zrel, da bi jo podprlo široko občinstvo. In drugo, kar jo muči, je denar. Občinski Svet za kulturo, ki se je pred dvema letoma združil s Svetom za prosveto v enotno telo in je imel in moral imeti tako zaradi slabega stanja šol v komuni mnogo več posluha za prosveto kot za kulturno dejavnost, je v lanskem letu podprl zagorjansko Svobodo s 440.000 dinarji, in sicer od vsote 2,700.000 din, ki jo je občina v svojem proračunu določila vsem kulturnim društvom in ustanovam, čeprav je v začetku leta planirala v proračunu za te dejavnosti 6 do 7 milijonov. V letošnjem letu se stvar ni spremenila, le še nekoliko poslabšala.

DELAVSKI DOM

Pred leti, lahko bi rekli še v obdobju množične gradnje zadružnih in kulturnih domov za kulturno-prosvetne dejavnosti po podeželju, manjših mestih in krajih, so dobili svoj dom, Delavski dom, tudi v Zagorju. Tedaj je baje nekdo rekel, da bo Zagorjane zaradi Doma še močno bolela glava. Toda Dom je že stal in še stoji. Je lepa, impozantna stavba z veliko, stekleno in lutkovno dvorano, z vsemi stranskimi prostori, je samostojna ustanova na občinski grbi. In — resnično povzroča glavobol. Vrsta zagorjanskih kulturnih problemov se začenja in konča ob Domu. Najprej mu je občina obljubila dotacijo v znesku 8 milijonov, dala jih je lahko le 3, letos pa je od obljubljenih novih treh ostal le bore milijon in pol. A ko Dom odplača svoje obveznosti, ostane tako rekoč praznih rok. Trenutno še vsaj vzdrževanje zgradbe same ni problem, toda...

Vstop v Delavski dom si je treba izbojevati z denarjem. Zato se je razmerje med posameznimi društvi in Domom, samostojno ustanovo, izostrilo do skrajnosti. Svoboda pričakuje, da bo zdaj zdaj ostala na cesti, ker ne more poravnati svojih obveznosti. Dramske skupine po drugih krajih komune, ki se dovolj spretno vzdržujejo same in gostujejo po zasavskem revirju, nikakor ne morejo nastopiti v Domu, ker je najemnina dvorane previsoka. Stavba torej, zgrajena za to, da bi kultura našla dostojni hram, je zanjo malodane nedostopna.

Z Delavskim domom pa je skoraj neposredno vezana še ena dejavnost zagorjanskega kulturnega življenja. Že prejšnje leto in tudi v tej sezoni, je njegov upravni odbor organiziral vrsto gostovanj, predvsem poklicnih gledališč iz Ljubljane, Maribora in Celja, pa tudi amaterskih odrov in drugih ansamblov. Razpisali so celo operni abonma, toda od 300 abonentov jih je nenadoma ostalo le še 60.

Delavski dom se pri gostovanjih opleta z dvojim: prvič se predvsem gledališča ne držijo dogovorjenih rokov. Drama SNG v Ljubljani celo izjavlja, da se na določen datum sploh ne veže, ker ne more jamčiti za nepredvidene bolezni v ansamblu. Predstave so zato včasih zadnji hip odpovedane, ali pa v sili vskoči kako drugo gledališče, tako npr. Celjani, ki rešujejo repertoarsko zadrego Zagorjanov. Takšne nepredvidene repertoarne odpovedi ali spremembe pa povzročajo, da pada število gledalcev, pada pa tudi zaradi drugih vzrokov, ki si jih v Zagorju še niso mogli razjasniti.

KNJIŽNICE, KINO...

V zagorski komuni se najdejo mnogi, ki tarnajo, da je danes pri njih osnovna kulturna dejavnost — kino. Kadar zaradi kakršne koli druge prireditve odpade kino predstava, pomeni to finančni in kulturni neuspeh, ob na pol prazni dvorani. Knjižnice v obrobnih zagorjanskih predelih nimajo prostorov in zastarelo in prebrano literaturo. Ni denarja za nove knjige, niti pobude, da bi jih medsebojno izmenjavali. Klubi potrebujejo televizorje, magnetofone.

Poleg vsega tega se v zagorski komuni zaman trudijo, da bi našle njihove težave, predvsem pa tudi uspehi, odmev v domačem listu, v Zasavskem tedniku. Ali se v Trbovljah, kjer izhaja Zasavski tednik, res oklepajo vse preveč le svojih občinskih meja?

KRAJEVNE SPECIFIČNOSTI

Posvet, ki so ga nedavno sklicali v Zagorju na pobudo Zveze Svobod, je široko, živo in kritično preobračal vso dosedanjo kulturno dejavnost, uspehe, predvsem pa napake in pomanjkljivosti in finančne težave na območju zagorske komune. Obenem je skušal osvetliti tudi položaj občine kot take in poudaril, da je prav zaradi njenih neporavnanih finančnih obveznosti iz prejšnjih let in zaradi ne povečane industrijske proizvodnje upanje na večji proračun za kulturo v letu 1963 minimalno. Zedinil pa se je, da je treba kljub vsemu prav zdaj izdelati smotrn in trden program, ki edini lahko zagotovi zdrav razvoj kulturnega življenja.

Posveta so se udeležili predstavniki Svobod, SZDL, mladine in Delavskega doma. Tov. Bojerman, ki ga je vodil, je predlagal, naj se tudi v zagorski komuni formira kulturna tribuna. Povedal je, da so Svobode na svoji konferenci že pripravile osnutek zanjo, ker pa udeleženci niso bili dovolj seznanjeni s pomenom in nalogami tribune, je takrat predlog naletel na nerazumevanje in skepso. Vpraševali so se namreč, ali bo kulturna tribuna le sredstvo za »žicanje« denarja in če ob formiranju enotnega telesa ni nevarnosti, da bi se razdeljevale finance nesorazmerno (?). Ko so se na konferenci zapletli v razpravo, se je stvar baje razjasnila. Prišli so do prepričanja, da je kulturna tribuna potrebna za afirmacijo celotnega kulturnega življenja, da bo svojo nalogo lahko pravilno opravila le z idejami, ne administrativnimi posegi v življenje na eni strani ter sodelovanjem z občinskim Svetom za kulturo na drugi strani.

Sam potek posvetovanja pa je končno pokazal, da si zagorjanski občani le še niso povsem na jasnem, kaj in kako bi s kulturno tribuno. Eni so poudarjali, da si od nje mnogo obetajo, da je potrebna, ker lahko vskladi vso kulturno dejavnost v komuni, drugi so predlagali, da se kulturni tribuni doda še izvršilni organ, češ, sicer spet ne bo ljudi, ki bi izvrševali tribunine sklepe, končno pa so se našli tudi taki, ki so trdili, da mora predvsem vsak posameznik vplivati na vse možne družbene organizacije in kulturne ustanove in posameznike, da bo tribuna in z njo življenje resnično zaživelo.

Mislim, da bi se morali v Zagorju predvsem zavedati, da je njihova komuna, kot vse naše komune, pravzaprav specifična teritorialna enota. Zato naj Svet Svobod, SZDL, Svet sindikatov, Delavska univerza, mladinska organizacija, Delavski dom ugotovijo želje in potrebe svojih občanov, potem pa se domenijo za takšno organizacijsko telo in način dela, ki jim najbolj odgovarja. Šele potem bo čas, da najdejo kulturi v občinskem statutu odgovarjajoče mesto. Treba je dela, misliti moramo na jutri. Vsak spodrsljaj se lahko krepko maščuje.

ALA PEČE

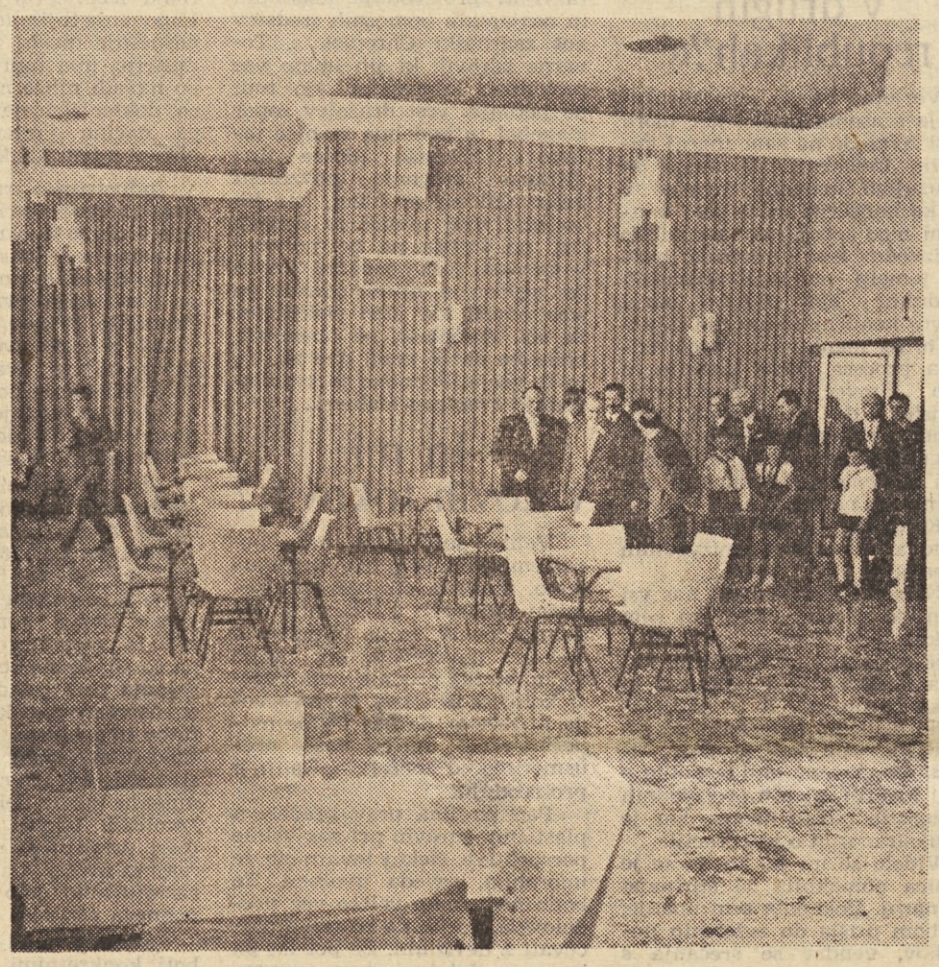

Ob lepih trenutkih otvarjanja zagorskega doma nihče ni mislil, da si bo tako težko izbojevati vstop v ta dom

? POLOVIČARSTVO – ZARADI GLUHIH UŠES

O IDEJI... Vsekakor, o ideji je treba govoriti z veliko mero priznanja. Toliko je bilo doslej že tehtnih ugotovitev, kako zelo bi potrebovali obliko šolanja za tiste kadre, ki bi se želeli posvetiti filmski vzgoji, nič manj ni bilo ugotovitev, da pravzaprav sploh nimamo še strokovno usposobljenega kadra, ki bi lahko vzgajal mladino in odrasle v filmski umetnosti. Še posebno aktualne pa so postale te ugotovitve letošnjo jesen, ko smo začeli uvajati na osemletke in druge šole pouk filmske vzgoje. Toda razen Zveze Svobod, ki je doslej organizirala že nekaj uspelih seminarjev za predavateljski kader za filmsko vzgojno delo tako v šoli kot izven nje, pa so doslej naletele vse te potrebe na gluha ušesa. Tako na akademiji za igralsko umetnost kot na filozofski fakulteti in višji pedagoški šoli.

VIŠJA FILMSKA ŠOLA... Svet Svobod in prosvetnih društev ljubljanskega okraja zdaj namreč ustanavlja filmsko šolo, ki naj bi — tako obljubljajo organizatorji — začela s predavanji že v januarju prihodnjega leta. K tej informaciji pa je treba dodati še to, da naj bi ta šola dobila status višje šole in da bi tako njena študijska doba bila odmerjena s štirimi semestri. In čeprav večerna šola, namenjena za dopolnilno izobraževanje tistih, ki bodo proučevali novi predmet filmsko vzgojo ali pa se posvetili filmsko vzgojnemu delu izven šole, naj bi tako učni načrt, program in sam režim študija omogočil družbeno priznanje strokovnosti, ki jo bo le-ta nudila svojim slušateljem, tako da bi si absolventi zadnjega semestra po uspešno opravljenem diplomskem delu lahko pridobili pravico do diplome.

OB OBETU TUDI POMISLEKI... Kot je ta predlog simpatičen v svojem bistvu, saj prinaša obet, da bomo vendarle že začeli načrtno vzgajati predavateljski kader za filmsko vzgojo v šolah in izven njih, tako se ob nekaterih doslej izoblikovanih rešitvah in predlogih vzbuja tudi nekaj pomislekov. Predvsem, ustanovitelju še ni uspelo zagotoviti vseh pogojev, da bi bila šola verificirana. Milijon dinarjev, kolikor jih je doslej zagotovil, zadostuje samo za stroške s predavatelji. A tudi to samo v primeru, da bodo predavatelji samo v honorarnem delovnem razmerju. Toda, ali je res možno zagotoviti na višji stopnji nepretrgan in tudi načrten študij samo s honorarnimi predavatelji? Šola na višji stopnji bi morala prevzeti tudi del znanstveno raziskovalnih nalog, pri tem pa se vsiljuje dvom, če jih bo lahko tudi dovolj dobro opravila v primeru, da bodo njeni predavatelji polno zaposleni v svojem osnovnem poklicu. Razen tega pa bo potrebno intenzivno pripravljati skripta, učne pripomočke in sama predavanja bodo morala biti na visoki ravni. Še posebno zaradi tega, ker Slovenci nimamo pri tovrstnem študiju tako rekoč ničesar v roke vzeti. Vse to pa zahteva polnega človeka. In pri tem še novo, doslej še vedno nepojasnjeno vprašanje: če je za letošnje leto zagotovljen milijon dinarjev za šolo, kdo bo v prihodnje zagotovil finančna sredstva?

PREVEČ OŽINE V KONCEPTU... Čeprav si organizatorji filmske šole prizadevajo, da bi ji zagotovili širino, pa jo sedanji koncept vendarle zelo omejuje pri uresničitvi tiste naloge, ki naj bi jo prav s tako šolo uresničili. Z njo bi namreč omogočili izobraževanje tistega kadra, ki je že začel in ki šele bo začel poučevati filmsko vzgojo na šolah in strokovno vodil filmsko-vzgojno dejavnost v društvih in klubih. Prav zaradi tega bi bilo potrebno zagotoviti širino. Toda predmetnik predvideva, da bodo imeli slušatelji 140 ur filmske teorije in estetike, 80 ur zgodovine filma, 60 ur filmologije in opravili za približno 250 ur obveznih seminarskih vaj in projekcij. Preprost izračun pa pove, da bodo morali hoditi na predavanja vsaj trikrat tedensko po štiri do šest ur. Tega pa bržčas ne bo možno doseči, saj bi preveč trpel redni pouk. Ali z drugimi besedami povedano, šolo bi lahko obiskovali samo prosvetni delavci iz neposredne okolice Ljubljane in slušatelji drugih ljubljanskih fakultet, višjih šol, akademij. Razen tega pa bi bilo potrebno zagotoviti tudi to, da bi lahko slušatelji, zlasti s filozofske fakultete in višje pedagoške šole, vpisali višjo filmsko šolo kot prvo stopnjo, kot svoj B predmet. Na teh šolah so namreč polno obremenjeni s študijem, razen tega so se zaostrili tudi izpitni pogoji, tako da je težko pričakovati, da bi zmogli ob A in B predmetu še reden študij na filmski šoli.

ŠE PREDLOG... Z uvedbo filmske vzgoje v šole je treba zagotoviti predvsem to, da se bodo tisti prosvetni delavci, ki so tovrstni pouk sprejeli, lahko strokovno poglabljali svoje znanje. Prav tega pa sedanji koncept višje filmske šole ne zagotavlja. Ali ne bi zavoljo tega kazalo to šolo usmeriti predvsem v dopolnilno izobraževanje tega kadra? Morda tako, da bi zasnovala svoj program nekolikanj manj obsežno in da bi nato cikluse predavanj izvedla ne samo v Ljubljani, temveč tudi v drugih večjih kulturnih središčih. S tem pa seveda še ni v ničemer rečeno, da bi ne potrebovali filmskega študija na višji ravni. Samo da bi bilo treba v tem primeru iskati, vztrajno in uporno, rešitev tam, kjer zagotavlja največji uspeh in najbolj poglobljeno in načrtno vzgojo: ali kot oddelek filozofske fakultete ali akademije za igralsko umetnost ali višje pedagoške šole.

BOJAN SAMARIN

PISMO

OBLETNICA MATURE

Nisem vešč peresa. Že cčasih sem imel največje težave v šoli s prostimi sestavki. Pri maturi sem se najbolj bal slovenske pismene. Morda je bil tudi to eden izmed podzavestnih nagibov, da sem se odločil za študij matematike. Danes je moj svet aritmetika in algebra. Posebnih sposobnosti za lepo oblikovanje misli in besed moj poklic ne bo terjal. Tako sem mislil. A v življenju že pride tako, da naenkrat najbolj pogrešaš to, kar ti je bilo vedno najbolj zoprno, za kar si mislil, da ti nikoli ne bo potrebno.

Naš letnik celjskih maturantov 57. je imel v oktobru obletnico mature. Zbrali smo se pri gostilničarju Belaju. Tam smo tajno, brez vednosti profesorjev, tudi že v osmi včasih kaj praznovali. Bili smo imeniten razred, tovariški, resni študentje, pa tudi kadar smo bili tako v druščini, včasih kar preresni za svojo starost. Modrovali smo o življenju, delali načrte, si slikali svojo bodočnost, eksistenco in ob tem nikoli nismo za las podvomili, da nas po študiju na univerzi ne bodo povsod sprejeli z odprtimi rokami. Seveda si verjetno že takrat pri tem nismo bili vsi povsem podobni. V inačicah. Ta ali oni je gotovo pri takih modrovanjih mislil malo bolj na svoj zasebni položaj, drugi morda bolj na položaj in upoštevanost v stroki, tretji na uveljavitev v družbi itd. A to ni važno. Bili smo še voljno testo, ki ga bo življenje tako ali drugače izoblikovalo. Bili smo res imeniten razred. Naša osma.

Od šestintridesetih nas je tokrat sedlo za mizo pri Belaju trinajst. Prišli smo iz Ljubljane in Zagreba. A ko smo opolnoči zapuščali gostilno, sem pomislil in z mano gotovo še kdo, da je nas trinajst pravzaprav res nesrečna številka.

Vse od oktobra do zdaj sem preklinjal sam sebe, da ne znam pisati. Če bi znal, kaj vse bi lahko napisal o naši osmi. Potem sem se nekega dne vseeno usedel, da bi si vsaj nekaj poskušal pribeležiti. In kdo bi si mislil, da gre to tako lahko, kadar te nekaj v življenju resnično prizadene, mora iz tebe, moraš povedati: Ker se je v nekaj letih vse to tako skregalo z našimi sanjami.

S Cveto sva sedela v isti klopi. Oba odlična matematika. Le da je ona raje izbrala arhitekturo. Pri Ingradu je dobila štipendijo, potem je odšla v Ljubljano. Letos je končala študij. Ko pa se je zglasila pri podjetju, ki jo je štipendiralo, so ji sporočili, da ji štipendijo podarijo, a v službo je ne morejo vzeti. Zdaj uči na Srednji tehniški šoli. Njene velike sanje so pristale v učilnici pred tablo, s trikotnikom v roki.

Božo se je vsak dan vozil v našo osmo iz Sevnice. Bil je med najboljšimi v razredu. In hotel je postati strojni inženir. Štipendijo mu je oskrbela Tovarna tehtnic. Zdaj, ko je študij dokončal, pa misli le še na odhod v vojsko in na čas, ko se bo od tam vrnil. V Tovarni tehtnic so ga sicer to jesen za mesec, dva vzeli pod »streho«, da »prevedri« do vojaščine. A potem? Kaj potem?

V razredu smo imeli še enega Blaža. Postal je fizik. Štipendijo je prejemal od našega znanega inštituta. Tudi njegove sanje gotovo niso bile tako nepomembne. Fizika je znanost bodočnosti. A zdaj je pristal v tovarni Saturnus, ker tiste, ki so mu štipendijo dajali, ne zanima, kaj je iz tega vrlega fanta iz naše osme postalo.

Trije od trinajstih. Nezavidanja vredni. Človek ne živi samo od kruha. Velike sanje so se razblinile. Morda, premišljujem, pa sta res najbolje storila tista dva iz pete klopi, Ivan in Mičo, ki sta si izbrala ekonomijo. Takoj po diplomi sta odšla v vojsko, pomirjena, kajti po ekonomistih je v časnikih vedno dovolj povpraševanja. Štipendija gor ali dol, če je vseeno tistim, ki so nama jo dali, pa naj bo še nama. Človek mora biti stvaren.

Naš letnik maturantov 57. nima prevelike sreče. Kdor je sanjal še o drugi sreči kot je zgolj ta, da dobiš štipendijo, da imaš kot študent za menzo, pa cigarete, ta je bil največkrat prevaran.

ZAVRŠNIK POLDE
ŠE VEDNO ŠTUDENT —
BREZ ŠTIPENDIJE

BRALCA

ZA RAZVOJ DRUŽBENIH CENTROV

Razgovor z Dušanom Tomšetom

— Pokazalo se je, da uporabljamo izraz »družbeni center« v dvojnem pomenu. V širšem gre za center naselja, kjer so združene vse družbene funkcije urbanističnega organizma, v ožjem smislu pa uporabljamo ta izraz za del takega občega centra ali centralnega območja, ki ga tvorijo prostori družbenih organizacij, prostori namenjeni kulturnemu izživljanju, klubi. Nas zanima predvsem to zadnje. Po podatkih, s katerimi razpolaga komisija za družbene centre pri Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije, je načrtovanje in gradnja družbenih centrov že nekaj let v krizi.

Tovariš Dušan Tomše, predsednik komisije za družbene centre tudi meni, da trenutno stanje še zdaleč ni rožnato. Naj nam za pojasnilo služi samo podatek: že lep čas sta v gradnji dva kulturna domova, in sicer eden na Javorniku in drugi v Kobaridu. Torej, zakaj je stanje tako kritično?

— Del vzrokov in razlogov za neuspeh prizadevanj na tem področju moramo pripisati nekoordiniranemu delu v posameznih občinah, pomanjkanju denarnih sredstev ter še posebno mnenju, ki prevladuje v občinskih ljudskih odborih, da pač kulturni domovi še zdaleč niso tako potrebni, tako, da jih lahko brez škode še nekaj časa pogrešajo. Tudi obstoječe stavbe propadajo, so slabo vzdrževane in še slabše izkoriščene.

Spričo varčevanja in denarnih stisk so občinski ljudski odbori marsikje zadržali vprav sredstva za kulturno dejavnost in za gradnjo družbenih centrov, ki jih predvideva perspektivni družbeni načrt. To je sicer trenutno za občinski proračun ugodno, za razvoj kulturnega življenja v komuni pa zaskrbljujoče. Tako kažejo podatki, da so nove dvorane, prostori za politične, kulturne in družabne prireditve v zadnjih desetih letih izjemne, v večini primerov pa je še tisto, kar je bilo dograjeno, funkcionalno neustrezno.

Do kakšnih zaključkov je prišla komisija za družbene centre, ko je pregledala situacijo na terenu?

— Naj naštejem samo nekaj splošnih ugotovitev:

Da intenzivnost akcije za gradnjo družbenih centrov pojenjuje in da tičijo razlogi za to v neurejenih urbanističnih načrtih, v pomanjkanju sredstev, v šibki koordinaciji lokalnih faktorjev, v kratkovidni gradnji, ker investitorji ne upoštevajo prostorov za družbeno in družabno življenje, da se v opremi klubskih prostorov, dvoran, kažejo še vedno slabosti, da investitorji in izvajalci novih gradenj ter adaptacij v ničemer ne upoštevajo dosedanjih izkušenj. Tu bi se lahko posluževali načrtov, fotografij in literature, ki jo imamo za ureditev družbenih centrov, kulturnih domov in klubskih prostorov, vendar pa so tisti, ki iščejo takšno pomoč, zelo zelo redki. Seveda pa ima vsaka črna stran tudi belo senco in tako bi lahko imenovali tisti izsledek komisije, ko je odkrila, da so ponekod problem družbenih centrov vendarle kar dobro rešili, ker so pritegnili k sodelovanju vse prebivalce, ali pa so pridobili sredstva iz komunalne dejavnosti. Tako so na primer v Lendavi s prostovoljnim delom občani uredili cesto, denar, ki je bil namenjen zanjo pa so porabili za ureditev družbenega centra.

V prihodnje bo komisija, ki dela pri Svetu Svobod in prosvetnih društev Slovenije še tesneje sodelovala z Urbanističnim inštitutom, sama komisija pa bo pripravila nekakšen zbornik za družbene centre, ki naj bi prikazoval — kakšni naj bodo ti centri, da bodo tudi prostorninsko najbolje izkoriščeni. V povezavi s klubom »Barva in oblika« bomo skušali pomagati našim klubom, ko bomo prav tako izdali zvešček, ki bo izšel že v začetku prihodnjega leta in v katerem bodo klubska vodstva lahko dobila navodila, kako si lahko uredijo in opremijo klub.

V občini Kamnik

klubi še niso zaživeli

Nedavni občni zbor Občinskega sveta Svobod in prosvetnih društev v Kamniku je znova opozoril na problem uveljavljanja klubskega življenja v okviru društev. Dosedanje delo trinajstih prosvetnih društev, ki vključujejo preko 2100 občanov, je še vedno omejeno pretežno na prirejanje dramskih predstav oziroma na nekaj koncertov in proslav. V pretekli sezoni so društva pripravila 72 proslav in 24 dramskih predstav, pevsko društvo Lira pa sedem samostojnih koncertov. Vse te oblike kulturno prosvetnega dela so sicer pritegnile določen krog občanov, vendar kaže, da se ljudje ne zadovoljujejo več le z eno predstavo dramske skupine v sezoni, pač pa želijo sodobnejših stalnejših oblik kulturnega življenja.

Že pred leti je bilo na podobnem občnem zboru rečeno: Treba je začeti ustanavljati klube, v katerih si bodo ljudje preko sodobnih oblik izobraževanja radia, televizije, knjig, revij, predavanj, filmov itd. nabrali novega znanja in se kulturno dvignili.

Pogled nazaj kaže, da je bilo v kamniški občini na tem področju že nekaj napravljenega, vendar uspehi še niso kdo ve kakšni. Da pa je zastavljeno smer treba obdržati, o tem priča tudi razprava na občnem zboru, ki je opozorila zlasti na delo kluba v Komendi, ki uspešno deluje že od letošnjega januarja. Televizijske oddaje, knjižnica, revije itd., so v ta klub pritegnile več občanov, ki se doslej niso zanimali za kulturno prosvetno delo v svojem kraju. Vsak večer je lepo urejeni klubski prostor poln obiskovalcev, ki pridno segajo po najnovejši literaturi. Ker je med obiskovalci veliko zanimanja za najrazličnejša aktualna vprašanja z gospodarskega, kulturnega in političnega področja, bodo v teh dneh v klubu pričeli prirejati klubske večere, na katerih bodo obravnavali posamezna zanimiva vprašanja. V takem razgovoru bodo med drugim razpravljali o osnutku statuta kamniške občine itd.

Drugod v občini še niso prišli tako daleč kot v Komendi. Na občnem zboru so največ govorili o problemu prostorov. Kaže, da bodo zlasti v Tuhinjski dolini to vprašanje hitreje rešili kot drugod. V teh krajih je kmetijska zadruga že lani postavila zgradbe, v katerih bodo uredili tudi prostore za kulturno prosvetno delo. Tako na primer v Šmartnem stoji tak objekt v grobem izdelan že tri leta, vsa dejavnost prosvetnega društva pa poteka v majhni učilnici osnovne šole. Podoben primer imamo tudi v Motniku.

Na zboru so povedali, da ni stvar v tem, da bi stal na vsakih pet kilometrov kulturni dom, pač pa gre za prostor, kjer bi se ljudje lahko sestajali in pripravljali za prireditve in tako naprej.

Okrajni svet Svobod in prosvetnih društev Ljubljana je predlagal, da bi bila prihodnje leto okrajna revija dramskih skupin v Kamniku. To pobudo je občni zbor pozdravil in pozval vsa društva, naj se na revijo čimbolje pripravijo, da bodo vidni rezultati njihovega dela v letošnji sezoni.

Posebno pozornost so posvetili kulturno prosvetni delavci Kamnika na občnem zboru vprašanju, kakšno mesto naj ima kultura v občinskem statutu. Predlagali so, da je treba mesto kulturi v tej listini natančno določiti, zlasti pa si zagotoviti še materialno osnovo za njen razvoj v komuni.

FRANC SVETELJ

OCENE KRITIKE INFORMACIJE

POLN AVDITORIJ — BREZ TISKANIH PROGRAMOV

IGOR OZIM IN MARJAN LIPOVŠEK V MURSKI SOBOTI

Murska Sobota, mesto na našem skrajnem vzhodnem koncu, je, kar se poklicnega gledališča in koncertnega življenja tiče, močno prikrajšana. Nima svoji hlastnih tovrstnih ustanov, večja kulturna središča so močno oddaljena, gostovanja pa težavna in draga. Zato je vsekakor lahko večer, ki sta ga priredila violinist Igor Ozim in pianist Marjan Lipovšek v soboto, 15. decembra, v prenovljeni dvorani v gradu, za Murskosobočane samo razveseljiv dogodek. Začudilo me je, ko mi je nekaj ljudi na koncertu zatrdilo, da je avditorij tokrat res presenetljivo poln, drugekrati pa je baje dvorana ob podobnih gostovanjih minimalno zasedena. Zanimivo je bilo zvedeti, zakaj je interes za kulturne dogodke v mestu, ki se vsestransko močno razvija, takšen in kje so vzorki.

Očitno je sestavil Igor Ozim svoj program iz močno priljubljenih melodioznih in občinstvu lahko dostopnih kompozicij klasičnih mojstrov. Prvi del je obsegal skladbi G. B. Vitalija in L. v. Beethovna sonato za violino in klavir v C molu. Drugi pa Melanholično sonato P. I. Čajkovskega, Dve razpoloženjski skladbici Tražačana Pavla Merkuja, Andaluzijsko romanco z močnimi folklornimi glasbenimi elementi Pabla Sarasata ter Capricio in Variacije na temo iz Rossinijeve opere Mojzes N. Paganinija.

Tiskanih programov ni bilo, nadomeščal jih je napovedovalec s skromnim komentarjem o avtorjih in predvajanih skladba. Ne vem, če je ta način najbolj posrečen. Mogoče bi si v Murski Soboti le lahko omislili tiskane programe, kot se jih poslužujejo danes že v mnogo manjših slovenskih mestih. Človek je pač podvržen pozabljanju in če ni bilo sedilo komentarja dovolj tehtno in moč dojemanja in razumevanja glasbe pri poslušalcu široka, kaj hitro pozabi, kako in ob čem pravzaprav preživlja ali je preživel večer. Mislim, da se večerna kulturna prireditev takšne oblike ne more in ne sme zadovoljiti z napovedovalcem, razen morda v skrajni stiski s časom.

Koncertanta sta doživela uspeh in priznanje, kakršno je njuno interpretiranje zaslužilo, toda če pomislimo, da je bila dvorana kljub kurjavi mrzla, da so ves čas popuščale strune na violini in se je pianist lovil po klavirju s pomodrelimi prsti, bi si zaslužila še večji in toplejši aplavz.

Morda bo marsikdo ob pomanjkljivostih, ki sem jih navedla, skomignil z rameni, češ, to pač ni bistveno. Vendar, če imamo možnosti, je treba le malo truda, da se uresničijo tako, kot zahtevata resnična kultura in naš čas.

ALA PEČE

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kriti

Prizor z uprizoritve Acnardove komedije »Odkritosrčna lažnivka« Slovenskega ljudskega gledališča v Celju (Marijan Brezovar kot sodni pisar J. Morestan, Janez Bermež kot preiskovalni sodnik Sévigné in debitantka Jana Šmidova kot Josefa)

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kriti

KOMEDIJA PRED SODIŠČEM

MARCELA ACHARDA »ODKRITOSRČNA LAŽNIVKA« V SLOVENSKEM LJUDSKEM GLEDALIŠČU V CELJU

Komedija Marcela Acharda »Odkritosrčna lažnivka« je humoristično — kritičen prikaz francoskega življenja iz srede našega stoletja, grajen na poteku sodne raziskave. Nikakor ne nezanimiv primer. V literaturi se je uveljavil prav v našem času in smo ga vajeni tako v filmu kot v gledališču. (Spomnimo se n. pr. »Dvanajst porotnikov«). Zato torej, ker ni nov, terjamo od avtorja, ki se ga poslužuje, izredno tehtno in zanimivo pripoved — uprizoritve same pa živo in adekvatno realizacijo.

»Odkritosrčna lažnivka« je spretno pisano delo, sloni izrazito na preprostih dialogih, karakteriziranih, vendar za komedijo mnogokrat predolgoveznih. Zato pomeni realizacija, ki naj izlušči iz njega vso raznolikost nasprotij pariškega življenja, družbenih anomalij in posmeh, ki naj obenem izzveni tudi v kritiko, trd oreh za vsak ansambel.

Mlad, ambiciozen preiskovalni sodnik Sévigné pride v Pariz, da bi naredil kariero. Njegovo prvo delo je primer Josefe Lanfenay, sobarice ugledne bankirske družine, ki jo osumijo, da je umorila svojega ljubčka. Ko zaslišuje to preprosto, naravno dekle iz province, ki veruje v pravico na svetu in v življenje, spoznavamo moralno pokvarjenost, stremuštvo in denarno pohlepnost njenih gospodarjev. Že se zdi, da je našel pravega morilca, bankirja Beaureversa, ki je bil drugi Josefin ljubimec, končno pa se izkaže, da je streljala v nedolžnega fanta Beaureversova žena Marie-Dominique in sicer pomotoma, ker se ji je zdelo, da je zalotila pri sobarici svojega moža. Hotela se mu je maščevati za zakonsko prevaro, hkrati pa se ga iznebiti, da bi lahko pričela novo življenje z novim izvoljencem. Pomočnik državnega tožilca, ki se zavzema za ugled pariške denarne gospode, skuša preprečiti Sévignéjevo kariero, ki si jo pa ta s krivdo nedolžne Josefe ne mara kupiti.

Režija »Odkritosrčne lažnivke« Jura Kislingerja v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju, nam prikaže Achardovo delo preveč le kot zunanjo zgodbo o in okrog nekega procesa. Josefe je postala lahkoživka in Sévignéjevi nepokvarjenosti premalo verjamemo. Bolj posrečena je podoba velikomestne gospode, ki pa je tudi v tekstu bolje karakterizirana in že kar karikirana. Res pa je tudi, da je bilo Kislingerjevo prizadevanje s kar tremi glavnimi igralci, ki so še nedavno posedali po klopeh Akademije za igralsko umetnost, trdo in naporno, zlasti v komediji, ki je pri nas še tako bolj cokla gledališča pa tudi Akademije.

A. P.

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kriti

Oživela izložba igračk

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO: JANEZ VRHUNC — VRTILJAK IGRAČK

V navadi je, da se za Novo leto razen Mladinskega tudi naša »odrasla« gledališča spomnijo na svojo najmlajšo publiko — otroke, ki jim je še blizu svet pravljic. Tako je v Mestnem gledališču ljubljanskem preteklo nedeljo zvečer oživela velika izložba igrač, ki so pred malim pa tudi odraslim občinstvom ter pred glavnim junakom igrice Pepčkom oživele v prave pravcate ljudi z vsemi, včasih prikupnimi, včasih smešnimi, pa tudi zaskrbljujočimi človeškimi lastnostmi. To je že drugo pravljično dramsko delo pisatelja in režiserja Janeza Vrhunca, ki je tokrat izpoved o svojih življenjskih spoznanjih ter izkušnjah vpletel v okvirno igrico o Pepčku, drobnem prodajalcu časopisov, ki mrzlo zimsko noč kot mala prodajalka vžigalic pri Andersenu, presanja pred izložbo igrač. Te pred njim in gledalci ožive in prirede svoje igračkanje. Pajac z žalostnimi očmi,

ki ga imajo druge igračke za hlapčiča in ga ponižujejo, pritegne v njihov svet še Pepčka in ta pomaga, da sprejmejo pajaca medse kot enakovrednega tovariša. Poleg tradicionalnih igrač: punčk, svinčenih vojakov, rdeče kapice, dimnikarčkov in kuharčkov, je zlasti pritegnil pozornost tehnično že dokaj izobraženega mladega občinstva v dvorani strašni robot, nadomestilo za nekdanje temne in pošastne pravljične sile.

Režijsko je bila predstava izredno pestra in domiselna ter do potankosti izdelana. Živ-žav in rajanje igrač je znal režiser prefinjeno preliti v lirične in razmišljajoče momente igre V veliko pomoč mu je bila koreografinja Živa Kraigherjeva ter ves za stvar močno zavzeti igralski zbor (nastopali so v glavnem študenti igralske akademije ter gojenke centra za estetsko vzgojo. Vsi so igro ves čas spremljali s sproščenimi plesnimi gibi ter pantomimo. Med njimi je zlasti izstopila Lenka Ferenčakova, ki je igrala pajaca. Ima izreden smisel za pontomimo in ples in je izdelala izreden igralski lik. Tudi N. Baudaševa je bila prikupen Pepček. Igrica se bo zagotovo prikupila malim, pa tudi velikim gledalcem.

MAJA LEVSTIK

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike ocene kr

● AJDOVŠČINA:

Sindikalni svet o statutih

Plenum občinskega sindikalnega sveta je pred kratkim obravnaval osnutek občinskega statuta. To je bila prva širša razprava o statutu v občini, čeprav sta minila že dva meseca od njegove objave. Po obrazložitvi temeljnih načel osnutka se je razvila razprava predvsem o nekaterih vprašanjih, ki se tičejo gospodarstva v komuni ter splošnih družbenih interesov. Predvsem so menili, da je v osnutku statuta premalo pojasnjeno razmerje med občinskim ljudskim odborom in gospodarskimi organizacijami. Osnutek precej govori o pravicah občinskega ljudskega odbora, manj pa o pravicah delovnih kolektivov oziroma njihovih samoupravnih organov. Tudi združevanju sredstev delovnih organizacij za skupne akcije bi moral osnutek statuta posvetiti več pozornosti.

Člani plenuma so se zadrževali ob posebnih pravicah občanov. Osnutek statuta med drugim predvideva, da imajo občani prednost pri zaposlitvah, ter še nekatere druge predpravice. Občinski sindikalni svet pa je menil, naj bodo občani izenačeni z drugimi državljani. L. K.

● ŠKOFJA LOKA:

HIŠE ZA IZVOZ?

Splošno gradbeno podjetje »Tehnik« v Škofji Loki je letos predvidelo za 750 milijonov dinarjev dohodkov. Čeprav v maju ni sklenilo toliko pogodb, da bi si zagotovilo delo za vse leto, se je v zadnjih mesecih stanje precej izboljšalo. Računajo, da bodo presegli finančni načrt vsaj za 10 odstotkov, oziroma da bodo ustvarili 850 milijonov dinarjev dohodka. Družbeni načrt 1963 pa predvideva za 850 milijonov din gradbenih del.

V zadnjem času se podjetje ukvarja predvsem s stanovanjsko gradnjo. Trenutno gradi 200 stanovanj, in sicer 60 v Škofji Loki, 60 na Trati pri Škofji Loki in 80 stanovanj v Medvodah. Nekaj jih bo vseljivih že v začetku prihodnjega leta, druga pa malo kasneje. Razen stanovanj gradijo hotel v Kranjski gori, ki bo v glavnem še letos dokončan. Gradbena dela na novi šoli na Trati so že zaključena. Sedaj so v zadnji fazi obrtniška dela.

Gradbeno podjetje »Tehnik« je eno od prvih najelo kratkoročno posojilo za gradnjo stanovanj za tržišče. Letos gradi z izposojenim denarjem 40 stanovanj in jih bo prodalo v prihodnjem letu. 20 stanovanj bo v Škofji Loki in 20 v Medvodah. Stanovanja so dvosobna, trosobna in samska, tako da bodo zadovoljene različne potrebe interesentov, ki jih je zmeraj več.

Tudi sodelovanje med podjetji različnih strok se vse bolj razvija. Podjetje »Tehnik« je že pred leti sklenilo pogodbo z lesnim podjetjem Jelovica iz Škofje Loke za postavitev lesenih in weekend hišic. V zadnjem času pa se vodijo razgovori o medsebojnem sodelovanju štirih podjetij, in sicer Termike v Ljubljani z obrati v Poljanah in Bodovljah pri Škofji Loki, konstrukcijskega podjetja Tesar iz Ljubljane, podjetja Instalacije iz Ljubljane in splošnim gradbenim podjetjem Tehnik v Škofji Loki za skupno gradnjo in postavitev lesenih hišic. Kolikor bi se ti dogovori uspešno končali, bi lahko skupno nastopili na inozemskih tržiščih, kjer je veliko povpraševanje po lesenih hišicah. Do večjega izvoza pa doslej ni prišlo zaradi težav, ki so jih imeli tuji kupci s postavljanjem temeljev, z napeljavo raznih instalacij in podobnim.

V začetku bi lahko izvozili in montirali nekaj sto takih hišic letno, pozneje pa bi se število nedvomno še povečalo. Vsekakor je stvar izredno zanimiva in bi bil to eden izmed prvih primerov takšnega sodelovanja med manjšimi podjetji pri izvozu. RO

● ANHOVO:

Cementarji o načrtu za 1963. leto

Sveti ekonomskih enot v Tovarni cementa in salonita Anhovo obravnavajo te dni predlog proizvodnega načrta ter načrta investicij za prihodnje leto. Delavci menijo, da bo treba drugo leto še bolj povečati storilnost ter smotrneje gospodariti. Letos se je namreč podjetje znašlo v precej težavnem položaju. Tržne razmere so ga prisilile, da je svoje izdelke pocenilo in dohodek se je zmanjšal za dobre četrt milijarde dinarjev.

Letošnji proizvodni načrt so pri nekaterih artiklih že izpolnili, medtem ko ga bodo pri drugih v nekaj dneh. Za prihodnje leto so predvideli za dobrih 6 % večjo proizvodnjo. Cementa naj bi proizvedli 170.000 ton, salonita in salonitnih izdelkov pa 6 milijonov 800.000 kvadratnih metrov. Med posameznimi izdelki iz salonita je v osnutku predvideno največje povečanje fazonskih kosov, in sicer skoraj za 59 %.

Investicijski načrt za prihodnje leto je razmeroma obsežen. Predvidevajo 230 milijonov dinarjev investicij. Med drugim naj bi nabavili dva nova stroja za proizvodnjo fazonskih kosov. L. K.

● POSTOJNA:

Nov šestnadstropni hotel

Kar »čez noč« je v središču Postojne zrasel šestnadstropen hotel. Predvidevajo, da bo odprt že v prihodnji turistični sezoni in tuji gostje bodo imeli na razpolago 90 ležišč več.

Pri motelu grade nov bencinski servis »Petrola«. Sedanjega, ki še ni star, bodo spomladi podrli. Potrebe tako zahtevajo. Podrli bodo tudi stavbo, v kateri je kino, ta pa se bo preselil v moderno preurejen kulturni dom. Povečani Camp hotel pri Pivški jami, parkirni prostor ob Postojnski jami, vse to dokazuje, da Postojna skrbi za razvoj turizma. B. L.

● ŠKOFJA LOKA:

Povečanje zmogljivosti

Obrtno podjetje Čevljar iz Gorenje vasi v Poljanski dolini, ki obstaja že vrsto let, je v začetku imelo nenehne težave zaradi neenakomernih in zelo različnih naročil. V zadnjih letih, ko tesneje sodelujejo s kranjsko industrijo obutve »Planika«, je ta problem rešilo z dolgotrajnejšim dogovorom za izdelavo gornjih delov čevljev. Čevljar zaposluje že 70 ljudi, ki dnevno pripravijo okoli 1000 parov gornjih delov.

Pri povečanju proizvodnje je delovni kolektiv imel težave še z delovnim prostorom in s starimi čevljarskimi stroji. Tudi te probleme je začel letos uspešno reševati. Januarja se bodo čevljarji preselili v nov objekt. Doslej je bila proizvodnja razdrobljena po zasebnih hišah. Nakupili so tudi nekaj novih strojev in uvedli delo v dveh izmenah. Delovna storilnost se bo nedvomno precej povečala.

V teh krajih so že stare težave z zaposlovanjem žensk. V kratkem preneha z delom še obrat črnuške tovarne »Elma« v Gorenji vasi. Zavod za zaposlovanje delavcev v Škofji Loki je ta problem deloma rešil tako, da je obrtnemu podjetju Čevljar posodil 4 milijone din za ureditev novih prostorov in opremo s pogojem, da zaposli 20 delavk, predvsem tiste, ki so doslej delale v obratu »Elme« v Gorenji vasi. Prav je, da se povečuje zmogljivost podjetja Čevljar, saj zadnje čase ni več mogel sprejeti vseh naročil zaradi neustreznih prostorov in pomanjkanja strojev. RO

● JESENICE:

Na vrsti razprave o občinskem statutu

Jeseniški občani razpravljajo o predosnutku nove ustave. Tako je bilo že več kot 60 razprav, ki sta jih organizirali SZDL in Delavska univerza. Še posebno so se občani zanimali o vlogi, nalogah in pristojnosti krajevnih skupnosti. Vse to bo urejal občinski statut. O njegovem osnutku bodo začeli občani razpravljati te dni. Lahko pričakujemo, da bodo tudi razprave o občinskem statutu dobro obiskane in živahne. -jn

● STROJNA TOVARNA TRBOVLJE:

700 milijonov za izvoz izdelkov

Strojna tovarna Trbovlje izvaža vsako leto več izdelkov. Letos so izvažali v glavnem rudarsko podporje in opremo ter gradbene stroje in to največ v Poljsko, Madžarsko, Grčijo, Egipt in Jordan. Za izdelke v skupni teži skoro 1400 ton so dobili blizu 700 milijonov dinarjev. Računajo, da bo izkupiček še večji, saj imajo zaključenih že več pogodb, ki jih bodo izpolnili do konca leta in v prvih mesecih prihodnjega leta. Tudi v prihodnjem letu bodo izvozili za najmanj 700 milijonov dinarjev rudarske opreme, jamskega podporja in gradbenih strojev. -k

● ŠOŠTANJ:

Usnjarji zahtevali ekonomske enote

V tovarni usnja Šoštanj so se člani sindikata pri obravnavanju predosnutka zvezne in republiške ustave posebej zanimali za probleme samoupravljanja in za usklajevanje pravilnikov kolektiva z ustavnimi določili.

Menili so, naj sindikalna organizacija vpliva na dosledno decentralizacijo samoupravljanja in gospodarjenja in uvedbo ekonomskih enot. Zlasti pa bo potrebno prilagoditi sistem delitve osebnih dohodkov uspehom ekonomskih enot. Sodijo, da bodo ekonomske enote potem bolj zaživele in dosegle svoj namen v gospodarjenju in delovnem spodbujanju. G. M.

● NOVO MESTO:

Dolenjske ceste so potrebne modernizacije

Cestno podjetje Novo mesto, ki skrbi za ureditev in modernizacijo cest na Dolenjskem, v Beli krajini in na Kočevskem, je v okviru svojih možnosti doseglo zadovoljive uspehe. Čeravno je na območju tega podjetja več modernega cestišča, kot znaša republiško povprečje, koristniki cest upravičeno zahtevajo, da še druge modernizirajo in uredijo. Odstotek modernega cestišča povečuje avtomobilska cesta Ljubljana—Zagreb, medtem ko je več sto kilometrov cest v zelo kritičnem stanju.

Na Kočevskem bo vprašanje delno rešeno z rekonstrukcijo ceste Pijava gorica—Kočevje, ki bo po vsej verjetnosti dokončno urejena do 20-letnice Kočevskega zbora. Delno je rešeno vprašanje tudi gorjanske ceste od Novega mesta do Metlike. Še vedno pa je mnogo kotanjastih cest, ki terjajo obnove. Cestno podjetje, ki razpolaga letno z okoli 400 milijonov din, nikakor ne zmore opraviti vseh teh nalog samo. Kajti ta sredstva mu zadoščajo samo za redna popravila in delno obnovo. Prav zaradi pomanjkanja finančnih sredstev so nekaj delavcev odpustili. Nadomestili so jih z mehanizacijo, v katero pa so vložili le okoli 50 milijonov din. Vsekakor premalo za tako obsežno podjetje.

Delovni kolektiv se je enotno zavzel, da je treba ceste čimprej modernizirati, kajti sedanje ceste Kočevje—Dvor. Črnomelj—Kočevje, Ribnica—Trava, Osilnica—Brod na Kolpi—Kočevje in več drugih cest niso kos sedanjemu motoriziranemu prometu. Za ureditev in modernizacijo najpomembnejših cest pa bo treba zbrati več sredstev iz občinskih proračunov in iz namenskih skladov. D. V.

● VELENJE:

Dvesto električnih peči na dan

Letos izdelani proizvodi Tovarne gospodinjske opreme »Gorenje« bodo vredni milijardo in pol dinarjev. Po perspektivnem načrtu bo proizvodnja v prihodnjem letu tako porasla, da bo znašal celotni dohodek podjetja tri milijarde in sto milijonov dinarjev. Ta zamisel bo uresničljiva, če bodo pravi čas zgrajeni še novi prostori v bližini železniške postaje.

»Gorenje« izdeluje plinske štedilnike in rešoje, navadne štedilnike na trdo kurjavo, sobne in električne peči. Sedaj izdelajo dnevno 60 električnih peči, prihodnje leto pa jih bodo izdelali vsak dan do 200.

»Gorenje« se je začelo tudi uspešno vključevati v mednarodno delitev dela. Svoje proizvode izvaža na Poljsko in druge vzhodne dežele. Skupaj s tovarno emajlirane posode v Celju se poizkuša uveljaviti še na tržiščih Južne Amerike in Bližnjega vzhoda. Tjakaj je že poslalo vzorčne pošiljke. Njegov zunanji obrat — kamnolom — izvaža okrasni kamen, zeleni tuf, v Zahodno Nemčijo. V. V.

● JESENICE:

Železarji izdelali milijon ton proizvodov

Kljub izredno težavnim pogojem jeseniški železarji v zadnjih mesecih leta vedno presegajo mesečne proizvodne naloge, ker sproti prodajo vse polizdelke. Proizvodni načrt je iz leta v leto večji, vendar store plavžarji, martinarji in valjavci ter vsi drugi neposredni proizvajalci vse, da ga dosežejo in, kjer je mogoče, tudi presežejo. Na vidnih mestih v železarni so obešeni diagrami planirane proizvodnje, načrti prodaje in finančne realizacije.

Nekateri obrati so že v mesecu novembru izpolnili letni proizvodni plan in že delajo za leto 1963. Obrati topilnic morajo v mesecu decembru izdelati še nad 42.000 ton, skupina livarn bo predvidoma presegla letni proizvodni načrt s 400 tonami.

Jeseniški železarji bodo z marljivejšim delom, z boljšo organizacijo dela in z uporabo vseh razpoložljivih proizvodnih kapacitet presegli letošnji proizvodni načrt za 1,5 odstotka. To pomeni, da bodo prvič dosegli milijonsko proizvodnjo kvalitetnih in specialnih jekel ter izdelkov.

Nadvse razveseljivo je tudi dejstvo, da bodo jeseniški železarji letos prodali na zunanji trg s trdno valuto 7 % svojih izdelkov in bodo z izvozom ustvarili nad 2,5 milijona dolarjev deviznih sredstev. Z boljšo proizvodnjo in izvozno politiko bodo skušali v letu 1963 povečati skupni izvoz na 10 % svoje proizvodnje. Izvažali bodo prvenstveno kvalitetne izdelke, po katerih na domačem trgu ni povpraševanja, v Azijo, Afriko in Južno Ameriko. Vedno bolj se zanimajo za izdelke jeseniške železarne tudi vzhodnoevropske države. Ž.

● GRADBENO PODJETJE ZAGORJE:

Stanovanja za tržišče

Gradbeno podjetje iz Zagorja ob Savi, ki je letos prvič začelo z deli tudi v Sevnici, je sklenilo s Skladom za zidanje stanovanjskih hiš v Sevnici, ki nastopa kot kupec, pogodbo za gradnjo prvih 20 stanovanj za tržišče.

Pravijo, da so pripravljeni tudi v Zagorju ob Savi graditi stanovanja za tržišče pod enakimi pogoji kot v Sevnici, vendar je treba predhodno doseči sporazum s Skladom za zidanje stanovanjskih hiš. Prav bi bilo, da bi tudi v Zagorju ob Savi začeli čimprej graditi stanovanja za tržišče. -k-

● NOVO MESTO:

Gozdni delavci so se ustalili

Kmetijsko-gozdarski predelovalni kombinat Novo mesto ima na svojih gozdnih obratih v Črmošnjicah, Straži, Poljanah pod Kočevskim Rogom, Novem mestu in Črnomlju več kot 23 tisoč hektarov gozdnih površin, last družbe. Kombinat skupno z obrati posveča vso skrb načrtnelu poseku in posek usklaja s prirastkom. Zaradi splošnih potreb po iglastem lesu bodo razširili drevesnico v Podturnu na okoli 7 ha površin.

Posebno skrb posvečajo mehanizaciji proizvodnje. Že okoli 50 odstotkov del opravljajo z lastno mehanizacijo. Večidel sekajo les z motornimi žagami, sadike pa sadijo s traktorskimi priključki. Tudi pri drugih delih uporabljajo mehanizacijo. Uvajanje mehanizacije je poceniło proizvodnjo in delno zmanjšalo delovno silo.

Zgledno skrbe tudi za zaposlene. V ta namen so zgradili več gozdarskih koč, izboljšali prehrano. Uvedba mehanizacije pri posameznih delih in skrb za ljudi sta pripomogla, da ni več tolikšne fluktuacije, kot je bila prejšnja leta. V. D.

Tudi vi lahko postanete lastnik COLIBRIJA!

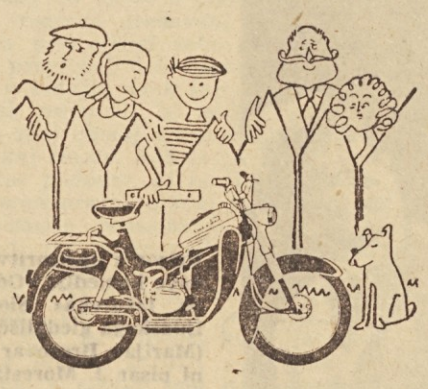

Novi kreditni pogoji vam odslej nudijo možnost odplačevanja posojila v štirih letih. TOMOSOV COLIBRI si torej lahko nabavi vsak, ki ima vsaj 15.000 dinarjev mesečnih prejemkov. Vplačate samo polog v višini 10 odstotkov tovarniške cene, ki znaša brez davka za COLIBRI-12 165.000 dinarjev, in vozilo je vaše!

Izkoristite tudi vi to ugodno možnost nakupa! Vse podrobnejše informacije boste dobili pri TOMOSOVIH področnih zastopstvih in trgovskih zastopnikih.

JUS-IEC

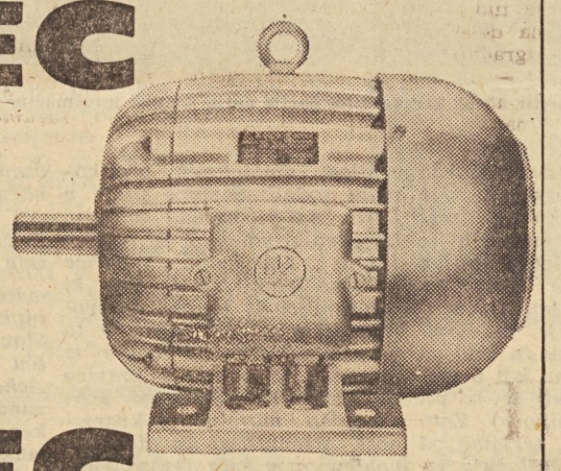

Do cilja je mnogo poti. Doseže ga, kdor ubere pravo pot. Ta je najlažja in najcenejša. Mislite na to, ko sestavljate proizvodni načrt in primerjajte dohodke s stroški. ELKO motor nadomešča delovno silo, pospešuje proizvodnjo, povečuje delovni učinek in znižuje stroške.

JUS-IEC

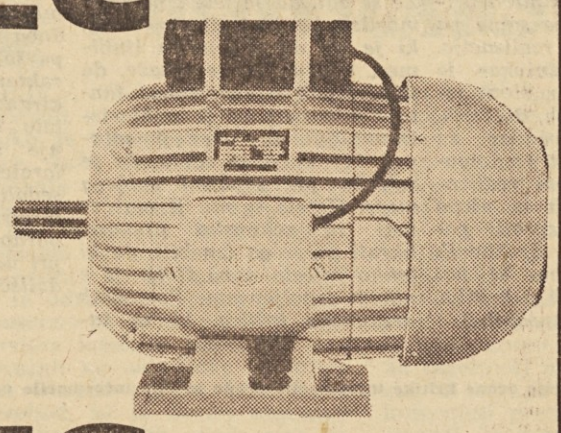

ELKO motorje do 4 kW moči izdelujemo za pogone industrijskih, obrtniških, kmetijskih in gospodinjskih strojev v standardnih izvedbah in na željo kupca v specialnih konstrukcijah.

JUS-IEC

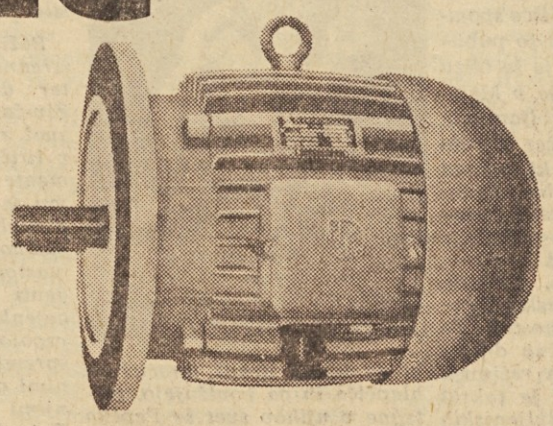

ELKO JUS-IEC motorji z mednarodno normiranimi prigradnimi merami po predlogu jugoslovanskega standarda JUS N. GO. 020 in JUS N. GO. 021 ter po priporočilu IEC (mednarodne elektrotehniške komisije) imajo zlasti naslednje prednosti: 1. enostavno projektiranje električnih pogonov, 2. do 20 % manjši vgradni prostor, 3. lahka vgradnja in izmenjava, 4. majhne rezervne zaloge.

ELEKTROKOVINA

MARIBOR - SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA

Snežne razmere: do pomladi nespremenjene

Že v zgodnji sezoni so se ljubljanski smučarji zadovoljno meli roke. V izložbenem oknu trgovine »Slovenijašport« je slonela slika spoštljivih dimenzij kranjskogorskih vzpenjač, opremljena z mastnim napisom: »Smučarji, pozor! Na tem mestu bomo stalno objavljali snežne razmere v Kranjski gori, na Bukovniku in Vitrancu!«

Rečeno — storjeno! Ko je novembra sneg prvič prebelil našo zgornjesavsko dolino, so pri »Slovenijašport« držali obljubo. Potem pa...

Snega ni bilo mnogo in je počasi kopnel. Pošteno so že cvilile smuči po kamenju, toda po izvoru naših informacij, so bile snežne razmere pod Vitrancem še vedno nadvse »ugodne«.

Smučarji, ki so se vračali iz Kranjske gore, so negodovali in grdo gledali izložbeno okno naše trgovine.

Potem pa je spet pričelo snežiti. Malo manj kot meter debela snežna odeja, je prekrila naš smučarski center. V »Slovenijašportu« pa, kot da se ne bi že mesec dni ničesar zgodilo: Kranjska gora 20 cm, Bukovnik 40 cm, Vitranc 75 cm snega. Natanko tako, kot takrat v novembru, ko je prvič zapadel sneg.

Sedaj res ne vem, ali so odgovorni za to delo pozabili na veliko tablo v izložbi,

ali morda nalašč vlečejo za nos številne ljubitelje belega športa?

Slednje pa se mi zdi dokaj neokusno, saj na vso srečo še ni odpovedalo ustno izročilo, če so res že vsi ostali izvori informacij

Če bi malce pomodrovali...

Tudi v športu se pogosto dogaja, da delamo lepe načrte in sklepamo, še preden dodobra vso stvar pretehtamo in premislimo.

Tako se je te dni ob koncu nogometne sezone izkazalo, da je bil sklep okrajne koprske komisije za nogomet, ki pravi, da morajo pred vsako tekmo prvega moštva odigrati predtekmo njihovi mladinci, sicer lep, vendar, kot je pozneje pokazala praksa, dokaj nepremišljen.

Poročilo tajnika TVD Partizan iz Pivke pravi namreč dobesedno tole:

»Naše mladinsko moštvo se ni moglo udeležiti vseh tekem, ker zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in slabih prometnih zvez ni moglo pravočasno prispeti na tekme v določene kraje. Take tekme je seveda izgubilo s 3:0, vendar pa je tudi nekaj tekem, ki bi jih moralo odigrati na domačem igrišču, dobilo s 3:0, ker drugi klubi prav tako niso imeli sredstev za prevoze, oziroma zaradi slabih prometnih zvez sploh niso prispeli v Pivko.«

Rahlo preuranjeni načrti sicer niso škodovali vsem mladinskim moštvom — saj so nekatera prav z njihovo

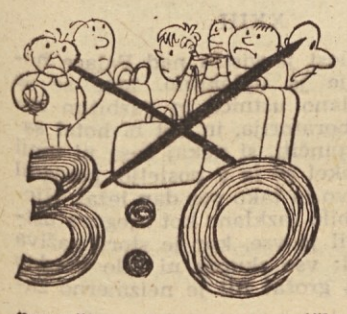

pomočjo zelo poceni prišla do dragocenih točk — vendar pa prav nič ne bi izpodkopavalo ugleda športnih delavcev, če bi v bodoče že predhodno malce pomodrovali, preden bodo spet kaj lepega sklenili...

Na umetnem ledu pod Cekinovim gradom...

SOS TELESNE KULTURE V LAŠKEM

KDO JE KRIV?

Že v uvodu naj poudarimo, da je ta SOS povsem upravičen in da je telesnokulturna dejavnost v Laškem tik pred propadom. Zaskrbljujoče je dejstvo, če pomislimo, da je dandanes skrb za telesno vzgojo, skrb za pravilen razvoj laške mladine, prepuščena sama sebi in da odgovorni forumi v Laškem ne posvečajo temu vprašanju nikakršne skrbi.

Da bi dobili o teh problemih čim popolnejšo sliko, bomo poskušali primerjati delo na telesnokulturnem področju v tem kraju z dejavnostjo v preteklosti in z današnjim mrtvilom, ki je tako očitno, tako zaskrbljujoče...

KAKO JE BILO...

... pa ne v tistih »lepih starih časih«, temveč le kakšnih deset ali dvanajst let nazaj.

V dvorani TVD Partizan so se dan za dnem vrstili številni oddelki cicibanov, pionirjev, mladincev, vse tja do starejših članov. V teh oddelkih je bilo tudi po štirideset in še več telovadcev. Številni nastopi so bile prave revije telesne vzgoje v tem kraju. Laščani so tu pozdravljali vrste pionirjev, mladincev, članov, ki so na različnih republiških in zveznih tekmovanjih osvajali vidna mesta, ter prinašali domov dragocene lovorike. Vsako nedeljo so se zbirali ob nogometnem igrišču, bodrili rokometaše, odbojkarje, se navduševali nad namiznim tenisom, šahom in tako naprej. Še in še bi lahko našteval uspehe mladih Laščanov, na katere je bilo ponosno vse mesto, našemu delovnemu človeku pa je ob koristnem razvedrilu mineval njegov prosti čas.

PA DANES?

Dvorana TVD Partizan sameva prazna in zapuščena. Le tu in tam se zbere skupina fantov pri košarki ali poleti na rokometnem igrišču. Žalostno je, da moramo na tem mestu ugotavljati, da je rokomet še edina športna panoga, ki jo v Laškem gojijo kolikor toliko načrtno. Kje pa so še ostale športne panoge: nogomet, košarka, odbojka, namizni tenis, šah in tako naprej?

Pred leti smo govorili o pestrih nastopih naših športnikov, danes pa vidimo na teh le redkokdaj kakšno telovadno točko. Včasih je bil nastop na akademiji za mladega človeka čast, in prav zato se je pridno pripravljal ter se boril za nastop na odru pred očmi svojih staršev. In starši so radi prihajali na take prireditve, dvorana je bila vselej prepolna. Danes pa so akademije v Laškem kljub vsem mogočim vabilom tako slabo obiskane. Zakaj...?

KDO JE ODGOVOREN ZA VSE TO?

Ni lahko najti pravega in edinega krivca. Kar pojdimo lepo po vrsti in poglejmo, kaj pravijo:

● TVD Partizan: Nimamo denarja. Občinska zveza za telesno kulturo ne dela. Dvorana je nemogoča in ne ustreza osnovnim vadbenim pogojem.

● **ObZTK:** občinski ljudski odbor nam že nekaj let sploh ni odgovoril na predloženi proračun. Kako naj torej delamo?

● ObLO: vsa sredstva za telesno kulturo in drugo dejavnost v rokah SZDL.

● SZDL: Sredstev je že tako ali tako malo, zato jih je težko pravilno porazdeliti. Občinska zveza za telesno kulturo ne dela, komu naj torej damo sredstva! Dajemo jih sicer posameznim društvom, če se pokaže potreba. Za streho doma TVD Partizan v Laškem smo dali kar milijon dinarjev.

● ObZTK: sredstva bi morali dobiti mi in jih tudi mi deliti, ker najbolj poznamo probleme društev.

● Društva: sredstev ne dobimo niti od ObZTK, niti od SZDL. Kako naj torej delamo?

In tako naprej, in tako naprej...

Kdo je torej kriv? Vse skupaj se vrti v začaranem krogu, ki ga noče in noče biti konec. Nehote se nam vsiljujejo vprašanja:

— Koliko časa se bomo še vrteli v tem krogu brez izhoda?

— Kje so forumi, ki so odgovorni za delo na tem področju?

— Kje sta pri vsem tem organizaciji Ljudske mladine in ZK?

— Kdaj bodo odgovorni ljudje v Laškem prišli do spoznanja, da je tudi telesna kultura pomembna dejavnost v naši socialistični izgradnji?

— In kdo bo kriv, če zamre še to, kar v Laškem sploh že imajo?

Precej je vprašanj. Preveč.

Upajmo, da se bo kmalu našel človek, oziroma odgovorni forum, ki se bo ob tem problemu zamislil in ga poskušal tudi rešiti. Upajmo tudi, da to ne bo prepozno.

STANE TRBOVC

Razmišljanje o aktualni temi

O vsem tem še nismo jasno spregovorili. Precej je težav, kdo bi zdaj mislil na vse te m a l e n k o s t i, kdo bi se zdaj ukvarjal z našimi igrišči, ko so vendar zasnežena in bo tako ostalo do spomaldi. Potlej bomo že videli... Je že res, da zdaj ostane za telesno sprostitev človeka nemalokrat samo telovadnica.

A mi venomer tarnamo, da nimamo dovolj igrišč in telovadišč, statistike beležijo, da je njih število, če jih primerjamo s številom prebivalcev, mnogo prenizko, govori se, kako so pač na tej poti napredovali drugod, in dajejo se napotki, kako bi tudi pri nas lahko uredili to zadevo. Pa kaj bi ponavljali! Raje se vprašajmo: Je situacija res tako problematična?

Smo kaj pomislili na vsa tista igrišča, ki jih imajo za svojimi ograjami številne gospodarske organizacije? Res je, statistike teh igrišče ne beležijo, a s tem še ni rečeno, da je njih število majhno. Nasprotno, takih igrišč je na terenu ogromno, imajo jih gospodarske organizacije širom po Sloveniji, le nekaj drugega je pri vsem tem. Teh igrišč statistike res ne beležijo, a občutek imam, da redko vedo zanje celo člani kolektiva. Pozabili so, da v sklopu podjetja obstaja tudi nekakšno igrišče, ki bi lahko služilo kar dobro, seveda, če bi ga znali u p o r a b l j a t i.

Ne šalim se, a vendar se mi zdi, da v posameznih kolektivih še niso našli odgovora na vprašanje: Zakaj imamo to igrišče? Niso še napravili analiz, ki bi bile gotovo potrebne, in si obenem postavili vprašanja: Ali so igrišča izkoriščena? In če so, koliko je članov, ki se jih poslužujejo? In če niso, zakaj niso? Itd...

V resnici je stanje dokaj klavrno. Jasnih analiz res ni, ki bi nam dale odgovor na vprašanje: ALI SO TA IGRIŠČA IZKORIŠČENA ALI NE? Kljub temu pa lahko mirno rečemo, da te zelene ploščadi največkrat samevajo. To seveda ne velja za zimski čas, ko človek vse skupaj še nekako razume, a slika se največkrat ne menja niti v sezoni, med poletjem. Igrišča tudi takrat ostanejo prazna, samevajo in, kar je najhuje, v posameznih kolektivih so nanje enostavno pozabili.

Obiskal sem nekaj gospodarskih organizacij na Gorenjskem in vpraševal: ZAKAJ SO IGRIŠČA NEIZKORIŠČENA? KAJ JE BILO VEDNO TAKO?

V eni izmed gospodarskih organizacij so mi odgovorili:

— Veste, včasih je bilo več volje med posamezniki, pa tudi kolektiv sam nima več dosti posluha za šport. To naše igrišče in tudi ostala so bila zvečine napravljena s prostovoljnim delom samih članov kolektiva. Tu je potisnjenih tisoče prostovolnjih delovnih ur..! — Že to je dokaz, da je bilo včasih le nekaj več volje in navdušenja za sprostitev po delu.

In v drugem kolektivu:

— Zdi se mi, da šport in delo pri nas pojmujejo popolnoma drugače. Celo tako je, da o športu niti ne govorimo, komisije, ki naj bi delale SPE, tako da pogosto izginja še tisto, kar je bilo pred leti vzgledno urejeno. Je pač res, da se štednja pozna tudi pri športu, kajti sredstva, ki jih dobe posamezne sekcije, ki delajo v sklopu sindikata, so res pičla. Celo prvenstev, ki jih je še pred leti pripravljal sindikat med posameznimi obrati našega kolektiva, celo teh tekmovanj že nekaj let ni več... Tako je razumljivo, da igrišča ostajajo prazna, samevajo... Kdor hoče, se končno lahko včlani tudi v društvu.

Še bi lahko našteval, a izjave so si med seboj preveč podobne, šel bi lahko pogledat statistiko, ki govori, da v posameznih športnih društvih ne morejo delati, ker nimajo prostora, da bi se lahko pripravljala na tekmovanja. Igrišča pa ne morejo dobiti. Lahko bi navedel primere, ko se na igrišču gnetejo člani društva, ob strani pa se gre telesno sprostitev šolska mladina!

Ni igrišč!

Veliko je takih primerov, na drugi strani pa lahko beležimo, da že obstoječa igrišča propadajo in to pogosto samo zato, ker ni nikogar, ki bi ta igrišča oskrboval, ki bi jih izkoriščal.

Če se ponovno povrnemo na primer Gorenjske: V poročilih, ki jih bero na različnih občnih zborih športnih društev, na vseh komisijah, ki si postavljajo za cilj — izboljšati pogoje v športu, povsod se najprej omenja, da bi vse še nekako šlo, le objekti, prostor, kjer naj bi vadili, to je problem, ki ga nikakor ne morejo rešiti...

Kaj bi ne bila idealna rešitev, da bi taka prizadeta društva skušala najti stik s kolektivi, ki taka igrišča imajo in jih ne znajo izkoriščati?

In naprej, kaj ne bi bilo potrebno, da bi posamezni kolektivi napravili analizo in si našli odgovor na vprašanja: Ali so igrišča izkoriščena? In če samevajo, zakaj samevajo? Kaj bi bilo potrebno, da bi stanje izboljšali?

Če tega ne bomo napravili, potlej bomo gotovo še naprej poslušali: Vse bi še šlo, če bi imeli prostor, kjer bi lahko vadili!

Vse to bi lahko spremenili in če že ne spremenili, vsaj omejili, če bi se nam ljubilo odkriti možnosti, ki se nam sicer same ponujajo, ki pa jih neredko ne znamo ali nočemo izkoristiti.

Tako pa je stanje dokaj klavrno. Klavrno tam, kjer se na igriščih od jutra do večera športniki gnetejo, in še bolj žalostno tam, kjer sicer lepa igrišča samevajo in čakajo, da se jih kdo usmili, jih uredi in jih prične uporabljati.

JANEZ GOVC

SANKANJE — NAŠ LJUDSKI ŠPORT

Pri težjih sankarskih progah s poledenelo podlago in naklonom od petnajst stopinj naprej, lahko tekmovalec razvije hitrost tudi do 90 km na uro in celo več. Tako sankanje pa zahteva seveda izredno spretnost in gibčnost telesa, če hoče tekmovalec obvladati svoje sani in premagati vse terenske oblike na progi, kot so ostri zavoji, valovite vdolbine, razne ožine in druge ovire.

Vsa ta dejstva povedo, da sankanje le ni najlažja športna panoga, pa čeprav je dejansko tako rekoč primerna za vse, za mlado in staro.

Nekateri celo trdijo, da je sankanje naš ljudski šport številka 2. Pa to niti ni tako pomembno, če tovrstno zimsko veselje dejansko štejemo med naše najpopularnejše športe. Mnogo pomembnejše je, da se v Sloveniji že sanka preko 10.000 ljudi, da imamo v tej športni disciplini že več kot sto dobrih tekmovalcev in da ima sankanje pri nas še zelo lepe perspektive in možnosti za še večji razmah. Pred očmi moramo namreč imeti, da stanejo preproste sani le 3 do 4 tisočake in da je skoraj vsak klanec, vsaka zasnežena gozdna pot, dobra sankarska proga.

Kljub tehnični zahtevnosti pa je sankanje še vedno eno izmed najbolj preprostih in prijetnih zimskih športnih udejstvovanj. Kdor je seznanjen le s tremi osnovnimi elementi tehnike vožnje, ve pravzaprav že mnogo in lahko brez strahu sede na sani in se spusti po klancu navzdol. In kateri so ti elementi?

● Sedenje: tekmovalec mora sedeti dovolj zadaj, da je gornji del trupla nagnjen nazaj in da ima noge na spodnjih smučinah. Kolena so rahlo upognjena in pritiskajo z notranjo ploskvijo ob zgornjem oporniku nekako na sredini med sedežem in krivinami.

● zaviranje: vsak začetnik ima na dobri tekmovalni progi občutek, da sanke prehitro drsijo in prav zaradi te hitrosti bo podzavestno nagnjen k zaviranju. Pravilo se zavira z obema nogama tako, da s stopali močno pritiskamo na drsalno ploščad. Telo nagnemo naprej in prav tako prenesemo telesno težo naprej s tem, da se naslonimo z rokami kolikor moč proti krivinam.

● krmarjenje: krmarimo navadno z nogami, lahko pa tudi vezano z nogami in telesom. Najbolj preprosto je krmarjenje z nogami, kar pa ima slabo posledico, ker s tem zmanjšujemo hitrost vožnje. Ko začno sanke drseti, bomo takoj opazili samovoljno spremembo smeri gibanja. Vzrok temu je, da ima na videz še tako ravna proga vdolbine in previse, ki na ravno smer vožnje zelo vplivajo. Zato je krmarjenje potrebno tudi na ravni progi.

Ob upoštevanju teh osnovnih pravil in prvih izkušnjah bo vsakdo prišel do spoznanja, da je sankanje v resnici lep in zdrav šport, primeren za mlado in staro.

Spet v breg in še pohiteti je treba, da je veselja čim več

● **DELAVSKI ŠPORT:**

»Podravka« in »Delamaris« med seboj

Sindikalni podružnici podjetij prehrambene industrije »Podravka« v Koprivnici in »Delamaris« iz Izole sta letos druga drugi predlagali, naj bi navezali medsebojna in tradicionalna športna srečanja. Minulo soboto je izolski kombinat že obiskalo 47 športnikov »Podravke«. Tekmovali so v malem nogometu, namiznem tenisu, šahu in streljanju z zračno puško. Med seboj so si izmenjali spominske zastavice in prehodne pokale. Delavci-športniki so po družabnem večeru priznali, da so se dobro počutili in v prijetni družbi docela pozabili na težave, ki si jih medseboj povzročajo na poslovnem področju!

Rezultati: V malem nogometu je zmagal »Delamaris« z 12:6. V namiznem tenisu so zmagali gostje s 5:0. Z enakim rezultatom so domačini odločili v svoj prid srečanje v šahu. Pri streljanju pa so imeli nekaj več sreče gostje, ki so zmagali s 17 krogi razlike.

Povratno srečanje bo maja prihodnjega leta v Koprivnici.

Šli so čez cesto k Chongu pa viski in praznovali z njimi. Tudi Lee Chong je nekaj časa prisostvoval zabavi, toda z njegovim želodcem nekaj ni bilo v redu; dolgo ni zdržal in je moral domov. Ob enajstih so spekli meso in ga tudi pojedli. Nekdo je našel plošče, cel album plošč, in jih je zaigral. Zvočnik so odprli do konca in glasbo je bilo slišati do La Ide. Obiskovalci Restavracije pri zastavi so zavoljo tega menili, da je Zahodni biološki laboratorij Dorina podružnica in so z veselim tuljenjem navalili po stopnicah. Po daljšem in krvavem prerivanju jih je užaljeni pripravljalni odbor premagal, seveda so pri tem vrata odletela s tečajev in tudi dve okni so razbili. Razbijanje kozarcev in vrčev je zvenelo zelo nemelodiozno. Ko je hotel Hazel skozi kuhinjo na stranišče, se je zaletel v ponev z vročo mastjo, ki je pustila na njegovi obleki in na tleh madeže.

Ko je ob pol dveh vstopil neki pijanec in se grdo izrazil o docu, ga je Mack tako treščil pod brado, da še danes govorijo v Ulici konservnih škatel o tem. Ko se je dedec spet pobral, ga je v majhnem loku, vendar z velikim truščem zaneslo med okrašene zaboje naravnost v žabe. Ko je nekdo izmed udeležencev hotel zamenjati ploščo, je žal uničil tudi safir.

Rekdo kdo je študiral psihologijo zabave, ki gre h koncu! Tedaj vse kipi, razsaja in hrumi, navalu krvi sledi utrujenost, molk in kar na lepem je tega konec. Gostje se pobero domov v posteljo, ali pa gredo na novo zabavo — in za njimi ostane pogrebno vzdušje.

Luči v laboratoriju so migotale; glavna vrata so visela samo še na enem od obeh tečajev. Tla so pokrivale črepinje. Povsod okoli so ležale gramofonske plošče, deloma opraskane, deloma razbite. Krožniki z ostanki jedi in mastjo so ležali na knjižnih policah, pod posteljo, ali tudi sicer okoli po tleh. Kozarci za viski so žalostno ležali po stolih. Neki gost, ki je hotel uporabiti knjižno polico kot lestev, je pri tem poizkusu zvrnil s police vrsto knjig, ki so ležale križem kražem po tleh. Zabava je minila. Hiša je bila prazna.

Skozi razbito steno zaboja je skočila žaba. Nekaj trenutkov je tiho odčepela in oprezala, če je zrak čist. Naslednja žaba ji je sledila.

Čutil si prepih, ki je vel od odprtih vrat in skozi razbite šipe. Druga žaba je čepela na lepenki z napisom ‚Dobrodošel doc!'. Previdno sta odskakljali proti vratom.

Rečica skakljajočih žab se je razlila in skotalila čez stopnice iz hiše in oživela Ulico konservnih škatel. Izvošček, ki je peljal zapoznelega gosta v Restavracijo pri zastavi, je zmečkal pet žab. Ampak še preden se je zdanilo, so vse izginile. Nekatere so našle pot do odtočnega kanala, druge so se s težavo pripehale navkreber k zbiralniku za vodo, tretje so si poiskale zatočišče v mestni kanalizaciji in samo redke so se poskrile v plevelu na praznem zemljišču.

V tihem laboratoriju so gorele luči.

XXI.

V prostoru za delovno sobo so bele podgane nemirno begale sem in tja. Vpile so kot otroci. V neki izmed kletk, ločeni od ostalih, je ležala podgana s svojimi mladiči. Divje in nemirno je pogledovala okoli sebe. Novorojenčki so bili slepi in goli in so sesali njene seske.

V kletki za klopotače so ležale kače v kolobarjih na lastnih svitkih. Mrke in zastrte oči so strmele predse. Ogromen kuščar v naslednji kletki, s kožo, kot bi jo

posuli z biseri, je počasi vzdihoval glavo in se s kremplji oprijel rešetke. V akvariju se je odprla anemona; v notranjosti bledosiva, z zelenimi in rdečimi tipkami. Majhna vodna črpalka je tiho šumela in brbotala vodo v posodo. Zračni mehurčki so se lesketali.

Ura biserov.

Lee Chong je postavil posodo za odpadke pred hišo. Nočni čuvaj se je čehljal po trebuhu na balkonu Restavracije pri zastavi. Sam Malloy je prilezel iz svojega kotla, se usedel na štor in strmel proti vzhodu, kjer se je svetlikalo. Od skal za Hopkinsovim pristaniščem je prihajalo enolično bevskanje morskih levov. Stari Kitajec je capljal s košaro, od katere je po malem kapljalo, proti mestu. V Ulico konservnih škatel je zavil avto. Doc je počasi zapeljal k svoji hiši. Bil je utrujen in imel je rdeče oči. Za trenutek je nepremično obsedel, dokler se mu ni razpršilo ropotanje motorja iz možgan.

Izstopil je in osuplo pogledal razn. na vrata in razbite šipe. Ko je podrsal njegov korak po stopnicah, so klopotače zasikale. Zdelo se je, kot da prisluškujejo s preklanimi jeziki. Podgane so ko obsedene stresale svoje rešetke.

Doc je pohitel po stopnicah. Videti je bilo, da ga je utrujenost minila. Naglo je planil v delovno sobo in hitel čez razbitine in črepinje iz sobe v sobo. Nekje se je sklonil k zmečkani plošči in prebral naslov.

Mast, ki se je pocedila v kuhinji, je medtem otrdela. Od besa so docove oči pordele. Sesedel se je na kavč in sklonil glavo. Od jeze se je tresel, planil nenadoma na noge, vključil gramofon, položil nanj ploščo in nastavil iglo. Toda začul je sa-

mo škripanje in žvižganje. Odstavil je ročico, izključil gramofon in se spet usedel na kavč.

Tedaj je začul na stopnjišču težke, negotove korake. Vstopil je Mack z zardelim obrazom in negotovo obstal.

»Doc,« je stisnil iz sebe, »jaz in fantje —.«

V začetku se je zdelo, kot da ga doc sploh ni opazil. Nato pa je tako divje planil na noge, da je Macka kar vrglo nazaj: »Ste vi to naredili?«

»Hja, fantje in jaz —.« Doc je že stisnil drobno, trdo pest in treščil Macka pod brado. Njegove oči so gorele v živalskem besu. Ustnice je priprl in z zobmi zagrizel spodnjo ustnico. »Vstani!« je ukazal doc. Mack je vstal in pobesil roke ob telesu. Doc je vnovič udaril, hladno preračunan udarec med zobe, in iz Mackovih ustnic se je pocedila kri. »Brani se, pasji sin!« je vpil doc in ga spet in spet treščil, da so Mackovi zobje pokali in da mu je glava kar omahovala. »Kar daj, doc...« je stiskal skozi otekle ustnice, »prav imaš...«

Doc je onemogel. »Pesjan...« je sopihal, »posrano ščene...« Usedel se je na kavč in strmel v krvaveče členke.

Mack je čepel na pručici in debelo in žalostno buljil v doca. Za kri, ki mu je curljala iz ustnic, se ni zmenil. Tedaj je v docovi notranjosti zazvenelo. Zlagoma je začul Monteverdijevo glasbo, ki je prešla v neskončno osamljenost, otožno Petrarcovo tožbo Lauri: Zdaj, ko nebo molči in zemlja z njim... In skozi odpovedujoče se tožbe, ki so zatrepetale v prostoru, je zagledal doc razbite, krvaveče ustnice.

Mack je zelo tiho sedel. Zdelo se je, kot da tudi on čuje glasbo.

Doc je pogledal k polici, kjer je ležal Monteverdijev album. Tedaj se je spomnil, da je bila gramofonska plošča zanič. Vstal je. »Umij se!« je rekel, šel zdoma, čez ulico in v kramarijo. Lee Chong se

mu ni upal pogledati v oči. Prinesel je iz hladilnika dve steklenici piva, vzel denar, ne da bi spregovoril. Doc je spet odšel čez ulico.

Mack si je na stranišču očistil obraz s toaletnim papirjem. Doc je v kuhinji odprl steklenico in previdno natočil pivo v kozarec, ki ga je držal postrani, da se je nabralo čim manj pene; nato je natočil nov kozarec in oba odnesel v predsobo. Ko se je Mack, ki je z mokro cunjo brisal ustnice, vrnil, mu je doc z glavo pomignil, češ naj vzame kozarec. Mack je nagnil in na dušek izpil pol kozarca, ne da bi goltnil, nato globoko vzdihnil in strmel v kozarec.

Doc je vnovič natočil, se usedel na kavč in vprašal: »Kaj se je zgodilo?«

Mack je pogledal v tla. Krvava kapljica je kanila z ustnice v kozarec piva. Odprl je okrvavljena usta: »Jaz in moji fantje smo ti hoteli prirediti zabavo. Mislili smo, da se boš vrnil okoli devetih...« Doc je razumel. »Vse se nam je izmuznilo skozi prste... Ali naj rečem, da mi je žal? Žal mi bo dokler bom živel; vedno je tako.« Naredil je dolg požirek. »Nekoč sem bil poročen — in bilo je prav tako! Česar koli sem se dotaknil, vse je šlo k hudiču. Tega žena preprosto ni zdržala. Vedno, kadar sem hotel storiti kaj dobrega, se je sprevrglo v svinjarijo; najsi je bilo darilo še tako lepo, vedno se je skazilo, kot strup, povzročal sem ji samo bolečino in tega preprosto ni zdržala več. Tako je bilo vedno z mamo, dokler nisem postal klovn. In od tistihdob sem samo klovn. Veseli me, če se fantje smejijo.«

Doc je prikimal in spet se je oglasila v njem glasba, polna odpovedovanja in tolažbe. Vedel je vse, kar se je bilo zgodilo, in je razumel.

»Vesel sem, da si mi jo prisolil,« je nadaljeval Mack. »Dejal sem si: Mack, to naj ti bo dobra šola; zapomnil si boš — ampak prekleto, nič me ne bo izučilo, nič si ne bom zapomnil, doc,« je zavpil. »Vso stvar sem sodil drugače, bili smo srečni — vsi bi morali biti srečni in zadovoljni, predvsem ti, doc, zabava te vendar tako neizmerno veseli. Tudi mi smo bili srečni. Zabava je bila čudovita, vsaj za moj okus.« Zamahnil je z roko proti razdejanju na tleh. »Prav tako je bilo, kot takrat ko sem se poročil. Vse smo razbili... in to nikoli ne prinaša sreče.«

Doc je vnovič natočil kozarce. »Da, poznam to...«

»Doc,« je obljubil Mack, »jaz in moji fantje ti bomo vse počedili. Škodo ti bomo povrnili, pa če bomo pet let garali.«

Doc je zmajal z glavo in si obrisal pene piva z brade. »Bom že sam počistil. Bolje vem, kam sodijo stvari.«

»Plačali bomo, doc!«

»Nič ne bo, Mack. Mislil boš na to, trpel boš zaradi tega, ampak poplačal ne boš. Saj so samo razbiti muzejski kozarci vredni tristo dolarjev.«

»Dobil jih bom.«

»To kar tako praviš Mack, ampak ne boš zmogel. Dve do tri leta te bo preganjala ta zamisel, dokler ne boš pozabil. Potem si boš oddahnil. Toda zavoljo tega ne boš odplačal niti centa.«

»Že mogoče. Prav imaš. Hudič naj me vzame, seveda imaš prav!« je zakričal Mack. »Povej torej, kaj lahko storimo?«

»Je že poplačano s tistimi škrbinami... konec, ne misli več na to!«

»Naj bo torej za zdaj!« Mack je izpraznil kozarec in vstal.

»Zbogom, Mack,« je dejal doc. »Sicer pa, kaj je bilo potem s tvojo ženo?«

»Ne vem; odšla je.«

S težkimi koraki je odšel Mack po stopnicah, prekoračil cesto, prazno zemljišče in

šel po kurji gredi k Palace hotelu. Doc je skozi okno gledal za njim. Nato je poiskal za grelnikom metlo in začel na smrt utrujen pospravljati. Ves dan je zapravil s tem.

XXII

Slikar Henri ni bil Francoz in tudi Henri mu ni bilo ime. Saj tudi ni bil slikar. Toda tako živo se je vživel v svoje laži o levem bregu Seine, kot bi tam živel, čeprav nikoli ni bil v Parizu. Vročično je zasledoval po umetniških glasilih dadaistična in druga gibanja, poročila o secesijah, odkritjih, skrivnostih, ljubosumnostih in nepomembnih spopadih porajajočih se novih šol in propadajočih starih šol. Upiral se je preživelim slikarskim sredstvom in tehnikam. Nekaj časa je zavračal perspektivo, nato je odločno zanikal mišljenje, da je rdeča barva mati škrlatne, in navsezadnje je obesil slikarstvo na klin. Nikoli ni bilo mogoče ugotoviti, ali je sploh znal slikati, kajti vselej se je s tako ihto priključil novemu gibanju, da je komaj še utegnil slikati. Po različno obarvanih kurjih peresih in skledah si človek ni mogel ustvariti mnenja o njegovi nadarjenosti.

Nasprotno pa se je naravnost odlikoval kot graditelj bark. Leta in leta je živel pod šotorom in gradil barko. Šele ko je dokončal kajuto in ladijsko kuhinjo, se je vselil in poslej živel na barki.

Na ladji je več rezbaril in rezlajal, kot gradil. Bila je dolga deset metrov; njene oblike, poteze in lastnosti je kar naprej spreminjal. Sprva je bil ladijski klun podoben jadrnici in krma rušilcu. Ker Henri ni imel sredstev, je čestokrat potreboval mesece in mesece, da si je lahko kupil pravo desko, ali ducat medeninastih vijakov, ali kakšen kos železa. Ampak to ga

ni motilo. Kajti svoje barke ni hotel nikoli dograditi.

Pod borovci je bilo zemljišče, za katerega je plačeval letno pet dolarjev najemnine, v katero so vračunali tudi davek. Barka je počivala na opornikih z betonskim temeljem. Ob strani je vedno, kadar Henrija ni bilo doma, visela lestev. Kadar je bil doma, jo je potegnil navzgor in jo spet spustil samo v primeru, če so ga obiskali prijatelji. Podolž kajute je stala dobro podložena klop, na kateri je spal Henri in so sedeli gostje. Opremo sta dopolnjevali še zložljiva mizica in medeninasta leščerba, ki je bila pravi čudež preprostosti. Vsaka pasameznost je bila rezultat večmesečnega premišljevanja in brkljanja.

Henri je bil videti mrk in čemeren. Že dolgo pred ostalimi je nosil baretko, kadil pipo in si česal čop las na čelo. Svoje prijatelje je delil v dve vrsti: take, ki jih je gostil, in take, ki so gostili njega. Njegova barka ni imela imena. Razlagal je, da jo bo krstil, brž ko bo gotova. In že deset let je živel v njej in gradil. Medtem se je bil že dvakrat poročil in imel nekaj ljubic. In vse so ga zapustile zaradi istega razloga. Kabina — bila je dolga tri metre dvajset — je bila za dve osebi pretesna in ni jim bilo všeč, da so treskale z glavo ob strop, kadar so vstale iz postelje. Najbolj pa jih je motilo pomanjkanje toaletnih pripomočkov. Na barki, ki je stala v doku, teh udobnosti ni bilo mogoče opravljati tako kot na ladji sredi morja. Kadar je kdo začutil naravno potrebo, so morale njegove ljubice in on sam, nekoliko globlje med borovce. In s časom so raje za vedno in zmerom izginile.

Ko ga je nekoč takó zapustilo dekle, ki ji je bilo ime Alice, se je pripetilo Henriju nekaj nenavadnega. Vsakokrat, kadar ga je katera izmed ljubic zapustila, se je nekaj časa žalostil, obenem pa je čutil globoko olajšanje, kajti poslej se je lahko v svoji

kabini vsaj udobno pretegnil, lahko je jedel, kar se mu je zahotelo, in navsezadnje je bil spet enkrat za vselej rešen različnih in neskončnih ženskih bioloških opravil.

Prišlo mu je že kar v navado, da je vselej, kadar ga je ljubica zapustila, kupil galono vina, se udobno stegnil po klopi in se napil. Pri tem je tulil, toda vino, ki ga je pil, ga je tolažilo in udobrovoljilo. Nato si je naglas bral Rambaudove verze, zelo glasno in z nemogočo izgovorjavo, in se je občudoval, kako lepo mu teče jezik.

Ko se je tako osamljen poslavljal od izginule Alice, se je zgodil naslednji nenavadni dogodek. Bila je noč. Luč je gorela. Pravkar je začel popivati, ko se mu je iznenada zazdelo, da ni sam. Previdno je odprl oči in zagledal v kotu svoje kajute nenavadnega mladeniča, mladega, temnega in lepega, z bleščečimi zobmi in žarečimi, pametnimi očmi. Nekaj neskončno privlačnega in obenem grozljivega je bilo v teh potezah. Ob mladeničevi strani je sedel majhen, zlatolas smrkolinček. Mladenič je pogledal malčka, in ta je pogledal njega in se prisrčno nasmejal, kot bi pričakoval kaj posebno čudovitega. Mladenič se je nasmehnil Henriju, ponovno pogledal malčka in potegnil iz zgornjega levega telovnikovega žepa staromodno, ostro nabrušeno britev, jo odprl, z njo zabliskal pred malčkovim vratom, zgrabil z roko za otrokove kodre, in malček se mu je pri tem iz srca smehljal. Nato je mladenič nagnil njegovo glavo nazaj in mu prerezal grlo, in otroček se je smehljal in smehljal...

Henri je od groze zavpil. Dolgo je trajalo, preden se je prepričal, da ni bilo nikogar v kajuti. Nato je planil na palubo, skočil čez ladijski krov in bežal in bežal skozi borov gaj, ure in ure blodil in na-

zadnje srečno dospel do Ulice ribjih konserv.

Doc je bil v prizemlju, in ko je Henri prišel si je dal opraviti z mačkami. Vtem ko mu je ta v naglici pripovedoval o dogodku, je Doc mirno nadaljeval s svojim delom. Šele ko mu je nehal pripovedovati, je vzdignil pogled, da bi se prepričal, koliko resničnega strahu in koliko narejenosti izražajo Henrijeve oči. Toda v njih je videl zgolj strah.

»Misliš, da je bil duh?« je vprašal Henri. »Mogoče je bila samo prikazen? Mogoče nekaj, kar se je kje zgodilo? Se mi je mogoče popolnoma zmešalo? Vse sem natanko videl, tako natanko sem ga videl, kot vidim zdaj tebe!«

»Ne vem...« je zategnil doc.

»Potem pojdi, prosim, z mano in pazi, kdaj se bo spet prikazal!«

»Če bi tudi jaz videl,« je odklonil doc, »potem bi bil gotovo duh, in bilo bi mi zelo neprijetno, ker ne verjamem v duhove. Če pa bi videl samo ti in ne tudi jaz, potem bi bila halucinacija, in to bi bilo neprijetno zate.«

»Kaj naj storim,« je zavpil Henri, »če se bo spet prikazal — ne vem, kaj bo potem z mano, mislim, da me bo pri priči konec. Veš, ni bil videti kot morilec, bil je videti dober človek in malček je bil tako ljubek; nič zlobnega ni bilo v njem. In kljub temu mu je prerezal grlo, na lastne oči sem videl!«

»Ne vem...« je ponovil doc. »Nisem zdravnik za duševne bolezni niti preganjalec čarovnic in reči moram, da ne bi bil rad niti to niti ono.«

»Hej, doc!« se je zaslišal skozi okno dekliški glas, »smem noter?«

»Kar pridi!« jo je povabil doc.

»Vstopila je čedna, vesela mlada dama. Doc ji je predstavil Henrija in dodal: »Te-

žak primer! Lahko da je videl prikazen, ali pa ima strašansko slabo vest — niti sam ne ve. Pripoveduj ji, Henri!«

In Henri ji je pripovedoval in oči mlade dame so se lesketale. »To je vendar strašno!« je vzkliknila, ko je končal. »Vse življenje še nisem zasledila najmanjše sledi strahov. Pravite, videla bova, če se bo vrnil!«

Docu ni bilo prav, ko sta odšla, kajti dekleta se je bil veselil.

Dekle nikoli ni videlo strahov. Ker pa ji je bil Henri všeč, je ostala pet mesecev pri njem, dokler je nista pregnali kajutina tesnoba in pomanjkanje stranišča.

XXIII

Temna žalost je visela nad Palace hotelom. Veselje je uplahnilo. Mac se je vrnil s preklano ustnico in razbitim zobovjem iz laboratorija, in kot bi hotel samega sebe trpinčiti, si nekaj časa ni umil obličja. Zavlekel se je v posteljo, potegnil odejo čez glavo in tako ves dan ležal. Njegovo srce je bilo razklano kot njegova ustnica. Premislil je vse, kar je storil zaživa in je spoznal: vse skupaj ni bilo vredno niti počenega groša! Bil je neizmerno žalosten.

Hughie in Jones sta nekaj časa žalostno posedala po hiši. Nato pa sta se odpravila v tovarno ribjih konserv, povprašala, če bi lahko dobila delo in ga tudi našla.

Hazel je bil tako slabo razpoložen, da je oddrvel v Monterey, se tam sporekel z nekim vojakom in potegnil kratko. Potem je čutil nekakšno olajšanje. Zmlatil ga je človek, ki bi ga sicer z lahkoto spremenil v nič

ZA DVAJSETO OBLETNICO DELAVSKE ENOTNOSTI ČESTITAMO

OKRAJ LJUBLJANA

KOMUNALA ŠIŠKA, Ljubljana-Šentvid

PEKARNA SPODNJA ŠIŠKA, Ljubljana, Lepodvorska 3

Sindikalna podružnica ZDRAVSTVENI DOM, Ljubljana-Šiška

Sindikalna podružnica INDUSTRIJSKI BIRO, Ljubljana, Parmova 33

Sindikalna podružnica OSNOVNA PTT ENOTA, Ljubljana 1

INDUSTRIJA OBDELOVALNIH STROJEV »INDOS«, Ljubljana-Moste, Industrijska c.

SLOVENIJALES — KOOPERATIVA Podjetje za uvoz in izvoz lesa in lesnih izdelkov, Ljubljana, Beethovnova 11

ZDRUŽENJE KOMUNALNIH BANK LRS, Ljubljana, Šubičeva 2

TOVARNA PISALNIH STROJEV »TOPS«, Ljubljana, Savlje 18 a

»TEKO« EXPORT-IMPORT, Ljubljana, Titova 1/V

ZAVOD ZA RAZISKAVO MATERIALA IN KONSTRUKCIJ LRS, Ljubljana, Dimičeva 12

NARODNA BANKA FLRJ, PODRUŽNICA LRS TISKARNA — LJUBLJANA, Lepodvorska 25 a

Splošno gradbeno podjetje SLOVENIJA CESTE, Ljubljana, Titova 44

Trgovsko podjetje SLOVENIJASPORT, Ljubljana, Stari trg 10

PODJETJE ZA PROMET Z ODPADKI »ODPAD«, Ljubljana, Parmova 33/IV

VELETEKSTIL IZVOZ — UVOZ, Trgovsko podjetje s tekstilom na debelo, Ljubljana, Masarykova 17

Jugoslovanske železnice PODJETJE ZA POPRAVLJANJE VOZ IN STROJEV, Ljubljana

PIVOVARNA UNION, Ljubljana, Celovška 22

Sindikalna podružnica TOVARNE PISALNIH STROJEV »TOPS«, Ljubljana, Savlje 18 a

Sindikalna podružnica ELEKTROINSTITUTA, Ljubljana, Hajdrihova 2

LESNA INDUSTRIJA »LIKO«, Borovnica

Sindikalna podružnica INDUSTRIJA USNJA Vrhnika

KOVINOPLASTIKA, Izdelovanje kovinske galanterije, izdelkov iz plastičnih mas, umetnih smol, litih in elektro predmetov, LOŽ

GOSTINSKO PODJETJE Cerknica

KOMBINAT LESNO PREDELOVALNE INDUSTRIJE KLI Logatec

Sindikalna podružnica KOMBINATA LESNO PREDELOVALNE INDUSTRIJE LOGATEC

Sindikalna podružnica TOVARNE KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA »TITAN«, Kamnik

TOVARNA USNJA Kamnik Sindikalna podružnica

KMETIJSKA ZADRUGA Sodražica

Sindikalna podružnica APNENICA Videm Dobrepolje

OBČINSKI ODBOR SZDL Trbovlje

Sindikalna podružnica STROJNE LIVARNE Trbovlje

Trgovsko podjetje 1. JUNIJ, Trbovlje

STEKLARNA HRASTNIK, Hrastnik

Sindikalna podružnica RUDNIKA RJAVEGA PREMOGA TRBOVLJE-HRASTNIK, OBRAT HRASTNIK-JAMA

INDUSTRIJA GRADBENEGA MATERIALA ZAGORJE

OKRAJ CELJE

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR CELJE

OKRAJNI ZAVOD ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE, CELJE

Časopisno podjetje in sindikalna podružnica CELJSKI TISK, Celje

Sindikalna podružnica ZDRAVSTVENI DOM Celje

Sindikalna podružnica VODNA SKUPNOST POREČJA SOVINJE, Celje

Založniško podjetje MOHORJEVA DRUŽBA, Celje

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE, Celje

Sindikalna podružnica TOVARNA EMAJLIRANE POSODE, Celje

Sindikalna podružnica TOVARNA AERO, Celje

IFA — industrija finomehaničnih aparatov, Celje

Sindikalna podružnica IFA, Celje

Sindikalna podružnica AVTOBUSNI PROMET, Celje

Komunalno podjetje »OBNOVA«, Celje, Zidanškova 18

Sindikalna podružnica SEKCIJA ZA VZDRŽEVANJE PROGE, Celje

PLINARNA — VODOVOD, Celje

Trgovsko podjetje TKANINA GALANTERIJA, Celje

Sindikalna podružnica trgovskega podjetja TKANINA GALANTERIJA, Celje

KINO PODJETJE, Celje

Sindikalna podružnica TEHNOMERCATOR, Celje

SLOVENIJA VINO, odkup in prodaja, Celje

MLEKARNA Celje-Medlog

Trgovsko podjetje KURIVO, Celje

MESNINE, Celje

FINOMEHANIKA, popravilo pisalnih in računskih strojev, Celje, Stanetova 19

Sindikalna podružnica Obrtno podjetje KLJUČAVNIČAR, Celje, Aškerčeva 7

Sindikalna podružnica Celjsko krojaško podjetje ELEGANT, Celje, Titov trg 3

Sindikalna podružnica ČEVLJARSTVO, Celje

Sindikalna podružnica APNANIK PEČOVNIK, Celje

Sindikalna podružnica TOVARNA VOLNENIH ODEJ, Škofja vas pri Celju

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR SLOVENSKE KONJICE

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE LIP, Slovenske Konjice

KMETIJSKA ZADRUGA, Slovenske Konjice

Sindikalna podružnica GOSTINSKIH DELAVCEV, Slovenske Konjice

INSTITUT ZA HMELJARSTVO, ŽALEC

Sindikalna podružnica KMETIJSKA STROJNA POSTAJA, Žalec

Sindikalna podružnica OBC ZARJA, Žalec

TOVARNA NOGAVIC IN DROBNE KONFEKCIJE, Polzela

Sindikalna podružnica TOVARNE NOGAVIC IN DROBNE KONFEKCIJE, Polzela

Sindikalna podružnica GO ŠEMPETER V SAVINJSKI DOLINI

Sindikalna podružnica GALANTERIJA, Šoštanj

Sindikalna podružnica KROJAŠTVO IN ŠIVILJSTVO, Velenje

Sindikalna podružnica MIZARSTVO, Velenje

KOMUNALNO OBRTNI CENTER »OLJKA«, Šmartno ob Paki

INDUSTRIJA VOLNENIH IZDELKOV »VOLNA«, Laško

Sindikalna podružnica KOMUNALNO PODJETJE, Laško

»KORS«, konfekcija OBLAČILA Rogaška Slatina

Sindikalna podružnica GOZDNO GOSPODARSTVO, Nazarje

Sindikalna podružnica LESNE GALANTERIJE, Rimske Toplice

OKRAJ KOPER

Sindikalna podružnica ZDRAVSTVENI DOM, Koper

GOZDNO GOSPODARSTVO, Postojna

TRANSAVTO, podjetje za transport in servisna popravila, Postojna

Sindikalna podružnica KAVARNA JADRAN, Postojna

Sindikalna podružnica POSTOJNSKA JAMA, Postojna

GOZDNI OBRAT, Ilirska Bistrica

Sindikalna podružnica Grosistično trgovsko podjetje ILIRIJA, Ilirska Bistrica

Sindikalna podružnica Obrtno podjetje PLANIKA, Ilirska Bistrica

Sindikalna podružnica ZDRAVSTVENIH DELAVCEV — BOLNICA, Izola

OKRAJ KRANJ

GOSPODARSKA ZBORNICA ZA OKRAJ KRANJ

Sindikalna podružnica BOLNIŠNICE ZA GIN. IN POR., Kranj

Sindikalna podružnica LEKARNA, Kranj

Obrtno podjetje DIMNIKARSTVO, Kranj

Sindikalna podružnica KOVINAR, Kranj

Sindikalna podružnica OSREDNJE KNJIŽNICE OBČINE KRANJ

GOSPODARSKA ZBORNICA OKRAJA KRANJ

ELEKTRARNA SAVA, Kranj

Sindikalna podružnica RESTAVRACIJA JELEN, Kranj

Sindikalna podružnica KMETIJSKA ZADRUGA »SLOGA«, Kranj

Sindikalna podružnica GORENJSKE OBLAČILNICE, Kranj

OBČINSKA GASILSKA ZVEZA, Kranj, Cesta JLA

Sindikalna podružnica KONFEKCIJA TRIGLAV, Kranj

BOMBAŽNA PREDILNICA IN TKALNICA, Tržič

Sindikalna podružnica BOMBAŽNE PREDILNICE IN TKALNICE, Tržič

Sindikalna podružnica TOVARNE ČEVLJEV »PEKO«, Tržič

Sindikalna podružnica TOVARNE KOS IN SRPOV, Tržič

Trgovsko podjetje LJUBELJ, Tržič

ALPSKA MODNA INDUSTRIJA »ALMIRA«, Radovljica

Sindikalna podružnica »ALMIRA«, Radovljica

KEMIČNA TOVARNA, Podnart

Trgovsko podjetje ŽELEZNINA, Radovljica

TOVARNA SUKNA, Zapuže, p. Radovljica

UMETNO KOVINSKA OBRT »UKO«, Kropa

ZAVAROVALNICA JESENICE, Jesenice

GOZDNO GOSPODARSTVO BLED

Sindikalna podružnica LIO REČICA — EE REČICA, Bled

Sindikalna podružnica TOVARNE ČOKOLADE, Bled

Sindikalna podružnica Obrtno podjetje COKLA, Blejska Dobrava

Sindikalna podružnica VILA, Bled

Sindikalna podružnica GRAND HOTEL TOPLICE, Bled

Sindikalna podružnica CARJNARNICE, Jesenice

Sindikalna podružnica LEKARNE, Jesenice

ZDRAVILIŠČE FRANCA ROZMANA, Gozd Martuljk

Sindikalna podružnica OBČINSKI LJUDSKI ODBOR Škofja Loka

DELAVSKA UNIVERZA, Škofja Loka

Elektrotehnično podjetje ELRA, Škofja Loka

LOŠKE TOVARNE HLADILNIKOV, Škofja Loka

Sindikalna podružnica REMONT, Škofja Loka

Veletrgovina LOKA, Škofja Loka

Sindikalna podružnica Obrtno podjetje MIZAR, Gorenja vas

Medzadružno Lesno industrijsko podjetje »ČEŠNJICA«, Češnjica, p. Železniki

Za razvedrilo in kratek čas

— Stanje v našem podjetju bo podal naš šef propagande tovariš Milan...

— Kaj so pa sklenili?
— Da bodo pili črno kavo...

— In to naj bo novo stanovanje...

— Da, avto vzamem! Ali ga lahko takoj zavarujem?

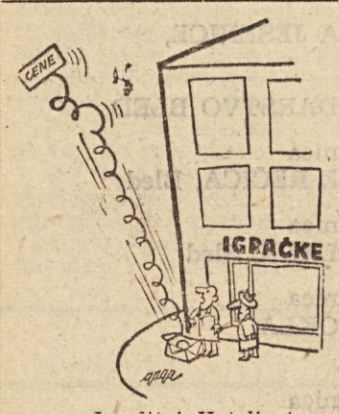

— Izvolite! Hoteli ste videti tole igračko!

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. apnencu podobna kamenina, 7. pojav, 13. velika kača, 14. zrel, dorasel, 16. naš znani umrli slikar impresionist (Matija), 17. judovski duhovnik, 19. borec, 21. eden naših čutov, 22. strokovnjak za ustroj našega telesa, 24. zveneče glasbilo, 27. državna lastnina, 28. šibek veter, 29. pripadnik ameriške verske ločine, 31. sosedje, 34. sukanec, 35. zdravilo proti mrzlici, 37. tekmec, 39. delovni polet, 41. malikovalski predmet, 43. ugovor na glasovanju, 44. nasprotujem, ne priznam, 45. prerisujem.

Navpično: 1. del vhoda, 2. vzvišena lirska pesem, 3. srednjeevropska reka, ki se izliva v Severno morje, 4. neraven del ceste, 5. kraj pri Ljubljani, 6. breme, 7. medmet gnusa, 8. matematično znamenje, 9. vzklik, 10. južnoameriški čaj, 11. ime francoskega pisatelja Zolaja, 12. nastrešja nad odprtimi ognjišči, 15. rodna hiša, 18. diktat, 20. likovni umetnik, 23. cenik, 25. prišiti okrasi, 26. naravno tekstilno vlakno, 28. stavba za shranjevanje posušene trave, 29. nekdanji plemiški naziv, 30. sestavni del svetilnega plina, 31. pravljica, bajka, 32. lesni drobec, 33. propad vladavine, 36. mutast, 38. grška boginja zapeljivosti, 40. kemični simbol za nikelj, 42. soglasnik in samoglasnik.

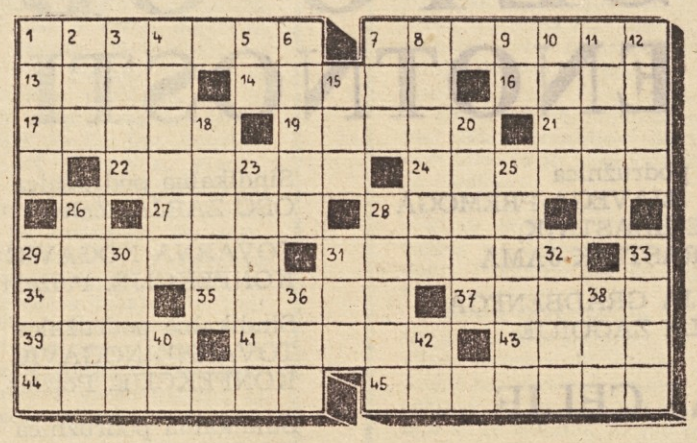

HUMORESKA

LJUBIŠA MANOJLOVIĆ:

Črviček

To ni zgodba o meni, kajti to bi bilo zelo nerodno. Ženo imam namreč, in otroke. To je zgodba o nekom drugem, ki ima tudi ženo in otroke, toda to nisem jaz, tempveč je to ta drugi. In vse o čemer se tu govori, govori ta drugi:

Torej nekega dne jo srečam.

Črni, žametni kostim ji oklepa postavo prijetnih oblik, kakršno je ljubil moj ded, za kakršno je umiral moj oče in před kakršno zastaja sapa, vnuku svojega deda in sinu svojega očeta.

Pod kostimom — rdeči pulover. Nekaj strašnega so ti puloverji. Oprijeti in še rdeči povrh. Mislim, da bi bilo potrebno prepovedati nošenje takih stvari.

— O, to si ti!

— O, ti!

Ljudje se srečujejo in potem odhajajo zopet vsak na svojo stran. Štiri strani sveta so, in še več: osem, šestnajst... Na vsaki strani pa sedeminsedemdeset tisoč mest in vasi... Pa ji pravim:

— Dolgo se že nisva videla.

— Dolgo, — pravi ona.

— Zelo dolgo.

— Zelo.

Nato utihneva.

Samo gledam jo: črni žametni kostim, ki oklepa postavo prijetnih oblin, kakršno je ljubil moj ded in za kakršno je umiral moj oče... Gledam jo: pulover pod kostimom. Napet preko oblin in še rdeč...

V oči jo gledam — naravnost. Vsakemu človeku lahko gledam v oči, ker sem pošten človek.

Gledam oči, velike, črne, kmečke, o kakršnih je prepeval moj praded guslar, moj ded je zaradi takih ubil človeka, za njimi je norel moj oče, oči, črne, velike, zaradi katerih je v pravnuku svojega pradeda, vnuku svojega deda, sinu svojega očeta, toliko poštenja, da bi gledal v te oči naravnost cele ure.

— Vesela sem, da sva se srečala, — reče ona.

— Tudi jaz, zelo.

— Nikoli se ne vidiva.

— Nikoli.

Nikoli? Tu je skrit prazen prostor, brez želja, brez hrepenenja, kajti vnuku svojega deda, sinu svojega očeta, največkrat že samo hrepenenje ureja srečanja. O, vnuk svojega deda, sin svojega očeta in ti, vnukinja svoje babice, hčerka svoje matere, zakaj kradeva božje dneve in živiva v praznem prostoru?

— Nikoli se ne vidiva!

— Nikoli!

Nato podrobnosti iz tega praznega prostora:

— Razumljivo, nikoli ne grem nikamor. Pisarna, domov; domov in v pisarno. Zvečer sem kot po navadi doma. Sama, čitam. Počitek, to mi ugaja.

V prazen prostor prileti metuljček. Trepeta s krili, vedno bliže svetilki, buta v steklo in ga hoče razbiti.

— Popravila sem se, kajne?

— Si. Dobro izgledaš.

Gledam jo: take puloverje bi bilo treba prepovedati, tudi tiste tanke nogavice bi bilo treba prepovedati? Njena babica ni obuvala tankih nogavic, niti njena mati ni obuvala takih tankih nogavic... Zakaj naj nosi te pajčevinaste nogavice — ta vražji nylon — vnukinja svoje babice, hčerka svoje matere? Če ded tega ni gledal, če pri tem ni užival moj oče, zakaj bi moral zgubiti pamet pri takem gledanju vnuk svojega deda, sin svojega očeta?

— Ali veš, kje stanujem... pravi metuljček.

— Odkod bi vedel?

— A, ti ne veš. Seveda, nikoli še nisi bil moj gost. Tu stanujem. Poglej, v tretjem nadstropju. Drugo okno, levo od balkona... Kadar je svetlo, sem doma.

— Hvala.

— Ne reci samo »hvala«.

Moj ded je rad sprejemal goste, tudi moj oče je rad sprejemal goste, tudi vnuk svojega deda, sin svojega očeta rad sprejema goste.

Moj ded je rad šel v goste, tudi moj oče je rad šel v goste. Seveda tudi vnuk svojega deda, sin svojega očeta zelo rad gre v goste. Mi smo zelo gostoljubna nacija. Pridi k meni, pa bom prišel jaz k tebi, dragi prijatelj ali sorodnik, pripravil ti bom pečenega jarca, rumenega vina ti bom nalil, tudi ti boš pripravil pečenega jarca in mi pripravil zlatorumenega vinca.

Majhen beli gostoljubni prst mi grozi. O, moramo hoditi v goste, saj je v goste zelo rad šel moj ded, v goste je rad šel tudi moj oče...

Pri slovesu mi je žarela roka.

Čudno srečanje. Če človek dobro premisli — celo neprijetno. Lahko bi zasovražil celo tisti del kratkega življenja. Potem sem se trdno odločil: ne bom je obiskal. Kajti, mož sem, oče, in še to in to, saj veste...

Ko se je zvečerilo, sem mislil samo na eno stvar, na edino: ne, ne bom je obiskal!

Zelo sem trden, nihče me ne bi premotil.

Samo to, hočem videti, če gori luč.

Ne bom se oglasil. Če so okna razsvetljena, pa vendar imam pravico pogledati.

Pogledam navzgor: svetlo!

»Drži se, ne daj se!« mi v ušesih šumi veter. Prinaša mi sporočila mojih dedov, ki so bili močni ljudje, zaprli so oči, da ne bi kaj takega videli.

Hitro sem zaprl veke. Toda svetloba... udarja tudi skozi veke.

—

To ni zgodba o meni, kajti to bi bilo zelo nerodno. Ženo imam in otroke. To je zgodba o nekom drugem, ki ima prav tako ženo in otroke, toda to nisem jaz, ampak ta drugi. Vse, kar se tu pripoveduje, je pripovedoval on, ne jaz. Takih stvari jaz ne pripovedujem. Nisem neumen.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE

Dne 7. decembra je izšla v založbi Delavske enotnosti v brošuri razprava tovariša Ivana Kristana, člana Republiškega sveta ZSS

USTAVA IN STATUTI DELOVNIH ORGANIZACIJ
(vsebina statuta gospodarske organizacije)

V razpravi so tehtno obdelani vsi problemi notranje zakonodaje v podjetjih. Mimo utemeljenih kritičnih ocen dosedanje prakse nudi razprava predvsem nekatere bistvene politične in pravne poglede, ki bodo morali biti osnova pri oblikovanju statutov podjetij.

Statuti naj bi bolj kot doslej pravila gospodarskih organizacij urejali notranje odnose v gospodarskih organizacijah, kar pa bo nedvomno terjalo mnogo resnega, temeljitega in odgovornega dela. Pri tem se bodo porajala nejasna vprašanja, na katere bodo kolektivi zahtevali odgovore in pomoči. Mnogo takih praktičnih in koristnih napotkov in odgovore na nejasna vprašanja bodo našli kolektivi v razpravi

USTAVA IN STATUTI DELOVNIH ORGANIZACIJ
ki jo je napisal Ivan Kristan.

Občinski sindikalni svet, vodstva podjetij in sindikalne podružnice lahko naroče vsekakor koristno brošuro pri upravi Delavske enotnosti, Ljubljana, Kopitarjeva 2, let. 31-501.

V isti brošuri sta objavljena tudi prispevka tovariša Borisa Šajine: NEKATERE DILEME ORGANIZIRANJA EKONOMSKIH ENOT in Riharda Žnidarja: STIMULACIJA SLUŽB V SISTEMU EKONOMSKIH ENOT.

Ne pozabite naročiti brošuro
USTAVA IN STATUTI DELOVNIH ORGANIZACIJ

PREKLIC SINDIKALNIH IZKAZNIC

Preklicujem tri izgubljene sindikalne izkaznice na ime Detela Vera, in sicer:

izkaznico, ki jo je izstavila sindikalna podružnica Radio televizije Ljubljana za čas od 1. IV. 1952 do 31. III. 1955,

izkaznico, ki jo je izstavila sind. podružnica DOZ za čas od 1. IV. 1955 do 20. IX. 1956 in

sindikalno izkaznico, ki jo je izstavila sindikalna podružnica Jugoslovanske investicijske banke za čas od 1. XI. 1956 do 28. II. 1959.

VERA DETELA-KRŽIŠNIK

KMETOVALCI — KLAVCI PRAŠIČEV

Koteks Tobus

skrben prašičerejec pri klanju prašiča odere in kožo odda najbližji odkupni postaji KOTEKS TOBUSA ali kmetijski zadrugi. ODKUPNA CENA SVINJSKIH KOŽ JE ZVIŠANA

Spored RTV Ljubljana za teden od 24. do 30. decembra 1962

PONEDELJEK
24. decembra

5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 8.05 Zbor RTV Zagreb poje skladbe hrvaških skladateljev — 8.25 Veseli potpuri z vašimi ljubljenci — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Sergej Rahmaninov: Iz etud in ffantazijskih skladb — 9.45 Petnajst minut s kmečko godbo — 10.15 Prolog k Borodinovi operi »Knez Igor« — 10.40 Naš podlistek — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Poje Koroški akademski oktet — 12.30 Nekaj glasbe za dober tek — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Med rapsodijami — 14.05 Uverture, baleti, intermezzi — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Veliki zabavni orkestri — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Obdobja sloveskega samospeva — 17.45 Z lokom po strunah — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Prvi ples v večernem mraku — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Skupni program JRT — Studio Beograd — 22.15 Romantičnim plesalcem — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Intermezzo z godali — 23.15 Skupni program JRT.

TOREK
25. decembra

5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 8.05 Jutranji pozdrav ob popularnih opernih melodijah — 8.35 Dvajset minut ob glasbenem avtomatu — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Kitarist Ermuš Musa igra romanske avtorje — 9.40 Folklorna glasba iz Latinske Amerike — 10.15 Stanojlo Rajičić: III. koncert za klavir in orkester — 10.40 Napredujte v angleščini — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Iz Skopja so nam poslali nove posnetke makedonskih narodnih pesmi — 12.30 Igrajo veliki zabavni orkestri — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Baletni intermezzo — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Domači zvoki pred durmi novega leta — 15.15 V zabavnem tonu — 15.30 V torek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zima, zima bela — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavna glasba na šestih strunah — 20.15 Radijska igra — 21.06 »Razpoloženjske slike« Richarda Straussa — 21.25 Naš nočni kaleidoskop — 22.15 Za ples in razvedrilo

SREDA
26. decembra

5.00-8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 8.05 Jutranji koncert — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.25 Štiri dežele — štirje orkestri — 10.15 Tri pesmi Danila Bučarja — 10.25 Skladatelja Zvonimir Ciglič in Vladimir Lovec — 10.45 Človek in zdravje — 10.00 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Trio Slavka Avsenika — 12.30 Dvospevi iz italijanskih oper — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 V novem letu mnogo sreče — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Lirični intermezzo in štirej pastorali — 15.15 Popevke ulice — 15.35 Chopin: Nokturni in balada — 16.00 Vsak dan za vas —17.05 Uro z violinistom Jascho Heifetzem — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Operetni napev v ritmu — 18.25 Poje komorni zbor RTV Ljubljana — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Spoznavajmo svet in domovino — 21.15 Panorama zabavnih melodij — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Če želite — zaplešite! — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

ČETRTEK
27. decembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Zborovske skladbe Petro Iljiča Čajkovskega — 8.20 Češki zabavni ansambli — 8.35 Dva hrvatska glasbena avtorja — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Ljubljanski operni pevci v Donizettijevi Lucii Lammermoor — 10.15 Glasbena medigra — 10.20 Pet minut za novo pesmico — Pozdravi za mlade risarje — 10.40 Tečaj ruskega jezika — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Napevi izpod zelenega Pohorja — 12.30 Od valčka do cha-cha — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Ena Mozartovih simfonij — 14.05 Vedre melodije za srečno novo leto — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasba iz Talijinega hrama — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in po svetu — 18.10 Predstavljamo vam nove posnetke zabavne glasbe — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Spomini na staro Ljubljano — 21.00 Izročilo XX. stoletja — 21.40 Pavle Merku: Koncert ja klarinet in orkester — 22.15 Po svetu jazza —

PETEK
28. decembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 S simfoničnimi plesi po domovini— 8.40 Pet pevcev — pet popevk — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Iz komorne glasbe — P. Vladigerov: Stiri skladbe — F. Nowowiejski: Ob žetvi, Črne očke — 9.45 Josip Stojanović je priredil 5 črnogorskih narodnih — 10.35 Naš podlistek — 11.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Poje moški zbor France Prešeren iz Kranja — 12.30 Na oboo in flavto — 12.45 Pesem Andov — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pol ure pred štirinajsto — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Venec domačih z voščili za novo leto — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 V zabavnem tonu — 15.30 Arije iz Figarove svadbe — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Serenada in fantazija — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in po svetu — 18.10 Zaplešimo z orkestrom Harryja Jamesa — 18.25 V domačem tonu — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Pojo domači pevci — amaterji — 20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled — 20.30 400 let klavirske glasbe — 21.00 Četrt ure z orkestrom Counta Basieja

SOBOTA
29. decembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 8.35 Drobne skladbe Lucijana Marije Skerjanca — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Malo instrumentov — veliko glasbe — 9.45 Vaški kvintet z Reziko in Sonjo — 10.15 Uroš Krek: Simfonietta — 10.40 Seznanite se s Parkerjevimi — 14. lekcija — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Igra nam Pihalni orkester LM — 12.30 Operne melodije — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Glasbeno darilo za novo leto — 14.05 Iz simfonije Marijana Kozine: Bela krajina, Proti morju, — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Petkrat pet (pisan spored zabavnih zvokov) — 15.40 Skladatelju in dirigentu Petru Liparju za dvojni jubilej — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.50 Zabavni orkester Alfred Scholz — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.25 Četrt ure z ansamblom Mojmira Sepeta — 18.25 Ukrajinske narodne pesmi — 18.45 Okno v svet — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Novo studiu 14 — 20.20 Ilje Petrov: Kolumb je pristal

NEDELJA
30. decembra

6.00—7.00 Lepe melodije za nedeljsko jutro — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.15—8.00 Vedre melodije za novo leto — vmes ob — 7.40—7.45 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — Aleksander Marodić: Krikec in Ijkec — 8.30 Pesmi o zimi — 9.05 Dopoldanski sestanek z zabavno glasbo — 10.00 Se pomnite, tovariši... — Jure Kraševec: Za novo leto na pohodu — 10.30 Matineja ljubljanskih opernih solistov — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Deset minut pred dvanajsto — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo -I. — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo -II. — 15.15 Trikrat pet — 15.30 Zvočna slikanica — 16.00 Humoreska tega tedna — Robert Graves: O sebi — 16.20 Ogrlica s popevkami in prijetnimi melodijami — 17.05 Klavir v ritmu — 7.15 Zabavna radijska igra — Vitomil Zupan: Smrt luninega žarka (Prva izvedba) — 18.05 Blaž Arnič: Zapeljivec — simfonična pesnitev — 18.30 Sportna nedelja — 20.00 Izberite svojo melodijo — 21. Večer z pianistom Svjatoslavom Richterjem — 22.15 Skupni program JRT — studio Beograd — Zabavni ansambli RTV Beograd — 23.05 Do polnoči v plesnem ritmu